

Українська академія друкарства
Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України
Zakład Zarządzania Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Krośnie
Університет Короля Данила
Львівський торговельно-економічний університет
Інститут економіки промисловості НАН України
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України
Луганський національний університет
ім. Тараса Шевченка
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича
Подільський державний аграрно-технічний університет
Академія економічних наук України

**Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності
в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення»**

25-27 травня 2023 р., м. Львів

Львів 2023

УДК 330.34:338.984
ББК 66.2 (4УКР)
Ш 331

Рекомендовано до друку Вченою радою
Української академії друкарства
(протокол №_9_/_736_ від 18.05.2023 р.)

У П О Р Я Д Н И К

д-р екон. наук, проф.
А. М. Штангрет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

М. І. Копитко, *д-р екон. наук, проф.*; Ю.М. Лопатинський, *д-р екон. наук, проф.*;
В. В. Мартинів, *канд. екон. наук, доц.*; С. І. Мельник, *д-р екон. проф.*;
Є. М. Палига, *д-р екон. наук, проф.*; Я. Я. Пушак, *д-р екон. проф.*;
Л. П. Стеців, *канд. екон. наук, доц.*; О. Б. Поліщук, *Ph.D.*;
А. М. Штангрет, *д-р екон. наук, проф.*

*До збірника увійшли матеріали роботи (тези доповідей),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Відповідальність за зміст поданих матеріалів несуть автори.
Претензії до організаторів не приймаються.*

Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : Мат. X Всеукраїн. наук.-практ. конф. (25–27 травня 2023 р., м. Львів) / упоряд. А. М. Штангрет. Львів: Укр. акад. друкарства, 2023. 128 с.

Для учнівської та студентської молоді, аспірантів, здобувачів, науковців, викладачів вузів, державних службовців, практичних працівників та всіх, хто цікавиться питаннями гарантування економічної безпеки держави та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ

Kaziuka N. RISK MANAGEMENT AND ECONOMIC SECURITY OF TOURIST ENTERPRISES	9
Lopatynskiy Y. ECONOMIC SECURITY AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY: THREATS AND PROSPECTS	11
Havadzyn N., Savchenko K. NEGATIVE CONSEQUENCES FOR STARTUP OWNERS, WHICH CAN LEAD TO INVESTMENT IN THE STARTUP	13
Андріїв Н. СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ	14
Базиліук В., Воронка Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	17
Безпалько І. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	19
Босак І. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
Важинський С. ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО НЕЗАЛЕЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ	23
Вінічук М., Рижкова А. ОСНОВНІ ЗАХОДИ ДЕТАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І НЕБЕЗПЕКАМ	25
Голець А. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	28

Гомольська В., Гуряк О. ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОСТІ: РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ	30
Гук М. ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	32
Івашків Т.С. АДАПТАЦІЯ ПОГЛЯДІВ НОВОЇ KEYНСІАНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	34
Каламан О., Душенковська К. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАЦІВНИКА	36
Караїм М., Казіміров О., Качор С. БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0	38
Кобрин Л. СУТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВА	40
Коваль А., Баїк Р., Храмов О. ІНДУСТРІЯ 4.0 ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ КОНКРЕТНОЇ ПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИМИ КРАЇНАМИ	42
Курвінчак А., Петрушевич М. ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ	44
Малярчук І., Данилевич М. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	46
Малярчук І., Шипка С., Буц Р. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ	48
Мандзіновська Х., Болюбаш Н., Шийка Ю. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	50

Мандзіновська Х., Фанга С., Черник Н. РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	53
Манзик О. КНИЖКОВЕ ПІРАТСТВО: СУЧАСНІ ПРОЯВИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	55
Маркова О. ПОШИРЕННЯ УСПІХУ: СТРАТЕГІЯ ВІРУСНОГО МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО СУТНІСТЬ	57
Медвецька Ю., Шустикевич Є. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТОВАРООБОРОТУ ПІДПРИЄМСТВА	59
Мельник С., Васильєва С. ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: ІНФОРМАЦІЙНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	61
Митко Л., Ледахівський Д., Чабан Л. РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ	63
Москвяк М. СОЦІАЛЬНИЙ СКЛАДНИК У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	65
Наконечна Н. В. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	67
Ніконенко У., Дропа І., Баран М. ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ФІСКАЛЬНИЙ АСПЕКТ	69
Остапенко С. ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	71
Палагнюк С., Зибарева О. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ: ВІД ПОБУДОБИ ДО ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ	73

Перцович Т. МАЛИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	75
ПОЛЩУК О. ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	77
Пушак Я., Трушкіна Н. БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	80
Пшенична К. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	82
Пшоно С., Кратовський Ю. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	85
Равлінко З. МАКРОЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	87
Рибак Р. СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ЧАС ВІЙНИ	89
Розумович Н. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ	91
Савіцька А., Хімка М. РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ	93
Стахів Г., Тимоць М. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	95
Тимоць М.В. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	97

Федько А., Krzywonos M. ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ	99
Фіалка С. ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СТАН ЗАХИЩЕНОСТІ ДЕРЖАВИ, СУСПІЛЬСТВА ТА РИНКУ ПРАЦІ ВІД ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗАГРОЗ	101
Халіна О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	103
Хома О., Скарбарчук Т. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН У ВИДАВНИЧО- ПОЛІГРАФІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВНАСЛІДОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	105
Хомич Д., Пушак Г. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ	107
Цюцяк І., Цюцяк А. ПОРЯДОК ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ, ЗУМОВЛЕНИХ ФОРМУВАННЯМ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ	109
Чорненька О., Лукашук В., Козира М. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	112
Чорненька О., Трембецька Ю., Пришляк Г. МЕХАНІЗМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄСНИЙ КОМПОНЕНТ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	114
Шира Т., Стоколос Б., Шморгун А. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	116
Шляхетко В., Глушак А. ПЕРЕВТОМА І ВИГОРАННЯ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ	118

Шевчук Д., Шот Ю. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КЕРОВАНOSTI УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	120
Штангрет А., Михайлова Д., Ковальов А. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТРАКТУВАННЯ	122
Штангрет І. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ВАРІАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ	125

RISK MANAGEMENT AND ECONOMIC SECURITY OF TOURIST ENTERPRISES

The full-scale war in Ukraine, political and economic instability, the risky nature of business activity, the increasing role of competition, as well as the responsibility of managers for management decisions, significantly actualized the problem of the survival of enterprises in the existing economic conditions.

The change in conditions causes the appearance of completely new problems in the activities of enterprises, which require theoretical understanding and the development of practical recommendations for their solution. These include the problem of economic security of enterprises and effective risk management. In connection with the development of world tourism, the favorable natural-resource and historical-cultural potential and the growing interest in finding ways of effective functioning of the tourism sphere, the issues of diagnosing the level and assessing the economic security of tourist enterprises are relevant. This is possible with the help of diagnosis, analysis and analysis of internal and external threats of the enterprise, as well as associated business risks.

Bankruptcy of enterprises usually occurs due to the lack of reaction to the influence of internal and external threats. The level of economic security of the enterprise depends on how effectively its management and specialists will be able to avoid possible threats and eliminate the negative consequences of external and internal environmental factors. A threat to the security of an enterprise is a potential or real action, process or phenomenon that can disrupt its stability and development or lead to the termination of its activity [1].

The degree of risk is determined by the size of the possible negative consequences of the decision, the level of threats accompanying this decision and the degree of protection against them. The negative consequences of the adopted decision may be: failure to obtain the required result (lost benefit); untimely receipt of the result; obtaining a result with a significant overspending of resources; failure to achieve the goal, accompanied by losses [2].

Like any other activity, tourism activity is associated with both positive results (making a profit) and negative ones, which can carry the possibility of financial losses. Risk factors can be managed using various measures that allow to some extent predict the occurrence of a risk event and prepare for it in advance. The effectiveness of risk management in the field of tourism is largely determined by the classification and systematization of risks in this field of activity, which allows identifying the nature of possible consequences.

Typical external risks for the activity of a tourist enterprise are:

- natural risks (floods, earthquakes, etc.), the occurrence of which cannot be completely prevented, it is only possible to reduce the negative consequences that accompany them; it is necessary to carry out a detailed analysis of the territory (its

state) in dynamics with the identification of the frequency of manifestation of such risks in order to make appropriate administrative decisions;

- political risks related to the political situation in the tourist region and the activities of the state, for example, the risk of changes in legislation in the field of licensing and certification of participants in the tourist market, in tax legislation, etc.;

- financial risks (inflationary, currency risks, leading to a decrease in purchasing power), the manifestation and increase of which can be detrimental to the tourism sector, since at the same time there is a decline in the demand for tourist services;

- demand risks, which include the solvency of the client and the competitiveness of the tourist enterprise; it is necessary to adjust technological processes, reducing the costs of tourist production, with the help of specialization, segmentation of the tourist market into certain groups of customers or certain destinations;

- risks of non-fulfilment of obligations by partners, counterparties, which may cause both unplanned financial costs and loss of image of the tourist enterprise [3].

The level of economic security depends on how effectively the enterprise avoids threats, manages risks and eliminates losses (damages) from their negative impact on various aspects of the enterprise's functioning. During the war, the situation with the tourism industry of our country looks quite pessimistic. However, there is hope that after the end of the conflict, it will start to revive. The experience of some countries that survived the war and brought tourism to a new level confirms this. Such countries include: Croatia, Israel, Georgia [4]. Of course, the war in Ukraine has no analogues in modern history, so it is impossible to draw a correct analogy with any of the countries that survived the military conflict and revived tourism. Despite the difficult situation in the tourism industry in the post-war period, it should become a key part of the economic recovery strategy. However, it is necessary to work on it today.

In particular, it is necessary to include the development of tourism in post-war recovery programs, to negotiate with international hotel chains regarding their entry into Ukraine, to prepare a large-scale marketing campaign for foreign markets, to develop tourist programs for the places of military glory of the armed forces of Ukraine, to work on the restoration of tourist infrastructure, to promote non-standard tourism formats, to open national tourism offices in other countries.

References:

1. Лойко В. В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка* № 10, 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4372>

2. Хижняк І. Ю., Зачосова Н. В. (2019). Загрози економічній безпеці підприємства та шляхи їх мінімізації. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених / XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених*. с. 261-263. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/3260/>

3. Allan M. Williams. *Tourism Risk and Uncertainty: Theoretical Reflections*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0047287514523334>

4. Зарубіна А. В., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск 41. 2022. <http://surl.li/hiaqa>

Lopatynskyi Yurii

Chernivtsi National University, Chernivtsi

ECONOMIC SECURITY AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY: THREATS AND PROSPECTS

The current state of Ukraine's national economy serves as a clear example of the role and significance of security categories at various levels within the socio-economic system. The primary level is national security, which includes economic security as one of its components. In addition to economic security, national security also encompasses military security and non-military dimensions, such as protection against terrorism, crime reduction, energy security, environmental security, food security, and cyber security. These components are closely interrelated with each other and affect each other. This is especially relevant for Ukraine today. The external threats target Ukraine's internal system, particularly its social stability. They are aimed at crime growth, collaboration, and so on. The current situation in the country demonstrates ability to prevent real and potential threats to national interests, albeit with external assistance.

National economic security can be viewed in the context of domestic policy and international relations. Since Ukraine is a country with an open economic system and foreign economic activity plays a significant role, the level of interaction with the outside world affects economic security. For example, exports account for a significant share of GDP (over 40%, fluctuating in individual years). The following data is taken from open Ukrainian information sources. The situation in 2022 has brought changes to these proportions: if exports decreased from 40.7% of GDP in 2021 to 35.5% in 2022, imports, on the other hand, increased from 41.9% to 52.3% of GDP (according to Ukraine's foreign trade balance data). This occurred against the backdrop of a decline in GDP both in absolute terms and per capita (excluding temporary emigration). The decline in GDP in Ukraine in 2022 was 30.3% [1].

The increase in the share of imports is primarily related to the supply of arms. On the other hand, the decline in exports is particularly associated with the disruption of supply chains. We have a negative balance of trade in goods and services. However, this issue is not just of today, as imports have exceeded exports in Ukraine since 2006. The significant problem of the situation is the focus on raw materials since they constitute $\frac{3}{4}$ of export volumes, thus having relatively larger physical parameters (weight, volume) with a relatively lower price per unit of production.

Countries that are members of the EU are extremely important to Ukraine, as export volumes to the largest economic partner are rapidly increasing. Trade with the European Union is also advantageous because Ukrainian producers are forced and interested in improving the quality of their products to meet European standards. And

this is important both for domestic consumption in Ukraine and for supply to other markets (Africa, the Middle East, and Latin America). In previous years, exports of Ukrainian goods to China, the second largest trading partner of Ukraine after the EU, have been growing.

The situation with China is interesting for analyzing its actions on a global scale. For a long time, China was considered as the locomotive of economic development, as the "world's factory." However, it may turn out to be a bad joke. Being the second largest economy in the world (by nominal GDP), China aspires to take the lead, competing with the US, including in the arms race. China offers its own alternative to the Western model of development. However, some of the problems of its economic development can be highlighted, such as:

1. Losing the position of the "world's factory" due to the departure of many foreign companies from China, which is caused by the growth of wages of Chinese workers and accordingly an increase in the overall cost of production. Also, the world felt the need to reduce economic dependence on one country. Therefore, many productions are relocated from China.

2. The existence of a significant amount of debt obligations that constantly increase and obtaining funds for progressive development becomes more difficult.

3. A low level of domestic innovation in production, dependence on external supply of innovations and advanced technologies (primarily from the US and the EU). Domestic production is often based on copying global samples.

4. Other factors: permanent lockdown, housing market crisis, aging population, external conflicts, etc. These problems can be factors of global destabilization.

Economic security concerns the availability of stable incomes or other resources for the state, business development, maintaining the standard of living for the population now and in the foreseeable future (in accordance with the concept of sustainable development). There are other changes that pose a threat to Ukraine's economic security. For example, a significant portion of the population has left the country, and these are the "working hands". Therefore, the issue of returning citizens is quite acute. In addition to this, according to the National Bank of Ukraine [2] data, the volume of private money transfers of labor migrants is decreasing compared to 2022, against the backdrop of the fact that the share of Ukrainians abroad has increased. These inflows served as a good source of foreign currency, stabilizing the exchange rate and improving the balance of payments.

Another parameter of economic danger can be considered the high level of inflation, which in Ukraine in 2022 amounted to 26.6% on an annual basis. The rise in consumer prices is characteristic of many countries in recent years. For example, in 2022, the annual inflation rate in the United States was 6.5%, in Germany – 7.9%, in Poland – 14.4%, and in Turkey – 64.3%. So, Ukraine looks not the worst. The economy is gradually stabilizing. In 2023, 2024, and 2025, GDP growth is forecasted to be 0.3%, 4.1%, and 6.4% respectively. [2].

As we can see, the level of economic security concerns a whole complex of factors – from global geopolitical to national, regional, local market ones, and even individual factors. Ensuring economic security requires not only monitoring and

addressing external factors, but also effectively managing internal risks. Timely tracking and making efforts to take them into account is the key to success and strengthening economic security. The Ukraine has proved itself worthy of economic and national security. Of course, a lot of effort needs to be made ahead.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine. <https://ukrstat.gov.ua/>
2. National Bank of Ukraine. <https://bank.gov.ua/en/>

Havadzyn Nataliia, Savchenko Konstantin

King Danylo University, Ivano-Frankivsk

**NEGATIVE CONSEQUENCES FOR STARTUP OWNERS, WHICH
CAN LEAD TO INVESTMENT IN THE STARTUP**

While investment can provide much-needed capital and resources for a startup, it can also come with negative consequences for startup owners. Some of these consequences may include:

1. **Loss of control:** When a startup accepts investment, the investors typically receive equity in the company in exchange for their capital. This means that the startup owners may need to give up some control over decision-making and operations to accommodate the investors' opinions and interests. In some cases, investors may even insist on changes to the company's management structure, such as bringing in outside executives, which can further dilute the startup owners' control.

2. **Pressure to meet investor expectations:** Investors often have high expectations for the growth and profitability of the companies they invest in. This pressure can translate into an increased focus on short-term results, with startup owners feeling the need to deliver quick and consistent returns to keep investors happy. This can cause the startup owners to make decisions that prioritize investors' interests over the long-term viability of the company.

3. **Conflict of interests:** Investors may have different goals and priorities than startup owners. For example, investors may prioritize quick growth and profitability over long-term sustainability or may be more focused on maximizing their own returns than on supporting the startup's mission or vision. These differences in interests can lead to conflicts and disagreements over the direction of the company.

4. **Dilution of ownership:** When a startup accepts investment, it typically issues new shares of equity to the investors. This can dilute the ownership stake of the original founders, leading to a smaller share of the company's equity. This can make it more difficult for the founders to maintain control over the company's direction and can also reduce the potential financial rewards of a successful exit.

5. **Legal and financial obligations:** Investors often require certain legal and financial obligations from the startup, such as regular reporting, financial audits, or compliance with certain regulations. These obligations can be time-consuming and

costly for startup owners, diverting resources and attention away from the core business.

6. Potential for exit strategy misalignment: Investors may have different timelines or strategies for exiting the company than the startup owners. For example, an investor may be looking to exit the company within a few years, while the startup owners may be more focused on long-term growth and sustainability. These differences in exit strategies can create tension and conflict over the company's future and may make it difficult to align the interests of all stakeholders.

Overall, accepting investment can be a crucial step in the growth and development of a startup. However, it is important for startup owners to carefully consider the potential negative consequences of investment and to ensure that they are prepared to manage these risks before proceeding with any funding rounds.

Literature:

1. The Risks and Rewards of Investing in Startups: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/041315/risk-and-rewards-investing-startups.asp>

2. A Guide to Startup Risks and How to Manage Them: <https://www.embroker.com/blog/startup-risks/>

3. Risks of Investing in Startups: <https://www.seedinvest.com/blog/angel-investing/investor-risks> What are the risks of taking investment for your early stage startup: <https://fastercapital.com/content/What-are-the-risks-of-taking-investment-for-your-early-stage-startup.html>

Андрійв Наталія

Ужгородського національного університету

**СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА:
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ**

В основі поширених на сьогодні засад створення системи економічної безпеки підприємства покладено системний підхід, що передбачає структурування із виділенням певних складових та наповненням їх змісту у відповідності до специфіки діяльності. Позитивним результатом стало не лише усвідомлення необхідності приділення належної уваги питанням забезпечення безпеки, але й створення відповідних спеціалізованих підрозділів із подальшою їх імплантацією в організаційну структуру. Поточна прихильність статичності у здійсненні безпекової діяльності спричиняє зниження результативності дій суб'єктів безпеки через нездатність протидіяти новим дестабілізуючим факторам. Висока динамічність середовища функціонування вимагає перегляду засад створення системи економічної безпеки підприємства для осучаснення її параметрів, що доцільно розпочати з теоретичного рівня.

Для чіткості подальшого розгляду теоретичних засад формування системи економічної безпеки підприємства нами викладено зроблені висновки щодо

змістового наповнення поняття «система», переваги, які створює системний підхід при його застосуванні в безпековій діяльності, та основні дефініції у розумінні поняття «система економічної безпеки підприємства» (рис. 1).

В питаннях створення системи економічної безпеки підприємства більшість безпекознавців концентрують свою увагу на аналізі окремих елементів. Наша позиція стосовно структури такої системи буде представлена в подальшому, а розгляду підлягатиме проблема етапності формування виходячи з необхідності:

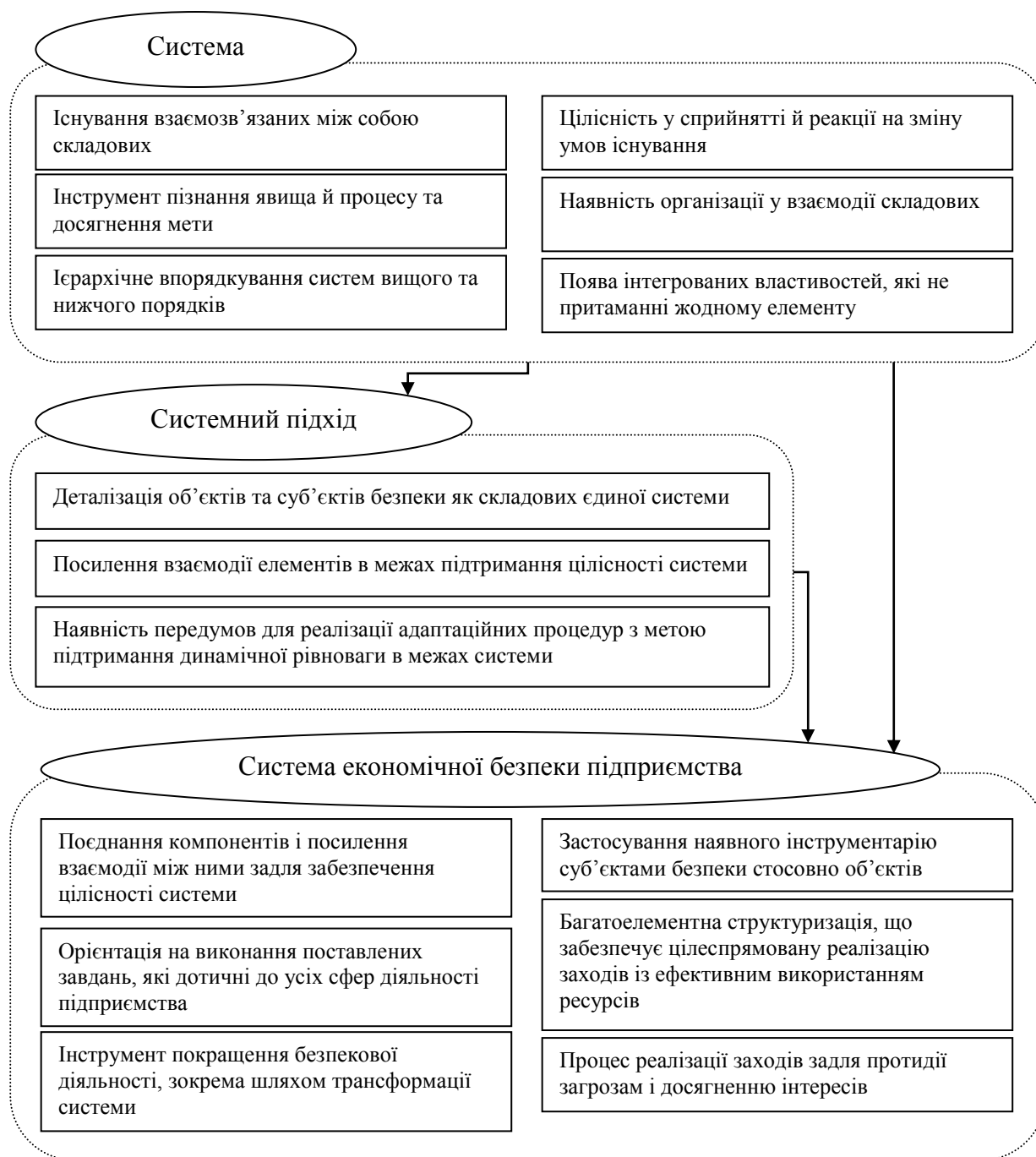

Рис. 1. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства, сформовано автором

- попереднього накопичення інформації про параметри функціонування підприємства, зокрема в частині активності у взаємодії із основними конкурентами й вивчення його конкурентної позиції;
- проведення аудиту фактичної результативності безпекової діяльності із виявленням «слабких місць»;

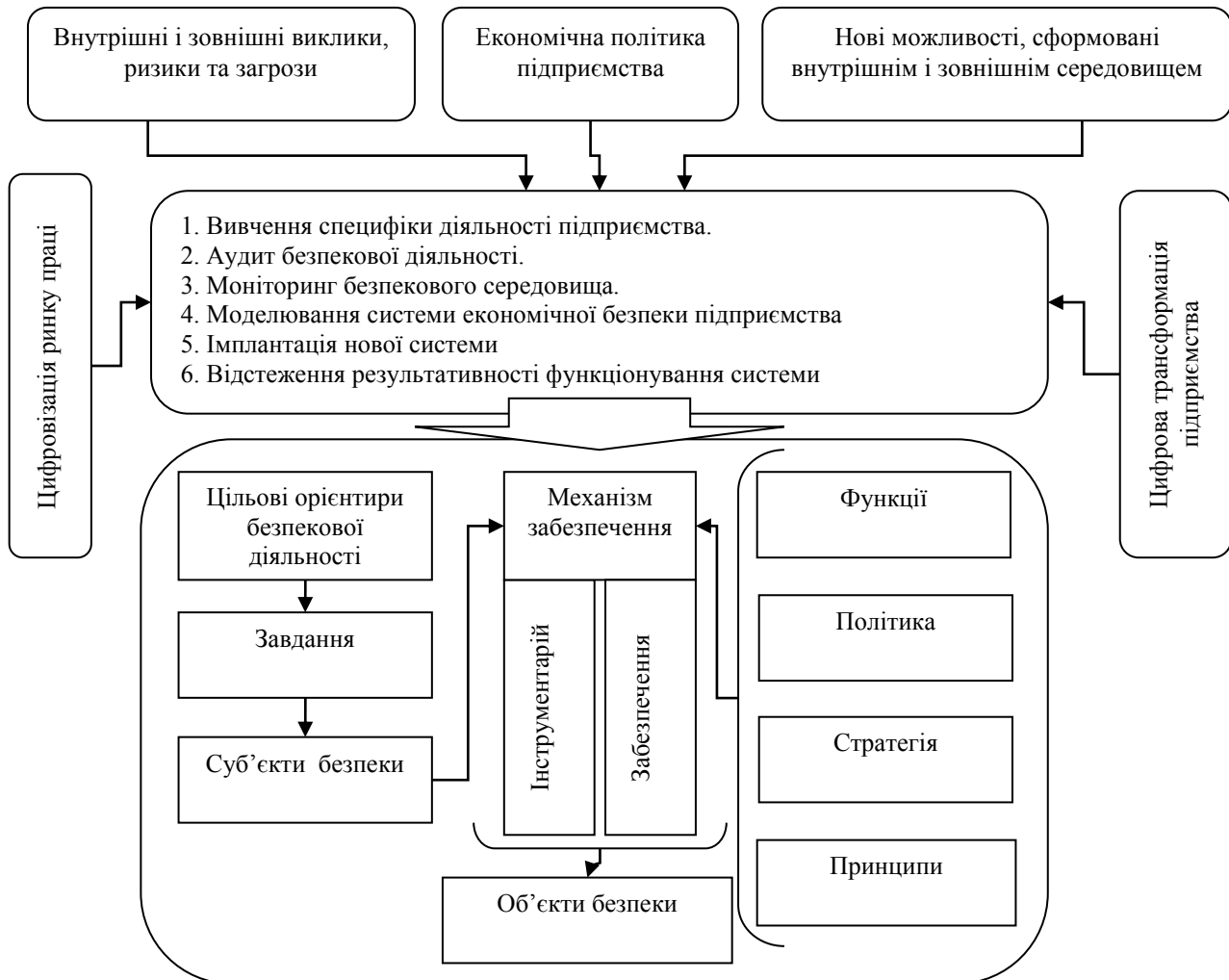

Рис. 2. Модель формування системи економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці, розроблено автором

- здійснення моніторингу безпекового середовища для формування переліку й ієрархічного впорядкування основних внутрішніх й зовнішніх загроз;
- моделювання системи економічної безпеки підприємства виходячи із інформаційного підґрунтя, що створене на попередніх етапах;
- імплантації нової системи економічної безпеки підприємства в організаційну структуру із зміною відповідних внутрішніх положень;
- відстеження результативності дій суб'єктів безпеки із внесенням змін в систему економічної безпеки підприємства.

Розглянуті засади формування системи економічної безпеки підприємства нами узагальнені та представлені в графічному вигляді на рис. 2.

Динамічність змін умов діяльності українських підприємств вимагає постійного перегляду засад функціонування їх системи економічної безпеки задля підтримання її дієвості та спроможності адекватно реагувати на нові виклики, появу ризиків та вплив загроз. Послідовний розгляд таких базових понять як «система» та «системний підхід», із подальшим з'ясуванням існуючого розуміння суті та пріоритетів здійсненні безпекової діяльності, дали змогу обґрунтувати авторську позицію у вигляді моделі формування системи економічної безпеки підприємства, структура і процес створення якої враховують актуальні на сьогодні тенденції щодо цифровізації на макро- й мікрорівні.

Базиліук Володимир, Воронка Юрій

Українська академія друкарства, м. Львів

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для посилення своїх позицій в конкурентній боротьбі та досягнення успіху на ринку видавничо-поліграфічних послуг підприємству потрібно грамотне стратегічне позиціонування, яке полягає у визначенні найбільш доцільної ринкової ніші в рамках об'єктивної зовнішньої ситуації та вироблення напрямів свого подальшого розвитку, тобто стратегії. Для того, щоб визначити свою стратегічну позицію, підприємству було б доцільним згрупувати кілька конкурентів у галузі в окремі стратегічні групи. Ці групи формуються з компаній, стратегії яких подібні між собою, займають однакові позиції на ринку і дотримуються стратегії, використовуючи подібні ресурси.

Основними характеристиками, за якими поліграфічні підприємства можна об'єднати в одну стратегічну групу, є: розмір підприємства, частка на ринку, географічний розкид операцій, характеристики продукції та операційне охоплення.

У рамках аналізу окремої стратегічної групи вивчається діяльність кожного підприємства, виявляються властиві їм типи стратегій, що дуже важливо для підприємства, яке виходить на ринок поліграфії. Адже така інформація може бути корисною для вибору ним своєї стратегії. У цьому аспекті можна виокремити чотири види стратегії. Вони відображають чотири різних підходи до розвитку поліграфічного підприємства і пов'язані зі зміною стану одного або декількох таких елементів: продукту, ринку, галузі, положення всередині галузі, технології.

Стратегія концентрованого зростання — сюди потрапляють ті стратегії, які пов'язані зі зміною продукту або ринку і не стосуються трьох інших елементів. Конкретними типами стратегій першої групи є:

– стратегія посилення позиції на ринку, при якій поліграфічне підприємство робить все, щоб з цим продуктом на даному ринку завоювати

кращі позиції;

- стратегія розвитку ринку, що полягає в пошуку нових ринків для вже виробленого продукту;

- стратегія розвитку продукту, передбачає вирішення завдання зростання внаслідок виробництва нового продукту на вже освоєному фірмою ринку [1].

Стратегія інтегрованого росту — припускає розширення поліграфічного підприємства шляхом додавання нових структур. Виділяються два основних типи стратегій інтегрованого зростання:

- стратегія зворотної вертикальної інтеграції, спрямована на розвиток підприємства через придбання або посилення контролю над постачальниками, а також створення дочірніх структур, що здійснюють постачання;

- стратегія вертикальної інтеграції, що виражається у зростанні підприємства через придбання або посилення контролю над структурами, що перебувають між ним і кінцевим споживачем, тобто над системами розподілу і продажу.

До стратегій диверсифікованого зростання належать:

- стратегія центрованої диверсифікації, що базується на пошуку і використанні ув'язнених в наявному бізнесі додаткових можливостей для виробництва нових продуктів;

- стратегія горизонтальної диверсифікації, що передбачає пошук можливостей зростання на існуючому ринку за рахунок нової продукції, необхідної нової технології, відмінної від застосовуваної;

- стратегія конгломеративної диверсифікації, яка полягає в тому, що підприємство розширюється внаслідок виробництва технологічно не пов'язаних нових продуктів з уже виробленими, які реалізуються на нових ринках [2].

Стратегія реагування — допускає недолік у постійному взаємозв'язку між стратегією, структурою та культурою підприємства. Їх здебільшого неефективні реакції на тиск і зміни навколишнього середовища переважно припускають поступову зміну стратегії.

Для виявлення конкурентів з подібними стратегіями при аналізі конкурентного середовища поліграфічному підприємству слід використовувати карту стратегічних груп. Угрупування конкурентів зі стратегічною ознакою дає змогу краще зрозуміти конкурентне оточення підприємства. Тобто, вона допомагає виявити тих конкурентів, які найбільш схожі з аналізованим підприємством і потребують більш пильної уваги, а також визначити ті підприємства, які займають інші позиції на ринку і дотримуються іншого курсу розвитку.

У конкурентному середовищі показники ефективності мають порівнюватися з аналогічними показниками інших підприємств, що діють у тій же галузі. Ці підприємства є або безпосередніми конкурентами, або служать еталоном, прикладом для наслідування, втілюючи в собі кращі галузеві технології, організацію виробництва, управлінські технології, здатність задовольняти специфічні вимоги клієнтів тощо.

Література:

1. Сучасний менеджмент у вирішенні проблем розвитку підприємств харчової промисловості: моделі, стратегії, технології: колективна монографія / За ред. проф. Н.С. Скопенко, проф. О.І. Драган. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2022. - 432 с.
2. Хаустова В. Є., Мушнікова С. А. Диверсифікація та інтеграція: домінуюча роль в процесі розвитку підприємств в неотехнологічному середовищі. Економічний вісник. 2020. № 4. С. 163–169.

Безпалько Ірина

Українська академія друкарства, м. Львів

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах ринку економічна стійкість організації, її виживання та ефективність її діяльності нерозривно пов'язані з його постійним вдосконаленням і розвитком. Водночас вдосконалення організації має базуватися на принципі адаптації до мінливого середовища. Особливо це стосується торгово-посередницьких підприємств, які в даний час є невід'ємною частиною ділової та торгової діяльності інфраструктури ринку.

В умовах посилення міжнародної інтеграції та глобалізації економічних процесів роль маркетингу, маркетингової політики та стратегії значно зростає. Стратегічне планування і контроль за поведінкою товару, конкурентів і споживачів на ринку, планування і проведення ефективних заходів у сфері дослідження попиту, товарної, цінової, комунікативної і збутової політики позитивно впливає на підвищення маркетингового потенціалу, конкуренто- і платоспроможності підприємства, його стійкості до кризових явищ.

Діяльність торгово-посередницьких підприємств на більшості ринків повинна базуватись на використанні сучасної маркетингової концепції. Використовуючи маркетинговий інструментарій, який застосовує персонал компанії (як співробітники, так і менеджери), інформацію про побажання споживачів, їх купівельну спроможність, ефективні підходи до ціноутворення, торгово-посередницьке підприємство може забезпечити максимальний прибуток.

Маркетинг дозволяє визначити найбільш перспективні напрями інвестування. Маркетингові дослідження допомагають визначити напрям організації процесу продажу та побудови рекламної стратегії. Маркетингові розрахунки дають можливість визначити ефективність витрат.

Сьогодні більшість компаній-посередників намагаючись вийти на зовнішній ринок, починають працювати в новому економічному середовищі, де ринкові відносини досягли більш високого рівня розвитку. Але якщо підприємство не стежить і не освоює передовий маркетингові методів, воно з

часом стане неконкурентоспроможним. Знання принципів маркетингу дає змогу налагодити роботу зі споживачами, критично оцінити компанію, її потенціал, здійснити моніторинг конкурентів, а також вибрати правильний сегмент ринку та економічної діяльності. Гнучкість посередницької діяльності повинна проявлятися насамперед в оперативному відстеженні та обліку потреб ринку. Для цього слід приділяти багато уваги і часу вивченню і прогнозуванню товарних ринків, розробці збутової рекламної кампанії, а також залученню інновацій у торгово-посередницьку діяльність, а при необхідності скоригувати профіль діяльності, внести зміни в організаційну структуру комерції.

У сучасному світі ми спостерігаємо появу нейромаркетингу, який дозволяє краще зрозуміти реакцію споживача на маркетингові заходи, підвищити ефективність методів маркетингу шляхом вивчення реакції ринку.

Тому в цьому аспекті варто звернути особливу увагу, зокрема при створенні торгово-посередницької мережі та формуванні зв'язків з клієнтами.

Для підвищення ефективності маркетингової діяльності торгово-посередницького підприємства слід зосередитись на таких ключових моментах:

- чітке визначення та розуміння цільової аудиторії: важливо вивчити свою цільову аудиторію, з'ясувати її потреби, бажання і поведінку, розробити детальний профіль ідеального покупця для чіткого уявлення про цільову аудиторію;

- розробка унікальної пропозиції продажу (Unique Selling Proposition, USP), що вирізняє підприємство від конкурентів. Це може бути особливий продукт, низька ціна, висока якість обслуговування або інший чинник, який робить підприємство та його послуги привабливими для клієнтів;

- розширення присутності в Інтернеті: в сучасних умовах комунікаційної політики необхідною умовою є створення профілю підприємства в соціальних мережах і оптимізація веб-сайт компанії для пошукових систем, а також можливість запуску електронного магазину для збільшення доступності продукції підприємства;

- використання контент-маркетингу: створення цінного контенту, який відповідає потребам визначеної цільової аудиторії, зокрема і публікація блогів, статей, відео або інших форматів контенту, які допоможуть залучати клієнтів і підвищувати свідомість про бренд підприємства та його торгові марки;

- використання можливостей партнерства з впливовими особистостями, блогерами або іншими популярними фігурами у вибраній ніші, що допоможе збільшити обізнаність про бренд підприємства серед прихильників;

- організація конкурсів, розіграшів призів або спеціальних промоакцій для залучення нових клієнтів і збереження існуючих;

- вивчення конкурентів, їх стратегій маркетингу і переваги - використання цієї інформації для пошуку ніші, яку підприємство зможе заповнити або перевершити своїх конкурентів у певних аспектах;

– співпраця зі споживачами - залучення клієнтів до процесу прийняття рішень через систему відгуків, запитань та пропозицій, що допоможе налаштувати стратегію маркетингу на основі реальних потреб споживачів;

– використання маркетингової аналітики для вимірювання ефективності маркетингових кампаній на базі даних про продажі, конверсії та залучення клієнтів;

– застосування системи оплати праці торгового персоналу за результатами діяльності та реальним внеском кожного працівника, що дозволить підвищити ефективність їх роботи і створити мотиви у кожного працівника до кращих результатів.

Слід пам'ятати, що маркетинг - постійний процес, і вимагає часу та зусиль для досягнення успіху.

Босак Ірина

Українська академія друкарства, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування та розвиток сучасного економічного середовища відбувається в умовах постійної невизначеності, що супроводжується ускладненням функціональних взаємозв'язків між складовими ринкового механізму, труднощами економічної реальності та виникненням різного роду загроз і негативних наслідків у діяльності суб'єктів підприємництва. Функціонування кожного господарюючого суб'єкта проходить в умовах зростаючої конкуренції, складної ринкової кон'юнктури і циклічного розвитку економіки. Слід відзначити, що підприємницький сектор, який є основою економіки, складає переважну частину доданої вартості, а його розвиток здатний забезпечувати економічне зростання та добробут країни.

Економічна безпека підприємництва є: однією з провідних складових та передумовою формування економічної безпеки держави; індикатором та чинником добробуту суспільства; характеризує здатність підприємств протистояти небезпекам та зберігати баланс у розвитку; впливає на конкурентоспроможність економіки в країні. Економічна безпека підприємництва характеризує такий стан підприємницької діяльності, завдяки якому зберігається здатність до збалансованого розвитку.

Дослідження питань економічної безпеки є актуальними на різних рівнях – глобальному, національному, регіональному, а також і на рівні підприємства, але її забезпечення в мирний час кардинально відрізняється від того, якою вона є зараз – в умовах війни. Головними небезпеками для суб'єктів підприємництва під час війни є такі основні проблеми як окуповані території, зруйновані виробничі та складські приміщення, суттєва зміна структури попиту та виробництва, втрата ринків збуту, потреба в

релокації, втрата кваліфікованих фахівців, а також через зниження купівельної спроможності – і покупців.

Достатньо складні умови воєнного стану порушили рівновагу і економічні зв'язки, погіршили стан суб'єктів підприємництва і визначили нові загрози, які перешкоджають нормальному функціонуванню підприємств і створюють перепони у їх розвитку. Саме в умовах воєнного стану надзвичайно важливим є безперервне функціонування суб'єктів господарювання, що становить одне із найбільш актуальних завдань діяльності кожного підприємства, і забезпечення його безпеки в цьому випадку є пріоритетним.

В умовах воєнного стану складність класифікації невизначеностей пояснюється багатогранністю причин та факторів їх виникнення, динамічними змінами зовнішнього середовища, складністю та неоднорідністю умов функціонування в цілому. При цьому, управління безпекою, з огляду на те, що його основним завданням є мінімізація наслідків впливу негативних факторів, набуває переважно адаптаційного характеру [1]. В першу чергу війна спричинила суттєві людські втрати, особливо в районах активних бойових дій, що призвело до скорочення населення, зокрема і працездатного, а також зумовила серйозні економічні витрати та збитки, які пов'язані з пошкодженням або руйнуванням підприємств, значна кількість яких або фізично зруйновані, або не в змозі повноцінно функціонувати і забезпечувати робочі місця, здійснювати виробничо-господарську діяльність, сплачувати податки. В результаті цього чимало критеріїв економічної безпеки перетнули критичні порогові значення, що становить серйозну загрозу для безпеки держави.

Руйнування підприємств та інфраструктурних об'єктів зумовило порушення нормальної економічної діяльності суб'єктів господарювання, спричинило зростання інфляційних процесів, дефіциту тощо. Під час війни багато підприємств, в силу об'єктивних причин, були змушені суттєво підвищити ціни на свої послуги та продукцію, змінити логістику товарів, стикнулися з проблемами стосовно їх зберігання через руйнацію і знищення складських приміщень.

В таких непростих умовах, найперше, важливими є комплексні заходи та дії на рівні держави, які націлені на підвищення адаптивності суб'єктів бізнесу і пов'язані з мінімізацією різного роду ризиків. Однак мають місце складнощі, оскільки управлінські рішення в даній ситуації приймаються в режимі особливо вираженої невизначеності та високого ступеня ризику. Тому кожному суб'єкту підприємництва слід швидко та оперативно приймати потрібні рішення, бути гнучкими і мобільними, чітко вибудовувати свою поведінку.

Отже, посилення загроз та ризиків ведення підприємницької діяльності в умовах війни під впливом глобальних та локальних факторів вимагає оперативності прийняття оптимальних рішень щодо забезпечення

економічної безпеки суб'єктів господарювання і збереження суттєво важливих характеристик своєї життєздатності.

Література:

1. Верхоглядова Н.І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56> (дата звернення: 24.04.2023).

Важинський С.

Науковий керівник: **Кулинич М.**

Українська академія друкарства, м.Львів

**ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО
НЕЗАЛЕЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ**

Український театр завжди був і залишається важливим культурним феноменом, який відображає духовність та ідентичність нації. Однак, сьогоденній український театр стикається з численними проблемами, серед яких особливо актуальною є проблематика економічної безпеки. Однією з головних проблем є недостатнє фінансування. Незалежний театр страждає від недостатку державних та приватних інвестицій, які б дозволили йому функціонувати на належному рівні. Бюджетні обмеження змушують театри економити на кадрах, обладнанні та рекламі, що негативно може вплинути на якість постановок та можливості театральних колективів. Іншою проблемою є низький рівень відвідуваності театральних вистав. Багато українців не мають можливості чи бажання відвідувати театр через високу вартість квитків, віддаленість від театральних закладів, невідповідність програми до інтересів та потреб аудиторії. Це призводить до зменшення прибутків театру, що ускладнює його економічну стабільність. Окрім того, проблематичним є недостатня співпраця театральних закладів з бізнес-сектором та меценатами. В Україні відсутня розвинена культура спонсорської підтримки театального мистецтва, що створює складнощі у пошуку додаткових джерел фінансування. Багато підприємств не розуміють важливості існування театрів для розвитку культури та мистецтва, що обмежує їхню готовність сприяти театральній сфері. Також, однією з проблем є нестабільність управління театрами. Відсутність чіткого стратегічного планування та ефективного фінансового управління призводить до розхитування бюджету, непродуманих рішень та недоцільного розподілу ресурсів. Це може призвести до невпевненості в майбутньому театру і зниження довіри соціального та фінансового середовища.

З метою вирішення проблем економічної безпеки незалежного українського театру необхідно вжити ряд заходів. По-перше, держава має розглянути можливість відкриття грантів для незалежних театрів, збільшити фінансування культурних закладів, надати їм стабільні та адекватні бюджети, що дозволять забезпечити якісну роботу колективів та підтримати доступність театального мистецтва для широкої аудиторії. По-друге, необхідно

стимулювати розвиток меценатства та спонсорства в сфері театрального мистецтва. Необхідно активізувати комунікацію між театральними закладами та бізнес-сектором для пошуку спільних проектів та спонсорських угод. Театр має провести дослідження та опитування, щоб з'ясувати інтереси та вподобання глядачів. Базуючись на цих даних, театри можуть адаптувати свою програму, впроваджувати інновації та створювати вистави, які більше відповідають потребам своєї аудиторії.и повинні звернути увагу на аналіз своєї аудиторії та її потреб. Необхідно Крім того, важливо покращити управління театрами шляхом впровадження професійного фінансового та стратегічного планування. Керівництво театру повинно бути освіченим в галузі фінансів, маркетингу та управління, щоб ефективно використовувати ресурси та забезпечувати стабільність театрального закладу.

Загалом, проблематика економічної безпеки сучасного українського театру є серйозним викликом для розвитку театральної сфери. Проте, за допомогою належного фінансування, спонсорської підтримки, адаптації до потреб аудиторії та ефективного управління, можна знайти шляхи вирішення цих проблем та забезпечити стійкий розвиток українського театру. Важливо враховувати, що театр - це не тільки мистецтво, але й галузь, яка має великий потенціал у сфері туризму та культурного бізнесу. Він може стати вагомим фактором економічного зростання, привабливості міст та підвищення соціально-економічного статусу країни.

Література:

1. Безгін І.Д. Мистецтво і ринок: Нариси [Текст] / І.Д. Безгін.– К.: ВВП «Компас», 2005.– 544 с.
2. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: навчальний посібник. [Текст] / В.А. Василенко.– К.: ЦУЛ, 2002.– 420 с.
3. Коваль І.М. Бюджетування театрів як господарюючих суб'єктів у сфері рекреації людського капіталу [Текст] / І.М. Коваль, А.В. Серіков // Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 11- 12 квітня 2014 р., Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів: ВД «Гельветика», 2014.- С.99-102.
4. Кучин С.П. Економічні засади розвитку суб'єктів соціально- культурної інфраструктури в Україні: монографія, видання друге. [Текст] / С.П. Кучин.– Харків: СПД ФО Добринін В.С., 2013.– 356 с.
5. Ленглі С. Театральний менеджмент і продюсерство. Американський досвід [Текст] / С. Ленглі, пер. з 246 англ.; за ред. І. Д. Безгіна.– К.: ВВП «Компас», 2000.– 639 с.

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І НЕБЕЗПЕКАМ

Забезпечення комплексної детінізації економіки являється одним із пріоритетних завдань держави, тому особливої актуальності набуває формування та реалізація ефективного механізму детінізації економічних відносин. Результати проведених емпіричних досліджень рівня тіньової економіки в Україні свідчать про зростання її обсягів та про удосконалення методів приховування результатів господарської діяльності, одержаних поза офіційним сектором. Невідповідність зниження значень показників соціально-економічного розвитку країни та фоні зниження обсягів тінізації економіки нівелює такі розрахунки та настановує на думку про їх сумнівність та необ'єктивність. Насправді, рівень тінізації національної економіки є значно вищим, що доводять розрахунки міжнародних експертів. Очевидно, що в Україні відсутня ефективна та структурована політика протидії тіньовій економічній діяльності, а заходи детінізації економіки не дозволяють досягнути бажаного економічного ефекту. Напрями детінізації економіки України потрібно формувати із урахування причин виникнення та поширення тіньової економічної діяльності, її передумов та тих наслідків, які впливають на забезпечення соціально-економічного розвитку країни. На рис. 1 пропонуємо систематизувати основні заходи детінізації національної економіки.

При формуванні основних заходів детінізації економіки України необхідно зважати на ті проблеми, які існують в країні та доповнилися поширенням пандемії COVID-19 й повномасштабним військовим вторгненням Росії. Варто констатувати, що в Україні коронавірусна криза лише посилила значне зниження економічної активності суб'єктів господарювання, а наявні антикризові механізми виявилися неспроможними здійснювати ефективне управління економічними процесами, щоб запобігти даному негативному впливу. Як наслідок, наявні проблеми доповнилися новими та ще більше поглибили структурні диспропорції та деформації в економіці та суспільстві. Зважаючи на зазначені тенденції, пропонуємо виокремити основні напрями детінізації національної економіки та висвітлити їх на рис. 2.

Стає очевидним, що серед напрямів детінізації економіки України вагомим значенням набувають удосконалення методичних підходів до розрахунку обсягів тіньової економіки та потреба розроблення відповідного інструментарію оцінювання структурних змін тіньового сектора, що досі проводиться надто опосередковано. Проведені розрахунки обсягів тіньової економіки та їх співставлення із міжнародними доводять неефективність вітчизняної методики та обумовлюють необхідність її удосконалення.

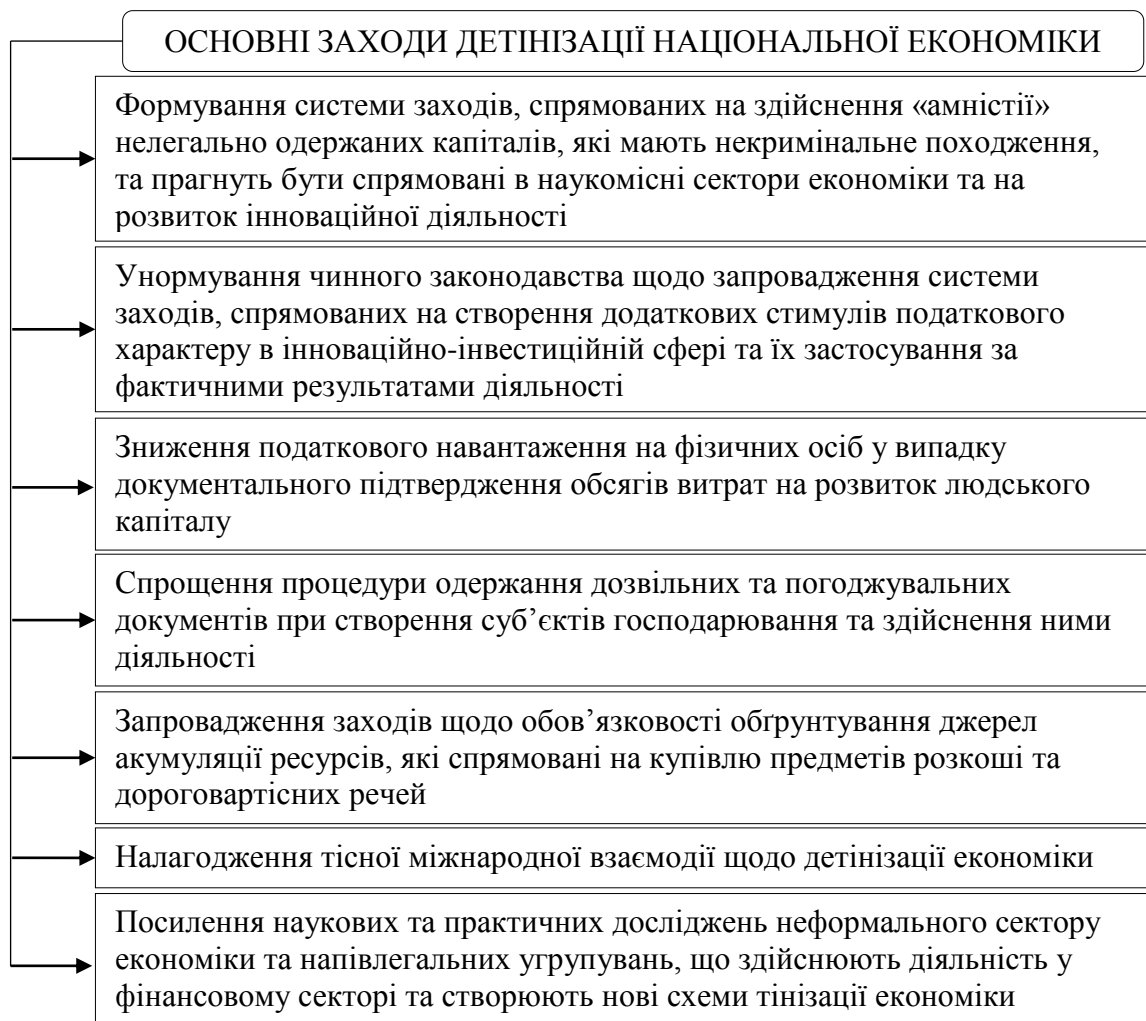

Рис. 1. Основні заходи детінізації національної економіки
Джерело: складено автором за даними [1, с. 52]

Не менш важливим залишається розвиток податкової системи України, яка, як доводить практика, не сприяє зниженню діяльності у нелегальному секторі економіки. Значне податкове навантаження на суб'єкти господарювання зумовлює приховування реальних результатів їх діяльності з метою ухилення від сплати податків, тому, першочерговим виявляється розроблення заходів щодо його зниження.

Значні проблеми детінізації економіки спричинені неефективністю функціонування вітчизняної судової системи, яка надмірно чутлива до стороннього впливу, внаслідок чого фіксується низький рівень довіри до судової влади. Водночас, посилення потребує рівень доброчесності суддів та їх стійкість до корупційних ризиків, які чинять вагомий вплив при вирішенні проблемних питань та спорів між учасниками економічних відносин. Забезпечення сприятливого підприємницького середовища із чітким розмежуванням прав і обов'язків економічних агентів дозволить знизити рівень тіньової економічної діяльності та корупції.

Очевидно, що формування антикорупційного середовища являється однією із непосильних проблем впродовж тривалого періоду часу, яка

поглибилася відсутністю єдиного комплексного державного документа – Антикорупційної стратегії.

Рис. 2. Основні напрями детінізації національної економіки
Джерело: складено автором за даними [2, с. 25–27; 3, с. 244]

Таким чином, дослідження основних тенденцій щодо стратегічних напрямків детінізації економіки в контексті сталого соціально-економічного розвитку України дозволили встановити необхідність удосконалення чинних методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, запровадження

системи електронного урядування, потребу зниження податкового навантаження, а також посилення міжвідомчої взаємодії та взаємної співпраці із міжнародними організаціями

Література:

1. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України. *Вісник Вінницького Політехнічного інституту*. 2014. № 1. С. 46–53. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/976/975>.
2. Павленко Н.В., Виганяйло С.М., Пилипенко Н.М. Детінізація економіки України як чинник економічного зростання. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 21–28.
3. Бірюков І.В. Основні напрями детінізації економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28–1. С. 239–244.

Голець Анна

Науковий керівник: **Халіна О.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання, стратегія підприємства загалом і стратегія управління персоналом є свого роду флагманами управління бізнесом. Формування чітких цілей та визначення шляхів їх досягнення є пріоритетним напрямком планування господарської діяльності будь-якого підприємства.

Особливості функціонування підприємств малого бізнесу відображають здатність невеликої соціально-економічної системи ефективно використовувати свої ресурси і можливості в конкурентному середовищі [3].

Характеристика малого бізнесу має основні, притаманні для всіх малих підприємств риси, що з одного боку можуть бути перевагами, з іншого перешкодами в процесі провадження господарської діяльності (таб. 1.)

Таблиця 1. Характеристика основних аспектів функціонування малих підприємств

Аспект	Характеристика
Розмір	Малі підприємства зазвичай мають обмежені ресурси та невелику чисельність співробітників, що формує обмежені можливості розширення масштабів бізнесу з одного боку, однак дає більше шансів на пристосування до змін зовнішнього середовища.
Управління	В малих підприємствах власник або менеджер зазвичай займається багатьма аспектами бізнесу, включаючи виробництво, маркетинг, фінанси, кадри, що вимагає високого рівня знань та навичок в різних галузях підприємницької діяльності.
Політика підприємства	Політика малих підприємств формується на основі бачення стратегії розвитку бізнесу його власником, який часто є управлінцем.
Стратегія	Стратегія малого бізнесу передбачає коротші терміни та постійний моніторинг ринкового середовища з метою вчасного реагування на виклики.

Враховуючи особливості функціонування малих підприємств, формування стратегії управління персоналом передбачає сукупність заходів, які сплановані у відповідності до мети підприємства і відображають з одного боку чіткі цілі і завдання, з іншого боку передбачають можливість швидкої адаптації цих заходів до мінливого зовнішнього середовища.

Основними етапами, що вміщує стратегія управління малого підприємства, як правило, зазначені нижче заходи.

1. Визначення стратегічних цілей розвитку підприємства
 - 1.1. Визначення планових показників діяльності
 - 1.2. Визначення масштабів бізнесу в перспективі
 - 1.3. Розрахунок необхідного ресурсного забезпечення та визначення джерел фінансування
2. Розробка програми підвищення ефективності кадрового забезпечення
 - 2.1. Планування заходів щодо підвищення рівня кваліфікації працівників
 - 2.2. Проведення тренінгів, спрямованих на підвищення рівня ототожнення працівників з підприємством
 - 2.3. Розробка і впровадження заходів, спрямованих на забезпечення балансу інтересів працівників і роботодавців
3. Забезпечення кадрової безпеки підприємства
 - 3.1. Діагностика рівня кадрової безпеки
 - 3.2. Розробка та реалізація заходів, спрямованих на забезпечення комфортних та безпечних умов праці
 - 3.3. Запровадження організаційної культури, яка базується на соціальній політиці підприємства та втілює в собі ефективний механізм управління малими групами.

Стратегія управління персоналом – це пріоритетний якісно і кількісно визначений напрям дій у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, необхідний для досягнення довгострокових цілей зі створення високопрофесійного, відповідального і згуртованого колективу з урахуванням стратегічних цілей розвитку підприємства і його ресурсних можливостей [4].

Враховуючи вищезазначене, слід наголосити на головних аспектах формування стратегії управління персоналом в умовах малого підприємства.

По-перше, мале підприємство – це невеликий колектив, який легше згуртувати навколо однієї мети; по-друге, стратегія управління персоналом в умовах малого підприємства має враховувати його обмежене ресурсне обмеження, що створює передумови планувати заходи на менш короткі терміни; по-третє, організаційна культура в умовах малого підприємства формується не стільки на встановленні правил, скільки на встановленні міжособистісних зв'язів.

Всі перераховані аспекти формування стратегії управління персоналом малого підприємства необхідно врахувати при її формуванні, що забезпечить підвищення ефективності його кадрового забезпечення.

Література :

1. Компанієць В.В., Польова В.В. Вплив організаційної культури на розвиток підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. N39. С. 236-239.
2. Паливода О.М., Теміндарова Ю.А., Бондарець Є.В. Управління персоналом в організаціях малого бізнесу: особливості та проблеми. *Ефективна економіка*, 2015 URL :<http://www.economy.nayka.com.ua/>
3. Управління персоналом: підручник / О.М.Шубалий та ін. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. 404с.
4. Щербак В.Г. Управління персоналом підприємства. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2005. 220с.

Гомольська Вікторія, Гуряк Оксана

Українська академія друкарства, м. Львів

ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОСТІ: РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ

Орієнтацію компаній на клієнта більшість експертів вважають одним з основних ознак цифрової економіки. Продукти та процеси з орієнтацією на потреби клієнтів – від замовлення до доставки та післяпродажного обслуговування – новий спосіб мислення, який відображає здатність навчатися у споживачів. Цифрові канали впливають на рішення, розглядаються споживачами як універсальне джерело інформації, оптимального підбору, замовлення товарів і послуг, а також як засіб виявлення громадської думки. Цифрова взаємодія бізнесу та споживачів стала основою для прийняття рішень у повсякденному житті, і ці зміни також вплинули на маркетинг. Успіх сучасного маркетингу значною мірою залежить від цифрових каналів зв'язку та способів роботи з клієнтами.

Останні роки характеризуються швидким розвитком багатоканальності та омніканальності в b2c і навіть b2b сферах. Незважаючи на схожість цих понять, обидва передбачають наявність декількох каналів продажу та обслуговування, включаючи Інтернет, мобільний зв'язок, фізичні торгові точки, але між ними є значна різниця. Омніканальність передбачає, що компанія повинна сформувати єдину систему обслуговування клієнтів у всіх онлайн- та офлайн-каналах і на всіх етапах взаємодії.

В свою чергу, можливість охоплення все більшої кількості складових бізнесу, які спрямовано впливають на залученість та лояльність при створенні цінності для цільових груп, є основою постійного вдосконалення маркетингових інструментів. Розширення напрямів діяльності шляхом врахування всіх аспектів контакту з клієнтами стає одним з необхідних прийомів ведення конкурентної боротьби. Детальний опис напрямків сучасного комплексу маркетингу наведено в таблиці.

Таблиця Склад і зміст маркетингових інструментів

<i>Назва</i>	<i>Зміст</i>
Досвід споживача	Канали взаємодії з споживачами. Збір даних та зворотний зв'язок (джерела, оцінка, критерії вибору). Визначення того, як повинна бути побудована робота з клієнтами для досягнення корпоративних цілей та захисту інтересів споживачів. Шлях споживача та моделювання клієнтського досвіду. Маркетингові програми оптимізації зусиль споживачів.
Цифрова інтеграція	Впровадження цифрових змін (вдосконалень) в маркетингову діяльність на основі потреб клієнтів. Маркетингові програми з роботи з веб-сайтом та онлайн-представництвом. Залучення споживачів: генерація нових споживачів (лідів), монетизація існуючих клієнтів, залучення до спільнот бренду.
Управління продуктом	Розробка вартісної пропозиції та її просування на ринок. Маркетинг продукту (як створювати товари, які захочуть купувати?). Управління проектами, пов'язаними з забезпеченням вартісної пропозиції та портфелем товарів і послуг.
Інтегровані маркетингові комунікації	Інтеграція маркетингових кампаній з бізнес-стратегією та комплексне використання онлайн- та офлайн-комунікацій. Планування, розробка та впровадження інтегрованих комунікацій для встановлення зв'язку з усіма зацікавленими сторонами.
Управління брендом	Управління ефективністю бренду як ресурсу бізнесу. Пріоритетне позиціонування бренду. Джерела формування капіталу бренду. Управління портфелем брендів. Кіберстійкість брендів. Формування та просування спільнот бренду.
Управління ризиками і репутацією	Управління корпоративною репутацією, включаючи онлайн-сферу. Контроль впливу ризиків та державного втручання шляхом ефективного моніторингу та дотримання відповідного законодавства. Формування корпоративної репутації шляхом забезпечення взаємодії між персоналом, бізнес-процесами та брендом.
Партнерський маркетинг	Формування партнерських маркетингових каналів з метою задоволення потреб клієнтів та отримання додаткового прибутку. Мережа партнерських програм. Маркетингові кампанії з об'єднання всіх учасників ринку для забезпечення партнерства.
Моніторинг та оцінка ефективності	Визначення відповідних показників, необхідних для постійного відстеження всіх маркетингових заходів, які здійснюються компанією та клієнтами. Оцінка ефективності маркетингової діяльності. Моніторинг цифрової та соціальної репутації. Використання аналітики для пояснення успіху або невдачі маркетингової діяльності та досягнення поліпшень у майбутньому.

Перехід до омніканального обслуговування забезпечує розвиток не тільки різних рівнів управління в маркетингу, а й новітніх напрямків діяльності. Розвиток цифрових технологій змушує бізнес стати більш відкритим, а перетворення гарантій бренду та репутації бізнесу на об'єкт продажу сприяє розподілу рівнів управління: продуктом, брендом та компанією в цілому.

Характерними особливостями світових лідерів у сфері омніканального обслуговування є:

- фокус на клієнті незалежно від каналів обслуговування з метою забезпечення плавного переходу між каналами;
- постійні інвестиції в пріоритетні напрямки для зміцнення конкурентних переваг;
- підвищення якості прийнятих рішень за допомогою аналітики на основі даних з різних каналів та застосування комплексного інтерактивного підходу «від експериментів до знань»;
- стимулювання співпраці між працівниками, відповідальними за різні канали;
- оптимізація бізнес-процесів та інфраструктури, включаючи торгові точки та програмні інтерфейси, що забезпечують взаємодію старих та нових систем з метою зменшення "конфліктів" між каналами.

В цілому, для стратегічних і операційних процесів маркетингової діяльності необхідно чітко визначити правила гри в усіх каналах. Наприклад, єдину модель ціноутворення в офлайн- та онлайн-каналах або рішення щодо проведення розпродажів одночасно в офф-лайн магазинах та в Інтернеті.

Таким чином, динамічність глобальної конкуренції, зміни в способах покупок та розвиток цифрових технологій є основою постійного збільшення кількості та вдосконалення маркетингових інструментів. Структура та склад маркетингових інструментів суттєво змінюються, змушуючи компанії орієнтуватися на потреби клієнтів та переходити до омніканального обслуговування в галузях b2c та b2b. Одним з найважливіших для компаній стає завдання оптимізації комплексу маркетингу, оскільки прибуток формується за допомогою підходів, що базуються на постійному зворотному зв'язку з клієнтами та розробленні індивідуальних пропозицій.

Гук Марія

Науковий керівник: **Новик І.В.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ГАРАНТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах господарювання процес успішного функціонування українських підприємств багато в чому залежить від модернізації їх діяльності в сфері забезпечення економічної безпеки та вмінні виживати в умовах конкурентної боротьби, пристосовуватись до динамічних змін в політиці, економіці і суспільстві в цілому.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) - це діяльність підприємства, у процесі якої відбувається взаємодія з іноземним суб'єктом господарювання; у

процесі діяльності виникають та розвиваються зовнішньоекономічні зв'язки (як на рівні підприємств, так і на більш високих рівнях управління), що створюють тим самим підґрунтя для подальшого її здійснення [2].

Для успішної інтеграції України у світову економіку слід урахувати нинішнє її становище у міжнародному поділі праці, а також характер політичних відносин з окремими країнами та групами країн. Важливо також враховувати тенденції розвитку сучасного світового господарства, щоб формувати науково обґрунтовану й ефективну зовнішньоекономічну політику України.

Успішне функціонування будь – якого підприємства можна забезпечити шляхом виходу на зовнішні ринки. Це дозволить збільшити обсяг реалізації, економити на умовно – постійних витратах, диверсифікувати ризики, пов'язані з несприятливою кон'юнктурою ринку [3].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності, яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції, що виробляється.

Забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності розглядається як процес виявлення загроз, визначення показників, типів стратегій і розробки відповідних організаційно-економічних заходів на кожному з етапів зовнішньоекономічної діяльності.

Забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства потребує комплексного підходу до визначення рівня безпеки та ідентифікації загроз у кожній із функціональних сфер шляхом розроблення комплексної системи економічної безпеки підприємства, розроблення, прийняття і реалізації адекватних управлінських рішень.

Вітчизняні промислові підприємства працюють у динамічному середовищі, в умовах нестабільної економічної ситуації, зростаючої конкуренції, низького рівня рентабельності тощо. На сьогодні першочерговим завданням для багатьох з них є проблема виживання, для вирішення якої виникає необхідність в удосконаленні управління економічною безпекою.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, з урахуванням умов функціонування підприємств в Україні, є створення системи діагностики ключових зовнішніх та внутрішніх загроз, що є основою для формування інформаційного базису прийняття поточних, тактичних і стратегічних рішень суб'єктами безпеки [1].

Підприємства-виробники промислової продукції стикаються з певними труднощами при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, які зумовлені впливом зовнішнього середовища (середовище прямого і непрямого впливу) материнської держави й країни-реципієнта, та внутрішнього середовища (характеризується конкурентоспроможним потенціалом промислового підприємства).

Необхідно також наголосити, що забезпечення безпеки підприємства можливе лише за умови виявлення та нівелювання дії загроз, незалежно від середовища їх виникнення. Різноманіття загроз економічній безпеці підприємства зумовлює необхідність їх теоретичного узагальнення та систематизації за рядом ознак, що дасть змогу швидкої ідентифікації, моніторингу та оцінки ступеня впливу цих загроз, а також визначення системи заходів щодо їх нейтралізації [1].

Аналіз загроз безпеці зовнішньоекономічної діяльності підприємства свідчить, що найбільшу їх кількість фахівці пов'язують із недостатньою кваліфікацією персоналу в зовнішньоекономічній діяльності, що зумовлює необхідність пошуку та залучення фахівців-консультантів для вирішення конкретних управлінських проблем в галузі зовнішньоекономічної діяльності та мінімізації визначених загроз її безпеці.

Для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД) актуальними є не тільки економічні загрози, але й специфічні, які пов'язані з інтересами щодо розширення ринку збуту та щодо розширення доступу до ресурсів. Так проблема ефективної реалізації виробленої продукції завжди була і залишається пріоритетною турботою будь-якого підприємства, що працює в умовах ринкової економіки, а конкуренція, що загострюється на національному ринку в міру його насичення однотипною продукцією, сприяє активізації підприємства до пошуків більш сприятливих закордонних ринків збуту.

Література:

1. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В. Ситник, Г. В. Блакита, Н. М. Гуляєва та ін. Київ : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. 284 с. ISBN 978-966-918-006-3

2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. №959-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

3. Стратегічний менеджмент: навчальний посібник / За заг. ред. Бутка М. П. [М.П.Бутко, М.Ю.Дітковська, С.М.Задорожна та ін.]. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 376 с. ISBN 978-617-673-473-

Івашків Т.С.

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

АДАПТАЦІЯ ПОГЛЯДІВ НОВОЇ КЕЙНСІАНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нова кейнсіанська економіка, як економічна школа, пройшла достаньо довгий шлях еволюції. Ще з 80-х рр. ХХ ст. її представники пропонували нові шляхи виходу з економічних криз, які досить сильно штормили світову економіку. Перші спроби нових кейнсіанців були спрямовані на адаптацію класичного кейнсіанства до змін в економічних відносинах та пропонуванні

нових моделей, які б могли закрити недоліки чи неефективні механізми регулювання економічних явищ, як пропонував ДЖ. Кейнс і його послідовники. На відміну від «неокейнсіанства», представники нової кейнсіанської економіки не пішли шляхом синтезу неокласиків та класичного кейнсіанства. Вони запропонували нові підходи до макроекономічного аналізу, використовуючи досягнення в мікроекономіці та «верифікованих» (на думку нових кейнсіанців) теорій.

Почнемо з того, що першими кроками встановлення нової кейнсіанської економіки, як економічної школи, були пропозиції прийняття гнучкості зарплати та цін, врахування координації між ринками та те, що на ринку діє неідеальна конкуренція. І як результат вони дійшли до висновку, що економіка досягне рівноваги за умови, що на той момент буде лише природне безробіття. Напротивагу монетаристам та нової класичної теорії, які пропонували жорстку монетарну політику та мінімальне втручання держави (ця політика не спрацювала і наприкінці ХХ ст. в США й Великобританії зберігався високий рівень безробіття та інфляції), нові кейнсіанці запропонували теорію «рівноваги неповної зайнятості (безробіття (UNE))», яка підтверджувала необхідність держаного втручання та неможливість досягнення стану «автоматичної рівноваги повної зайнятості» (AFNE) [3. С 190].

Наступним кроком еволюції представників нової кейнсіанської економіки стало узгодження, при вивченні економічних явищ і процесів, макро і мікроекономічного аналізу. Це відбулося шляхом прийняття у класичний кейнсіанський аналіз теорію липких цін, липких зарплат, витрат меню, номінальної жорсткості та контракти, що перебиваються.

Нові кейнсіанці удосконалили уявлення і обґрунтували те, що заробітна плата та рівень безробіття є про циклічними (рухаються синхронно з економічним циклом) з відносно м'якими коливаннями. На відміну від класиків, що стверджували що зарплата є антициклічною. Фактичне зростання реальної заробітної плати залежить від сукупного попиту. Сукупний попит може зростати завдяки технологічному розвитку та збільшенню інвестицій, а отже, профспілки можуть певною мірою підвищити реальну та номінальну заробітну плату відповідно до зростання випуску

Вже у ХХІ ст. нові кейнсіанські економісти розвинули теорію недосконалої конкуренції, шляхом відмови від ідеї, що всі явища відбуваються в умовах досконалої конкуренції, та прийняття того, що в сучасній економіці конкуренція є недосконалою. Це дозволило спростувати припущення про «повну гнучкість цін і заробітної плати» та прийняти номінальну і реальну їхню жорсткість. Негнучкість цін та заробітної плати в умовах ідеальної конкуренції призведе економіку до відсутності ефективного попиту та недовиробництва. І коли діють умови недосконалої конкуренції може виникнути «відсутність координації між ринками». З іншого боку, якщо попит і пропозиція є відносно еластичними, вони не зможуть змінюватися негайно та/або з бажаною швидкістю (виникне певний лаг), що призведе до «вимушеного безробіття» в

короткостроковому періоді через брак ефективного попиту. У цьому випадку уряд повинен втрутитись через кейнсіанську фіскальну політику.

Отже, представники нової кейнсіанської економіки пройшли досить складний еволюційний шлях від захисту та адаптації класичного кейнсіанства, до запровадження елементів класичної економічної школи та мікроекономічного аналізу. Школа розвивається, перевіряє і адаптовує нові течії і тенденції в економічній науці. Це дозволяє урядам та представникам інших наукових шкіл використовувати їхні досягнення в практичній та науковій діяльності.

Література:

1. Parkin M. The Output-Inflation Trade-off When Prices Are Costly to Change. *JPE*. 1986. vol. 94. pp. 200-224.
2. Ніç Ö. Evolution of Nev Keynesian Economics. *Procedia Computer Science*. 2019. vol. 158. pp. 1025-1032
3. Romer D., Ball L. "Real Rigidities and the Non-Neutrality of Money". *Review of Economic Studies*. 1990. vol. 57, pp. 183-302

Каламан Ольга, Душенковська Катерина

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАЦІВНИКА

Сталий розвиток бізнесу на сьогодні передбачає, серед іншого, використання ефективної системи мотивації персоналу як одного з важливих елементів управління персоналом підприємства. У кінцевому результаті мотивація передбачає зростання продуктивності праці за рахунок матеріальних і нематеріальних стимулів, що надаються працівникам керівництвом компанії. Тому важливим завданням керівництва стає формування ефективного мотиваційного механізму співробітників, який дозволить досягати основних цілей компанії в бізнесі, насамперед зростання прибутку.

Головним елементом функціонування будь-якої компанії є її співробітники. Наймані працівники (працівники та керівництво) - це фактор виробництва «праця», який працює в бізнесі разом із «землею» та «капіталом» - двома іншими факторами. Кінцевий результат діяльності, досягнення організаційних цілей, завдань і планів значною мірою залежить від рівня та ефективності людських ресурсів [1].

Що стосується поняття мотивації, то вперше мотивація була взята від латинського слова «рух». Мотивація є причиною поведінки. Мотивація людини, свідомо чи несвідомо, впливає з її потреб. Тому, визначаючи мотивацію, можна стверджувати, що спонукання або потреба – це внутрішній стан, недолік або депривація, які спонукають людину щось робити. Тоді мотивація визначається як бажання докласти значних зусиль для досягнення

цілей організації так, щоб ці зусилля були спрямовані на задоволення деяких особистих потреб [2].

Мотивація – це ланцюговий процес, який починається з відчуття потреби, нестачі чи депривації. Воно супроводжується бажанням і призводить до напруги і дій, результатом чого є поведінка руху до мети. Безперервність цього процесу може призвести до задоволення потреб. Тому мотивація спонукає і переконує людей щось робити. Однак мотивація відображає спільне бажання. Позиція покарання та заохочення як сильної мотивації є чіткою в усіх дослідженнях [3]. У зв'язку з цим матеріальна складова – дохід – розглядається як інструмент винагороди, але це не єдиний мотиваційний фактор.

Використовуючи такий стандартний метод мотивації персоналу, як фіксована заробітна плата, керівник не може зацікавити співробітника працювати ефективно для більшої ефективності. Необхідно використовувати кілька мотиваційних факторів (адже потреб у людини багато і не завжди вони зводяться до матеріальної винагороди). Неефективна система мотивації призводить лише до тимчасового успіху, в рамках перспективи з огляду на високий рівень конкуренції, неефективна система мотивації призводить до втрати у вигляді плинності висококваліфікованих кадрів через слабкий взаємозв'язок інтересів компанії та її працівників, а також соціально-психологічної напруги всередині компанії [4].

Основне завдання ефективної мотивації персоналу - розробка та впровадження такої системи, яка зацікавить кожного співробітника, незалежно від його місця в ієрархічній структурі, отримати високий особистий результат, що природно сприятиме підвищенню ефективності роботи компанії в цілому. На сучасному етапі не існує ідеальної системи мотивації, набір мотиваційних інструментів, що використовуються в діяльності компаній, часто не відповідає вимогам ринку, все це вимагає впровадження більш ефективного набору інструментів, які формують систему мотивації персоналу в компанії [5].

Керівники вищої ланки, часто орієнтовані на результат, знають, що мотивація з використанням ефективного соціального пакету для співробітників є беззаперечним елементом у залученні та підтримці необхідного рівня людських ресурсів і в досягненні бажаного рівня продуктивності, необхідного для успіху організації. Виходячи з вищесказаного, на сучасному етапі розвитку країни проблема мотивації персоналу набуває дуже серйозного значення [6].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку існує нагальна потреба розгляду мотивації персоналу в цілому з урахуванням основних теорій мотивації, розуміння терміну, основних методів і засобів мотивації, а також зарубіжного досвіду з точки зору існуючих моделей та їх застосування в залежності відгалузі, виробничих процесів на підприємстві, що складають систему напрямів підвищення мотивації сучасного працівника.

Література:

1. Каламан О.Б., Андріанович К.І., Іванченко Т.В. Основні аспекти розробки фінансової стратегії підприємств. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний менеджмент економічних систем в

координатах парадигми сталого розвитку». 2020.С. 148–151.

2. Каламан О.Б., Пурцхванідзе О.В. Трансформаційне лідерство: оптимальний стиль роботи команди в публічній сфері. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 109–114.

3. Каламан О.Б., Пурцхванідзе О.В. Лідерство у сфері державних послуг. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 2. С. 88–94.

4. Kalaman O., Dyshkantiuk O., Vlasiuk K. Modern communication management paradigm in the hospitality industry enterprises. Економіка та суспільство. 2022. № 46. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-46-74.

5. Kalaman O., Botek M., Mandrykin D. Convergence and differentiation of scientific approaches to the management of enterprise human capital development. Економічний простір. 2023. № 183. С.51-58.

Караїм Мирослава, Казіміров Олексій, Качор Соломія

Українська академія друкарства, м. Львів

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

Збільшення технологічного розриву між Україною й країнами-лідерами економічного розвитку, в умовах застосування концепції Індустрія 4.0, негативно впливає на діяльність кожного промислового підприємства, адже йдеться про реалізацію четвертої промислової революції, що видозмінює засади визначення й задоволення потреб споживача через створення суспільного продукту на основі цифрових технологій та використання таких ресурсів як знання й інформація. Конкурентоспроможність кожного підприємства визначається не лише наявним конкурентним потенціалом, але й можливістю його реалізації за певних умов, що пов'язано із рівнем змін в національній економіці, здатністю споживачів отримувати й застосовувати нові продукти, тенденціями у технологічному поступі конкурентів як внутрішніх, так й зовнішніх. Зазначені аспекти, виходячи із стратегічної, а не тактичної, пріоритетності реагування доволі часто залишаються поза увагою науковців та бізнесу, що поглиблює сировинну орієнтацію національної економіки та веде до занепаду української промисловості, а відтак й знижує конкурентоспроможність країни загалом.

Для отримання переваг й збереження конкурентних позицій промисловим підприємствам потрібно здійснити технологічну модернізацію, хід якої, без заглиблення у технічні параметри, можна в найбільш загальному вигляді представити як поєднання кількох процесів: автоматизація виробництва й контактів із контрагентами в межах ланцюжка доданої вартості; розроблення цифрових продуктів і послуг; застосування кіберфізичних систем; використання інтернет-технологій для покращення комунікацій між

замовником, найманими працівниками та менеджментом; забезпечення кібербезпеки. Кожен із процесів потребує не лише придбання новітньої техніки й програмного забезпечення, використання інноваційних технологій, внесення змін стосовно окремих бізнес-процесів, а загалом зміни бізнес моделі функціонування підприємства. Спроможність більшості українських підприємств здійснити таку суттєву трансформацію обмежується не лише дефіцитом інвестиційних ресурсів, при відсутності державної підтримки, але й перебігом процесів, що пов'язані із: деіндустріалізацією національної економіки, коли має місце збільшення попиту на цифрові продукти і послуги, але його задоволення відбувається за рахунок імпорту, а не власного виробництва; критично високою часткою тіньової економіки, суб'єкти якої не орієнтовані на покращення конкурентної позиції певного підприємства, а отримання поточної вигоди; поточним статусом України як країни-донора стосовно трудової міграції, що супроводжується не лише виїздом висококваліфікованих фахівців, а продовженням їх трудової діяльності на іноземних підприємствах-конкурентах. Готовність українських промислових підприємств долучитися до реалізації Індустрії 4.0 можна охарактеризувати рівнем їх інноваційної активності. У відповідності до даних Державної служби статистики України [1] у 2016-2018 рр. в Україні нараховувалося 8173 підприємств, які виготовляли інноваційну продукцію. В межах наступного періоду (2018-2020 рр.) ситуація суттєво погіршилася, оскільки інноваційну активність проявляли лише 2281 підприємств. При розрахунку частки таких підприємств (2016-2018 рр. – 28,1 та у 2018-2020 рр. – 8,5) в загальній кількості, до уваги бралися промислові підприємства із чисельністю працівників 10 і більше осіб, що умовно, зважаючи на кількість діючих мікропідприємств, не сприяє встановленню фактичного рівня інноваційної активності. Загалом статистичні дані вказують на поточну складну ситуацію та неготовність бізнесу до необхідних радикальних змін.

Зважаючи на поточний незадовільний рівень промислового виробництва в Україні, низьку частку інноваційної продукції, значний фізичних й моральний знос основних засобів та поступову втрату кадрового потенціалу, реалізація базових засад концепції Індустрія 4.0 є необхідним кроком задля недопущення зростання технологічного відставання від країн-лідерів. Нами неодноразово підкреслювалося, що безпекові аспекти забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах Індустрії 4.0 повинні розглядатися перш за все на державному рівні і не стосовно окремого товаровиробника високотехнологічної продукція, а шляхом створення національної платформи із відповідним фінансуванням й контролем за результатом трансформації промислового комплексу. Така позиція буде наслідуванням кращих практик країн ЄС, коли держава виступає основним учасником, що стимулює через промислове виробництво широке застосування цифрових технологій. Українські реалії певним чином різняться, хоча б економічною нестабільністю, що є підставою активного застосування публічно-приватного партнерства й організації кластерів як форм, які уможливають об'єднання органів державної

влади, бізнесу й наукових установ для зниження ризиків за рахунок консолідованого вирішення стратегічних для розвитку країни проблем.

Індустрія 4.0 реалізується економічно розвинутими країнами для посилення конкурентних переваг власних промислових підприємств, які повинні в подальшому виконати функцію локомотиву для пришвидшення активного використання цифрових технологій в усіх соціально-економічних процесах, тим самим забезпечуючи досягнення цілей сталого розвитку. В Україні сьогодні лише формується розуміння важливості створення сприятливих умов для розвитку високотехнологічного промислового виробництва із здійсненням окремих мало пов'язаних між собою реальних кроків. Досвід країн-лідерів доводить, що проблема конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах Індустрії 4.0 повинна вирішуватися першочергово через об'єднання зусиль органів державної влади, бізнесу та наукових установ, що потребує створення відповідного теоретичного підґрунтя із врахуванням специфіки національної економіки.

Література:

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.12.2022)

Кобрин Леся

Українська академія друкарства, м. Львів

СУТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВА

Основною умовою росту конкурентоспроможності промислового підприємства в сучасних умовах підприємства є пошук та впровадження нових інноваційних рішень у виробничі та управлінські процеси. Тому зростає значення такого важливого напрямку аудиторської діяльності як технологічний аудит.

Під технологічним аудитом розуміємо експертну оцінку технологічного стану підприємства для виявлення його сильних і слабких сторін з метою активізації інноваційного розвитку. Мета технологічного аудиту – оцінка технологічного потенціалу підприємства, який є частиною виробничого та інноваційного потенціалу.

Глибина технологічного аудиту може бути різною:

- обстеження всього підприємства та окремих його структур з метою визначення його інноваційного потенціалу;
- визначення можливостей виходу підприємства на нові ринки;
- оцінка відповідності діючих технологічних процесів кращим зразкам передового досвіду;
- визначення можливості участі в інноваційних партнерських проектах;
- оцінка окремого інноваційного проекту;

- оцінка комерційного використання конкретних результатів НДДКР та ін.

Технологічний аудит може бути внутрішнім та зовнішнім, а також проводиться як у добровільному, так і обов'язковому порядку.

Одна з основних умов проведення успішного технологічного аудиту – це зацікавленість керівництва, власників та менеджерів у проведенні об'єктивної незалежної експертизи. Для керівництва підприємства технологічний аудит є передумовою прийняття правильних рішень, спрямованих на стратегічний розвиток виробництва організації, інструмент контролю за досягненням планових виробничо-фінансових показників ефективності діяльності підприємства, засобом мінімізації негативних наслідків раніше ухвалених неоптимальних рішень.

При цьому в інноваційній економіці технологічний аудит вирішує такі найважливіші завдання:

1) оцінка стану та ефективності використання технологічних засобів та предметів праці;

2) визначення конкурентних позицій економічного суб'єкта та ринків реалізації нових видів продукції (товарів, послуг);

3) аналіз можливостей економічного суб'єкта у реалізації інновацій та, одночасно, визначення фінансових потреб та можливостей;

4) розробка експертних пропозицій щодо впровадження перспективних та (або) прогресивних технологій виробництва або пропозицій щодо вдосконалення існуючих технологій з метою зниження їх трудомісткості, підвищення якості та надійності;

5) оцінка пріоритетних технологічних сфер інноваційного виробництва (автоматизація виробництва, використання нових інформаційних технологій, екологія, енергетика та ін.).

6) розробка експертних пропозицій щодо доцільності впровадження та (або) розвитку окремих видів виробництв, підтримки та розвитку окремих технологій та розвитку виробничої кооперації;

7) розробка технологічних рішень та техніко-економічних обґрунтувань для проектів технічного переозброєння;

8) внесення пропозиції щодо придбання сучасного обладнання чи модернізації існуючого технологічного обладнання.

Завдання, яке вирішує технологічний аудит для власників – визначення можливостей у галузі нових технологій та інновацій, вибір та прийняття інвестиційних та інноваційних рішень, вихід на нові ринки, контроль за реалізацією інвестиційних/інноваційних програм. Завдання, яке вирішує технологічний аудит для менеджерів на виробництві – контроль за виконанням планових показників, підвищення ефективності виробництва.

Звичайно, завдання та форми технологічного аудиту будуть різними відповідно до індивідуальних потреб компанії-замовника, ступеня зацікавленості його керівництва, необхідної деталізації, а також від розміру компанії-замовника.

Здійснення технологічного аудиту передбачає прийняття інноваційних рішень, які активізують розвиток підприємства завдяки використанню актуальних способів передачі технологій – корпоративного навчання, технічної допомоги, технологічного партнерства з науковими організаціями, освітніми та дослідницькими установами, інноваційними та технологічними центрами.

Література:

1. Грінченко Ю.Л. Аналітична складова процесу комерціалізації: технологічний аудит та роль «інноваційного офісу» / Ю.Л. Грінченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-3488-1.html>.

2. Ободовська О.Ю. Особливості проведення технологічного аудиту підприємства/ О.Ю. Ободовська // Управління розвитком. – 2012. – № 11(132). – С. 12–13.

3. Цибинога М.О. Технологічний аудит як метод оцінки результатів науково-технічних проектів / М.О. Цибинога // Економічні інновації. – 2011. – № 45. – С. 240–245.

Коваль Андрій, Баїк Роман, Храмов Олександр

Українська академія друкарства, м. Львів

ІНДУСТРІЯ 4.0 ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ КОНКРЕТНОЇ ПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИМИ КРАЇНАМИ

Термін «Індустрія 4.0» був введений німецькими науковцями у 2011 році в якості назви концепції, що повинна була визначати подальший розвиток промисловості у відповідності до процесу реалізації четвертої промислової революції. Сьогоднішнє розуміння сутності цього терміну уже певним чином різниться від початкового, що можна продемонструвати шляхом цитування кількох визначень. Х. Кагерманн, В.-Д. Лукас, В. Вальстер визначають Індустрію 4.0 як «...засіб підвищення конкурентоспроможності німецької обробної промисловості шляхом посиленого впровадження в заводські процеси «кіберфізичний систем» [2, с. 220]. Більш новіше визначення полягає не лише в констатуванні факту спрямованості цієї концепції на розвиток високотехнологічного виробництва, а, поруч із розширенням меж застосування, передбачає ще й конкретизацію переліку цифрових технологій, застосування яких уможлиблює отримання конкурентних переваг. Для прикладу, М. Рюсман та його колеги відзначають перспективність застосування таких цифрових технологій як «...великі дані та їх аналіз, автономні роботи, промисловий Інтернет речей, кібербезпека, хмарні технології, віртуальна реальність та інші» [3]. В подальшому має місце доповнення такого переліку та загалом перегляд тих цифрових технологій, які є визначальними для формування конкурентних переваг. Окрім цього, потрібно відзначити факт наслідування розробленої в Німеччині концепції усіма економічно розвинутими країнами задля

підтримання власних конкурентних позицій через стимулювання національного високотехнологічного виробництва.

Практична реалізація основних положень Індустрії 4.0 передбачає індивідуальність у задоволенні потреб споживачів через створення повністю автоматизованих промислових підприємств за рахунок роботизації й автоматизації та узгодженого виконання кожної операції окремим пристроєм із його підключенням через промисловий Інтернет та встановленням міток на сировину й матеріали для загального контролю й досягнення максимальної гнучкості у виконанні кожного замовлення. Участь людини в роботі сучасних промислових підприємств обмежується тими етапами, де необхідним є творчий підхід, генерування нових ідей, безпосередні соціальні контакти. Технологічні складні завдання в комплексі виконуються «розумними» машинами, що забезпечує зниження собівартості та збільшення продуктивності праці, а відтак формує нові конкурентні переваги. Швидкі темпи цифровізації забезпечують зростання попиту на високотехнологічну промислову продукцію, а бар'єри у складності реалізації досягнень четвертої промислової революції створюють додаткові конкурентні переваги для виробників економічно розвинутих країн не лише в задоволенні внутрішнього попиту, але у посиленні впливу на ринки технологічно відсталих країн. Ці міркування створюють необхідне підґрунтя для розуміння стратегічного рівня конкурентоспроможності, який сьогодні створюється за рахунок реалізації Індустрії 4.0 окремими країнами стосовно власної промисловості. Інша ситуація складається стосовно країн, які в подальшому мають сировинну орієнтацію, оскільки експорт продукції із низьким рівнем доданої вартості при одночасному імпорті високотехнологічної продукції ускладнює формування державного бюджету, посилює соціальну напруженість, провокує міграційні процеси із втратою людського капіталу, гальмує інноваційну активність наявних промислових підприємств із втратою ними конкурентних позицій і на внутрішньому ринку. Зазначені ознаки в більшості характеризують ту ситуацію, яка складається в межах кількох останніх років і в Україні, але додатково обтяжена ще й військовими діями на території країни.

У 2018 р. проект «Національна стратегія Індустрія 4.0» був переданий на розгляд КМУ. Відмінністю українського варіанту такого документу є не лише опосередкована участь держави, яка передбачає проведення організаційних заходів щодо об'єднання товаровиробників без реальної фінансової підтримки, але й акцент на підтримку швидко прогресуючого ІТ-сектору, а не розвиток промисловості. У відповідності до поставлених в межах цього дослідження завдань, можна стверджувати, що не лише декларативність української концепції, але відсутність ініціативної й фінансово підтвердженої активної позиції держави не сприяє покращенню конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах Індустрії 4.0.

Готовність українських промислових підприємств долучитися до реалізації Індустрії 4.0 можна охарактеризувати рівнем їх інноваційної активності. У відповідності до даних Державної служби статистики України [1] у 2016-2018

рр. в Україні нараховувалося 8173 підприємств, які виготовляли інноваційну продукцію. В межах наступного періоду (2018-2020 рр.) ситуація суттєво погіршилася, оскільки інноваційну активність проявляли лише 2281 підприємств. При розрахунку частки таких підприємств (2016-2018 рр. – 28,1 та у 2018-2020 рр. – 8,5) в загальній кількості, до уваги бралися промислові підприємства із чисельністю працівників 10 і більше осіб, що умовно, зважаючи на кількість діючих мікропідприємств, не сприяє встановленню фактичного рівня інноваційної активності. Загалом статистичні дані вказують на поточну складну ситуацію та неготовність бізнесу до необхідних радикальних змін.

Література:

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 09.05.2023).
2. Хаустова В. Є., Крамарев Г. В., Зінченко В. А. Інноваційно-технологічне забезпечення модернізації пріоритетних галузей промисловості України. *БізнесІнформ*. 2019. №3. С. 218–228.
3. Rufmann M., Lorenz M., Gerbert P., Waldner M. Industry 4.0: The Future of Productivity and Growth in Manufacturing Industries. 2015. URL: https://www.bcgperspectives.com/content/articles/engineered_products_project_business_industry_40_future_productivity_growth_manufacturing_industries/ (дата звернення 27.12.2022).

Курвінчак Андріана, Петрушевич Маріан

Науковий керівник: **Палига Є.М.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ

Досліджуючи розвиток маркетингу, потрібно враховувати два основних аспекти: розвиток маркетингу як науки та розвиток маркетингу як концепції ведення бізнесу. Перший етап еволюції маркетингу пов'язаний з виникненням концепції вдосконалення виробництва (кін. ХІХ ст. – 20-ті рр. ХХ ст.). На даному етапі маркетинг вважали допоміжною функцією, оскільки головною проблемою було виробництво товарів.

Концепція вдосконалення товару (сер. 20-х – 30-ті рр. ХХ ст.) стверджує, що споживачі схилитимуться до товарів найвищої якості, з найкращими експлуатаційними властивостями і характеристиками. Отже підприємство повинне зосередитись на постійному вдосконаленні товарів. Тобто основна увага в даному випадку приділяється поліпшенню якості продукції, вдосконаленню технологій, фінансуванню нових розробок та ідей [1].

Розвиток НТП призвів до перевищення пропозиції над попитом (формується ринок споживача). Це призвело до виникнення в кінці 30-х років ХХ століття збутової концепції. Її основною ідеєю є твердження, що споживачі не купуватимуть товари підприємства в достатній кількості, якщо воно не

застосовуватиме заходи зі стимулювання збуту.

При застосуванні концепції маркетингу (сер. 50-х – поч. 80-х рр. ХХ ст.) головне, щоб підприємство оперативно реагувало на зміни в запитах споживачів і в стратегії конкурентів. Підприємство повинно розуміти потреби споживача краще, ніж він сам. Таке розуміння дозволяє створювати товари і послуги, які задовольняють не лише усвідомлені і чітко сформовані потреби, а й приховані, ще не проявлені потреби споживачів.

Концепція соціально-етичного маркетингу (кін. 80-х – 90-ті рр. ХХ ст.) основним завданням підприємства називає визначення потреб споживачів, потреб та інтересів цільових ринків і забезпечення рівня задоволення потреб ефективнішими й продуктивнішими, ніж у конкурентів, засобами з одночасним збереженням або підвищенням добробуту споживача й суспільства загалом.

В наш час дана концепція спрямовує свої зусилля на підвищення добробуту суспільства та екологізацію виробництва. Це спричинило виникнення ще однієї концепції – концепції інноваційного маркетингу. На думку її автора, С.М. Ілляшенка, саме концепція інноваційного маркетингу може стати тією перехідною концепцією, сходинкою, яка дозволить досягти вершини, де поєднуються інтереси виробників, споживачів і всього суспільства. Він стверджує, що спочатку виробники повинні задовольнити власні інтереси, враховуючи при цьому потреби споживачів, а вже потім докласти зусиль для задоволення потреб усього суспільства [2].

Деякі вчені виділяють ще один – шостий етап еволюції концепції маркетингу – концепцію стратегічного маркетингу [3]. Її сутність полягає в довгостроковому перспективному плануванні діяльності підприємства з урахуванням ґрунтового аналізу кон'юнктури ринку. Цього можна досягти, створивши економіко-математичні моделі ринку, на базі яких формуються стратегії підприємства, спрямовані на повне задоволення потреб споживачів з урахуванням прогнозу їх розвитку.

Приблизно в середині 1990-х рр. з'являється нова концепція маркетингу, що стала відомою як маркетинг відносин, взаємодії, або партнерських відносин. Сьогодні все більше теоретиків та практиків маркетингу звертаються до засад даної концепції. Так, Ф. Котлер відзначав необхідність побудови довгострокових прибуткових відносин з покупцями. Він трактує маркетинг відносин як процес створення, підтримання та розширення міцних, взаємовигідних відносин зі споживачами чи іншими зацікавленими особами [4].

Кінець 90-х рр. ХХ ст. пов'язаний з виникненням концепції нейромаркетингу. В її основу покладена модель, згідно з якою основна частина (більше 90%) розумової діяльності людини, включаючи емоції, відбувається у підсвідомості, тобто нижче рівня підконтрольного усвідомлення.

Досить цікавим вектором сучасного маркетингу є концепція партизанського маркетингу. Партизанський маркетинг – концепція маркетингу, яка спрямована на пошук фірмою або підприємцем своєї маркетингової ніші, відмовою від відкритого конкурування зі своїми потужними конкурентами у «чистому полі», концентрації зусиль на відокремлених ділянках «фронту» та

використанні нетрадиційних але ефективних.

Наступний напрямок розвитку маркетингу – латеральний маркетинг. Головна ідея цієї концепції полягає у тому, що для створення інноваційних продуктів потрібно поєднати непоєднувані речі. Це дозволяє створити нові ринки, нові категорії та сформувати новий попит. А для підприємства це означає стрімкіший ріст як обсягів продажу, так і прибутків.

Відзначаючи те, що маркетинг в різні періоди розвитку мав різну спрямованість (стратегічна, збутова, суспільно-орієнтована тощо), а також те, що сучасні маркетингові концепції є відображенням відмінних за своєю сутністю векторів маркетингу, можна стверджувати, що еволюція концепцій маркетингу була потрібна для того, щоб пізнати його частини.

Література:

1. Чеботар С.І. Маркетинг: навчальний посібник / [С.І. Чеботар, Я.С. Ларіна, О.П. Луцій, М.Г. Шевчиктаін.]. – К.: «Наш час», 2007. – 504 с.
2. Ілляшенко Н. С. Формування «системної карти» стратегічного управління розвитком підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 1. С. 119-128.
3. Верлока В.С., Коноваленко М.К., Сиволовська О.В. Стратегічний маркетинг: Навчальний посібник. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. – 289 с.
4. Котлер Ф. Новые маркетинговые технологии. Методики создания гениальных идей / Ф. Котлер, Ф. Триаз де Без. – СПб.: Издательский дом «Нева», 2004. – 190 с.

Малярчук Ірина, Данилевич Маркіян

Українська академія друкарства, м. Львів

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для успішного функціонування будь-якого суб'єкта підприємництва, уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз необхідне забезпечення його фінансової безпеки. Під фінансовою безпекою підприємства розуміють «кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному і перспективному періодах» [1].

Фінансову безпеку підприємства розглядають за ресурсною, функціональною ознакою, вона передбачає захист фінансових інтересів. Забезпечення фінансової безпеки – це процес реалізації усіх її функціональних складових з метою запобігання можливим збиткам і досягнення максимального рівня захищеності в теперішній час і в майбутньому.

Можна виділити такі риси фінансової безпеки суб'єктів підприємництва:

- забезпечує рівноважний і стійкий фінансовий стан;
- сприяє ефективній діяльності суб'єкта підприємництва;
- дає змогу на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності;
- нейтралізує кризи та запобігає банкрутству [2].

Фінансова безпека — це основна складова економічної безпеки підприємства, яка дає змогу забезпечити його фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність; допомагає визначити внутрішні та зовнішні небезпеки й загрози діяльності підприємства та подолати їх; має кількісне та якісне вираження й дає змогу самостійно обирати та впроваджувати фінансову стратегію [2].

Важливою передумовою забезпечення фінансової безпеки підприємства є якісний фінансовий менеджмент, що являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його грошових коштів. Аналіз фінансової безпеки є необхідною умовою для прогнозів фінансового оздоровлення підприємства.

У процесі дослідження фінансової безпеки підприємства найбільш дискусійним питанням постає вибір методики визначення її рівня. Рівень фінансової безпеки – це величина кількісних та якісних параметрів фінансового стану підприємства, матеріально-технічної бази, які комплексно відображають його фінансову захищеність від ризиків та загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства передбачає проведення аналітичних розрахунків, застосування економіко-математичних моделей, отримання інформації про зміни її рівня за визначений період, дослідження впливу основних внутрішніх і зовнішніх загроз, що корелюють з оцінкою фінансової безпеки тощо.

У науковій літературі викладені різноманітні методологічні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства. Поширена наукова думка щодо оцінювання рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства за основними напрямками аналізу, у тому числі фінансової звітності і фінансового становища підприємства, результатів його господарської діяльності. Вважається, що для цього найбільш доцільним є використання інструментів фінансового аналізу, які застосовуються при комплексному оцінюванні фінансового стану з використанням системи показників та методів й моделей фінансового аналізу. Тому аналіз й оцінка фінансового стану підприємства є невід'ємною частиною управління його фінансовою безпекою.

На нашу думку, оцінка фінансової безпеки підприємства потребує застосування особливих підходів та методів і не може зводитись до аналізу фінансового стану підприємства.

У науковій літературі описано різні обґрунтування доцільності застосування того чи іншого методу оцінки фінансової безпеки підприємства.

Існуючі підходи до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва можна об'єднати у групи, які базуються на:

- 1) дослідженні грошових потоків;
- 2) оцінці фінансової стійкості підприємства;
- 3) методах прогнозування банкрутства;
- 4) визначенні інтегральних показників;
- 5) фінансових показниках–індикаторах;
- 6) ресурсно-функціональному підході [3].

Кожен підхід передбачає використання різноманітних критеріїв та індикаторів фінансової безпеки підприємства, має свої переваги та недоліки. Слід зауважити, що більшість методів не враховують впливу факторів зовнішнього середовища або потребують громіздких математичних розрахунків, що ускладнює цей процес оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

Питання аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою відіграє провідну роль в інформаційній базі та залишається слабкою ланкою менеджменту, оскільки серед науковців немає одностайності щодо формування методу оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, що вказує на необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Література:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Эльга, 2004. 784 с.
2. Крючко Л.С. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 15. С. 49 – 52. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/12.pdf
3. Варналій З.С., Мехед А.М. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2022. Вип. 32. С. 203-211. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6639106>

Малярчук Ірина, Шипка Софія, Буц Роксолана
Українська академія друкарства, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Сучасний період розвитку економічних відносин в Україні характеризується політичною та економічною нестабільністю, зміною умов господарювання, посиленням впливу на діяльність суб'єктів підприємництва зовнішнього середовища, основними рисами якого є невизначеність та наявність воєнного стану в країні. Така економічна ситуація вимагає від усіх суб'єктів господарювання, особливо підприємств малого бізнесу, посилення уваги до питань власної економічної безпеки, виявлення можливих загроз,

здатних негативно вплинути на фінансовий стан та результати їхньої діяльності.

Економічна безпека підприємства — це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в поточний час і в майбутньому.

Економічну безпеку малого підприємства визначають як здатність суб'єкта господарювання ефективно та безперервно здійснювати свою діяльність на основі формування та реалізації сукупності взаємопов'язаних управлінських процедур, що дозволяють оптимізувати використання корпоративних ресурсів та узгодити економічні інтереси усіх його ринкових контрагентів з метою нівелювання впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на господарську діяльність малого підприємства [1]. Таке визначення економічної безпеки обґрунтоване комплексністю даної категорії, яка характеризується не тільки внутрішніми процесами всередині малого підприємства, але і впливом на нього зовнішнього середовища.

У науковій літературі економічну безпеку малого підприємства розглядають у трьох напрямках:

1) виходячи з окремо взятого аспекту діяльності суб'єктів малих форм господарювання;

2) як стан малої структури, при якому забезпечується її здатність протистояти несприятливим зовнішнім впливам;

3) як забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів малого підприємства для попередження загроз, виявлення слабких сторін і можливостей стабільного функціонування [2].

В усіх напрямках виділяють два ключові компоненти економічної безпеки – розвиток і стійкість. За відсутності розвитку мале підприємство стає менш стійким перед загрозами, не може пристосуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Стійкість відображає міцність і надійність елементів всередині малої організаційної структури, а також її здатність до ризику.

Основні загрози економічної безпеки малого підприємства поділяються на зовнішні та на внутрішні, контроль над якими має важливе значення для розвитку. До найбільш небезпечних загроз з боку зовнішнього середовища для малих підприємств можна віднести: нестабільність політико-економічної ситуації в країні; недобросовісна конкуренція; нестабільність валютного курсу; недосконала кредитна політика в державі; відсутність загальної ефективної політики щодо державного фінансової підтримки малих підприємств; поява нових інтернет-технологій, що часто зумовлюють фінансові махінації, шпигунство та інші загрози. До внутрішніх загроз, які спричиняють негативний вплив на діяльність вітчизняних малих підприємств, належать: недосконале фінансове планування й управління фінансовими і матеріальними ресурсами; неефективна цінова та кадрова політика; високий рівень спрацювання основних засобів; недоліки у виробничому процесі; низький рівень ефективності управління; недоліки в організаційні структурі підприємства; низький рівень

маркетингу; інші внутрішні порушення правил режиму безпеки підприємства, які створюють негативні передумови для загального економічного розвитку суб'єкта безпеки [3].

Вчасна ідентифікація небезпек і загроз економічній безпеці малого підприємства дає змогу адаптуватися до постійної зміни умов середовища та успішно функціонувати в конкурентних умовах. При правильній оцінці можливостей виникнення загроз можна застосувати ефективні методи профілактики та боротьби з такими проблемами, сформувавши загальну систему економічної безпеки на підприємстві. Малі підприємства можуть застосовувати різні методи захисту від загроз економічній безпеці, зокрема: ухиляння від загроз; локалізації; передачі ризиків від загроз; компенсації; диверсифікації; лімітування.

Висока можливість виникнення кризових явищ на малому підприємстві може спричинити зниження ефективності його діяльності. Це зумовлює необхідність своєчасного виявлення, попередження та нейтралізацію загроз, що передбачає запровадження на підприємстві ефективної системи управління економічною безпекою. Під час формування системи управління економічною безпекою малого підприємства слід враховувати такі фактори: стадія життєвого циклу підприємства; внутрішні та зовнішні загрози функціонуванню підприємства; фінансово-економічні можливості підприємства; фінансово-економічні інтереси; рівень економічної безпеки підприємства.

Література:

1. Сороківська О. А. Особливості формування теоретичних засад економічної безпеки підприємств малого бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 489-494. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60849363.pdf>

2. Тульчинська С. О., Ткаченко Т. П., Гращенко М. В. Загрози економічної безпеки малого підприємництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 23. С. 31-33. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2017/7.pdf

3. Кристиняк М. Б. Основні теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки малих підприємств в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6260>

Мандзіновська Христина, Болюбаш Назар, Шийка Юрій

Українська академія друкарства, м. Львів

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Впродовж еволюційного розвитку економіки та менеджменту проблематика спонукання людей до праці не втрачала своєї актуальності і популярності. Сьогоднішня ситуація нестабільності в Україні потребує постановки відповідних цілей, вирішення практичних завдань управління

персоналом із застосуванням соціально-економічних методів мотивації праці, які надали б змогу підвищити економічну зацікавленість робітників продуктивно і якісно працювати. Персонал підприємства є найважливішим елементом продуктивних сил і головним джерелом розвитку економіки будь-якої країни, оскільки він, з одного боку, є вирішальною складовою організації ефективної господарської діяльності підприємства, а з іншого – є адекватною частиною населення, яка здатна власноруч покращувати соціальне становище.

Наука мотивації праці розвивалися протягом усієї історії економічної науки. Мотиваційні теорії базуються на всесвітньо відомих працях А. Маслоу, К. Альдерфера, Ф. Тейлора, Ф. Герцберга, Д. МакКлеланда, М. Фоллет. Працями вчених закладене розуміння сутності мотивації людини і особливостей поведінки працівника. Ці наукові надбання є базисом побудови будь-якої системи мотивації персоналу на підприємстві. В подальшому дослідники розвивали теорію і практику мотивації праці, серед яких можливо відзначити українських вчених Чернишову А.В., Мельник А.О. і Мельник Л.С., Музиченко-Козловський А.В., Колодійчук А.В., Макогона Ю.В., Капранова М.А., Бірдуса А.В., Письменної М.С. та інших. Проте, незважаючи на такий значний обсяг досліджень, Дослідження в цій області можна визнати «постійно актуальними», оскільки їх необхідність виникає кожен раз, коли змінюються економічні умови, чи коли з'являються нові, більш ефективні методи мотивації.

Слід наголосити, що однією з основних функцій сучасного менеджменту, спрямованих на підвищення ефективності праці персоналу підприємства, є мотивація.

Для комплексного розуміння та аналізу економічної категорії «мотивація праці» доцільно звернутись до поглядів науковців на дану проблематику (табл.).

Таблиця. Визначення сутності поняття «мотивація праці»

Колот А.М. [1]	Спонування людей до активної діяльності, процес вибору людиною певної лінії поведінки, що має привести до задоволення її потреб та інтересів
С.С. Занюк [2]	Сукупність спонукальних чинників, які визначають активність особистості, тобто всі мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які визначають поведінку людини
Семенова Л.Ю., Мірясов А.С. [3]	Спонування до виконання певної роботи та вирішення поставлених завдань для досягнення власних цілей і цілей підприємства
Куліков Г.Т. [4]	Процес спонування людини, соціальної групи або спільноти людей здійснювати спадково закріплені або набуті досвідом дії, спрямовані на задоволення різного роду потреб і досягнення особистої, групової та суспільної мети
Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. [5]	Процес створення умов, при яких активна трудова діяльність дає певні, раніше зафіксовані результати, стає необхідною і достатньою умовою задоволення значних і соціально обумовлених потреб працівника, формування у нього мотивів до праці

Здійснивши аналіз поняття «мотивація праці», вважаємо, що під даним поняттям слід розуміти комплекс внутрішніх та зовнішніх чинників, використання яких націлене на зацікавлення, спонування та стимулювання

персоналу підприємства в контексті підвищення ефективності та продуктивності праці. Отже, основне завдання керівництва полягає у з'ясуванні кола інтересів та потреб усіх працівників, що забезпечить формування оптимальної системи мотивації персоналу.

Аналіз будь-якої економічної категорії не може бути повним без детального розгляду методів, якими вона оперує. Не винятком є і мотивація праці працівників. У економічній теорії існує безліч думок та класифікацій можливих методів та форм мотивації праці. Всі відомі методи мотивації праці можна поділити на дві великі групи, в залежності від того, що лежить в основі базового мотиву до праці: економічні та нематеріальні (рис).

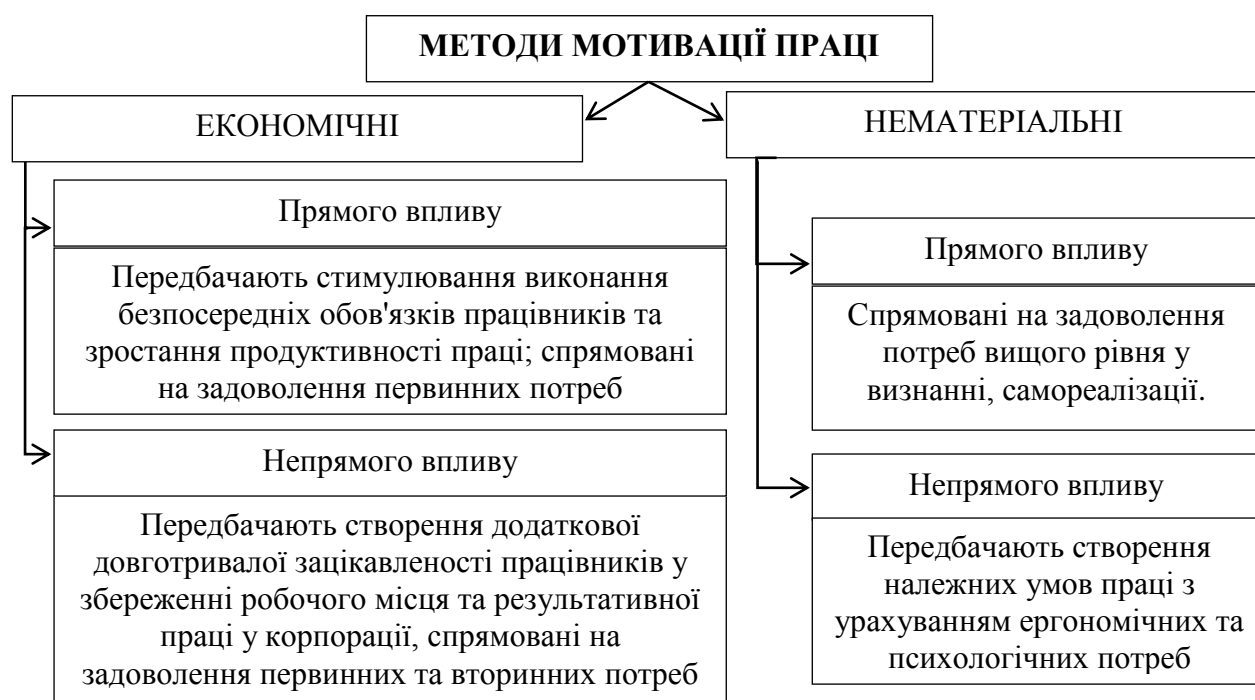

Рис. Методи мотивації праці працівників підприємства

Слід наголосити, що ефективна система мотивації праці працівників в умовах сьогодення на вітчизняних підприємстві можлива лише при оптимальному поєднанні обох методів, оскільки матеріальне та нематеріальне стимулювання працівників, може забезпечити ефективне зростання продуктивності праці на підприємстві та задовольнити власні економічні та нематеріальні потреби як персоналу так і самого підприємства.

Література:

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: підруч. / А.М. Колот. К.: КНЕУ, 2017. 337 с.
2. Занюк С.С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
3. Семенова Л.Ю., Мірясов А.С. Формування ефективної системи мотивації праці на промислових підприємствах. Молодий вчений. 2016. № 1 (28). С. 150–155.

4. Куліков Г. Т. Детінізація заробітної плати найманих працівників. Ринок праці та зайнятість населення. 2016. № 4. С. 13-17.

5. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. Економіка праці та соціально-трудоі відносини. Київ, 2004. 438 с.

Мандзіновська Христина, Фанга Станіслав, Черник Назар
Українська академія друкарства, м. Львів
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

За сучасних умов розвитку економіки та жорстких ринкових реаліях головним вирішальними фактором забезпечення економічної безпеки підприємств виступає інноваційний розвиток. Саме тому інноваційна діяльність є ключовим чинником забезпечення довготривалої конкурентоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості, підвищення ринкової вартості підприємства.

Інноваційна діяльність є унікальною для кожного підприємства та не має чітких вимог та стандартів, вона може видозмінюватися в залежності від зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Вона дозволяє копіювати, адаптувати та використовувати окремі елементи вже працюючих стратегій іноземних та вітчизняних підприємств виходячи з існуючих ринкових детермінантів, запитів та потреб цільового сегменту, де функціонує суб'єкт господарювання.

Огляд теоретичних основ у сфері інновацій [1-3], дозволяє виділити наступні особливості сутності інноваційного розвитку підприємства:

- ✓ безперервний процес прогресивних змін;
- ✓ цілеспрямований процес створення і розповсюдження інновацій в тісній взаємодії всіх учасників інноваційного процесу;
- ✓ комплексна діяльність, для якої притаманна творча підприємницька активність;
- ✓ системна діяльність економічних суб'єктів у сфері створення, виробництва і розповсюдження інновацій;
- ✓ процес збалансованого вдосконалювання різних сфер діяльності суб'єктів господарювання за рахунок впровадження всебічних інновацій.

Як зазначають фахівці, модель управління інноваційним розвитком підприємства – економічна модель розвитку, заснована на високих технологіях, що сприяють створенню конкурентоспроможної продукції на ринку, і повинна ґрунтуватися на цілісній, системній оцінці його результатів, закономірностях використання і розвитку інноваційного потенціалу та орієнтована на підвищення рівня конкурентоспроможності [4].

Слід наголосити, що процес формування та актуалізації економічної безпеки підприємства залежить від рівня інноваційного розвитку економіки

держави в цілому та підприємства зокрема, що збільшують ступінь реалізації потреб суспільства, забезпечують розвиток підприємств і підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Поняття «інновація» є широким за своєю природою, але у формуванні економічної безпеки підприємства важливими є ті винаходи, які приносять нові технічні розв'язання; змінюють стан техніки; істотно вдосконалюють виробничі процеси і якість вихідного продукту у контексті поступової заміни старої техніки (технології), принципів, структури новими об'єктами. Інновація є одним з головних факторів економічної безпеки та конкурентоспроможності підприємства і потенційно містить в собі засади фінансового успіху.

У контексті викладеного постає питання визначення сутності поняття економічна безпека інноваційної діяльності підприємства. Як зазначає О. Ястремська: «Економічна безпека інноваційної діяльності підприємства — це стан ефективного використання його ресурсів і ринкових можливостей для запобігання погроз зовнішнього та внутрішнього середовища, які виникають в процесі планування, забезпечення та організації діяльності, пов'язаної з практичним використанням ідей, наукових досліджень та розробок, що сприяють підвищенню економічних та соціальних результатів господарювання на базі формування конкурентних переваг підприємства» [5, с. 250].

Інноваційний розвиток як фактор забезпечення економічної безпеки є надзвичайно важливою і в більшості випадків визначальною, бо створює перспективи розвитку підприємства у майбутньому. Тому без його наявності неможливо в повній мірі сформувати економічну безпеку підприємства. Стимулом для підтримки на належному рівні та зміцнення економічної безпеки підприємства є конкурентне середовище його функціонування, саме воно спонукає суб'єкт господарювання бути інноваційно та інформаційно обізнаним, нашоухує його на ризики, які призводять до отримання бажаного результату. Впровадження інновації та подолання викликів, які стоять перед підприємством у процесі їх освоєння призводить до покращення матеріально-технічної бази, диверсифікації продукції, задоволення потреб споживачів, завоювання нових ринків, збільшення прибутковості та матеріального забезпечення працівників, формування технологічної незалежності, що у підсумку призводить до підвищення рентабельності та привабливості підприємства для інвесторів, які готові до фінансування саме цього бізнесу.

Отже, сьогодні і в перспективах на майбутнє економічну безпеку підприємства доцільно розглядати у тісній взаємодії з використанням досягнень інноваційної діяльності, адже ця умова в теперішніх реаліях є ключовою, яка призведе до отримання позитивних результатів.

Література:

1. Ковальчук С. В. Маркетингові стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н. : спеціальність 08.00.04 / С. В. Ковальчук. Хмельницький: ХНУ, 2013. 39 с.

2. Пуліна Т. В. Сучасні аспекти та методи управління ризиками інноваційних проектів в Україні / Т. В. Пуліна // Економіка та держава. 2017. № 10. С. 4-8

3. Функціональні стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств : монографія / за наук. ред. В.В. Стадник. Хмельницький : ХНУ, 2016. 446 с

4. Волобуєв Г. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Економічний вісник Донбасу.2016. No 3 (45). С. 213–217.

5. Global R&D funding forecast, 2014. http://www.battelle.org/docs/tpp/2014_global_rdfunding_forecast.pdf

Манзик Олександр

Науковий керівник: **Огар Е.І.**

Українська академія друкарства, м. Львів

КНИЖКОВЕ ПІРАТСТВО: СУЧАСНІ ПРОЯВИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Останні роки, починаючи з 2019-го, книжкова галузь в Україні переживала нелегкі часи. В 2020 році через пандемію коронавірусу, а також слабкі заходи по підтримці цієї галузі було закрито 343 українських видавництв. Проте, для утримання на плаву великих видавництв в тому ж році справді посприяла можливість придбання книг завдяки єПідтримці – так званій «ковідній тисячі». Тоді ж Мінкультом та Українським інститутом книги було розроблено Стратегію розвитку читання на 2021-2025 рр. «Читання як життєва стратегія». Проте, станом на період початку 2022 року нічого суттєвого не було втілено, в подальшому це втратило свою актуальність на довгострокову перспективу ще й через повномасштабне вторгнення [1].

Також великою проблемою для книгодрукування можна вважати домінування на ринку російської книги до повномасштабного вторгнення (станом на 2019 рік – 2/3 або 16 з 24 мільйонів), особливо варто зазначити й те, що тільки влітку 2022 було підписано закон про заборону ввезення книг з Російської Федерації та Республіки Білорусь[2].

Та проблемою, яка була актуальна й до пандемії, й є актуальною зараз є піратство книг. За інформацією Українського інституту книги, через завантаження піратських книг держава щороку втрачає близько 30 млн доларів. І це якщо враховувати ще й те, що більшість українців не так багато читає – в нас лише 27% регулярних читачів та 8% тих, хто читає щодня. Показник у ЄС більший, для прикладу в Італії – приблизно вдвічі [3].

Як актуальні приклади можна навести кейси з друком творів Багряного, піратський проєкт «KissLibrary» та нахабство спільноти «Чтиво» щодо «Видавництва Жупанського».

Андрій Полум'яний (засновник видавництва «Прометей») планував надрукувати твори Івана Багряного, проте, уточнивши інформацію щодо авторських прав, відмовився – від смерті автора не минуло 70 років (вона настала 1963 року) і ніхто не домовився з нащадками, які є правовласниками [4]. На жаль, інші компанії видають автора без права на це.

В 2021 році суд західного округу Вашингтона задовільнив позов «Amazon Publishing» і «Penguin Random House» проти створеного українцями піратського сервісу «Kiss Library» (продаж електронних книг) і тепер порушники мають виплатити видавцям 7,8 мільйонів доларів за порушення прав інтелектуальної власності [5].

В травні 2023 року «Видавництво Жупанського» звернулось до спільноти «Чтиво» (також існує однойменний сайт з піратськими книгами), щоб ті вилучили з вільного доступу сканування книг, на що отримали вимогу по наданню підтвердження володіння авторськими правами. Зрозуміло, що при захисті видавництв від піратства у законодавчому плані таких питань не виникало б. Станом на зараз книги досі доступні у відкритому доступі [6].

Як зазначає гендиректорка «Vivat» Юлія Орлова, є три складові боротьби з піратством – це відповідні каральні заходи державних органів, активність учасників ринку по відслідковуванню піратства і участь суспільства.

Ці кейси демонструють те, що саме зазначені Юлією міри можуть виправити поточну ситуацію – адже в іншому випадку піратство тільки й надалі сприятиме втраті доходу в не надто прибутковій галузі [7].

Література:

1. Книжкове піратство та відсутність держпідтримки. Експерт розповів, що загрожує українській книзі: [Електронний ресурс]: [Суспільне Культура] – <https://suspilne.media/103747-knizkove-piratstvo-ta-vidsutnist-derzpidtrimki-ekspert-rozpoviv-so-zagrozue-ukrainskij-knizi/>

2. Чому книгарні і видавництва зачиняються і як це зупинити?: [Електронний ресурс]: [Українська правда] – <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/01/7/247054/>

3. Щороку галузь книговидавництва в Україні втрачає \$30 млн через піратство — Батуревич: [Електронний ресурс]: [Громадське] – <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/shchoroku-haluz-knyhovydavnytstva-v-ukraini-vtrachaie-30-mln-cherez-piratstvo-baturevych>

4. «30 років “Тигролови” видають незаконно»: чому українське видавництво відмовилося друкувати роман Багряного: [Електронний ресурс]: [AIN. Business] – <https://ain.business/2023/04/21/tygrology-vydayut-nezakonno/>

5. Український проект Kiss Library оштрафували на \$7,8 млн за піратство: [Електронний ресурс]: [AIN] – <https://ain.ua/2022/01/12/sud-ssha-vyznav-vynnym-ukrayinskyj-knyzhkovyj-proekt-kiss-library-u-didzhytal-piratsvi-ta-oshtrafuvav-na-78-mln/>

6. «Пірати» викрали й виклали електронну версію книжки «Видавництва Жупанського» та вимагають, щоб їм надали докази своїх прав на

неї:[Електронний ресурс]: [dev.ua]–<https://dev.ua/news/piraty-vykraly-i-vyklaly-elektronnu-versiiu-knyzhky-vydavnytstva-zhupanskoho-ta-vymahaiut-shchob-ti-im-nadaly-dokazy-svoikh-prav-na-nei>

7. Піратство – біль книговидавництв та авторів на десятки мільйонів доларів. Як з ним боротися: [Електронний ресурс]: [ЛІГА.net] –

<https://life.liga.net/poyasnennya/opinion/piratstvo-bol-knigoizdatelstv-na-desyatki-millionov-dollarov-kak-s-nim-borotsya>

Маркова Ольга

Науковий керівник: **Гомольська В.В.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ПОШИРЕННЯ УСПХУ: СТРАТЕГІЯ ВІРУСНОГО МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО СУТНІСТЬ

Останнім часом в практиці просування товарів все більш активно використовується партизанський маркетинг. Підприємства малого бізнесу зі своїми обмеженими комунікаційними бюджетами не можуть серйозно конкурувати з великими корпораціями, тому змушені застосовувати гнучкі прийоми, що дозволяють підвищити ефективність маркетингових комунікацій і отримати максимальний результат за відносно невеликих витрат. Нещодавно серед інструментів партизанського маркетингу активно почали використовувати цілий ряд передових комунікаційних технологій, серед яких важливе місце займає технологія вірусного маркетингу.

Вірусний маркетинг – це маркетингова комунікаційна технологія, в результаті застосування якої люди починають добровільно та будь-якими способами поширювати інформацію про товар або послугу, "заражаючи" своїх слухачів бажанням також поширювати цю інформацію далі. Щоб вірусна інформація активно поширювалась, потрібно в повідомленні закласти щось таке, що слухач вважатиме значущим і корисним для себе та свого оточення. Додатковим стимулом для подальшого поширення інформації може стати той факт, що це покращить імідж людини в очах інших людей, дозволить продемонструвати свою освіченість та прогресивність.

Перевага вірусного маркетингу полягає, передусім, у тому, що він збільшує довіру цільової аудиторії до компанії-комунікатора, її товарів і/або послуг, оскільки інформація надходить безпосередньо від надійних джерел (від друзів, знайомих, колег, людей з одного соціального середовища з об'єктом комунікації). Вона надає можливість потенційному покупцеві дізнатися про безпосередній досвід використання товару або скористання послугою від незалучених споживачів, не вимагає значних витрат коштів та часу для її здійснення.

Етапи проведення вірусної кампанії можна подати у наступній послідовності:

I. Розроблення стратегії вірусної кампанії: визначення цілей та місця вірусного маркетингу в комунікаційній стратегії просування бренду; визначення (при необхідності – уточнення) позиції товару на цільовому ринку та в свідомості цільових покупців; виявлення шляхів, прийомів та методів досягнення поставлених цілей в рамках визначеного бюджету комунікаційної (в тому числі вірусної) кампанії.

II. Розроблення творчих аспектів вірусної кампанії.

Творча стратегія може бути побудована з використанням:

– раціонального підходу. У цьому випадку предметом громадського інтересу, спричиненого вірусним повідомленням, можуть стати будь-які споживчі, утилітарні (бажано "унікальні", "неймовірні") характеристики продукту, які спричинять широке обговорення і/або дискусію щодо їх оцінки у Інтернет-спільноті;

– проєкційного (емоційного) підходу. У цьому випадку предметом обговорення можуть стати будь-які зміни емоційно-психологічного фону та відносин, що складаються між людьми при широкому поширенні та використанні продукту, його роль у житті суспільства.

Креативна ідея вірусної кампанії повинна мати певну тематичну спрямованість; бути зрозумілою та легко сприйнятною; бути цікавою та "заразною"; виділятися серед інших ідей, зацікавлювати («запалювати») представників цільових аудиторій.

III. Планування вірусної кампанії: детальна розробка переліку та змісту набору майбутніх акцій щодо організації вкидів вірусного повідомлення в мережу, визначення часу їх проведення та засобів поширення вірусної інформації, визначення осіб, відповідальних за окремі види та етапи робіт, людей та організації, залучених ззовні, встановлення кошторису витрат. Рекомендується також передбачити координацію проведення вірусної кампанії з реалізацією інших комунікаційних програм компанії та механізми отримання інформації про реакцію цільових аудиторій на вірусні впливи через заздалегідь передбачені канали зворотного зв'язку та визначитися з методикою встановлення ступеня ефективності кампанії.

IV. Розроблення вірусного продукту.

Ідея перетворюється на реальність у вигляді ігор, відеороликів, веб-сайтів, текстів тощо. Вірусний продукт повинен виглядати абсолютно природно та не викликати підозри, що це заздалегідь спланована інформація, яка просуває чийсь комерційні інтереси.

V. Розповсюдження вірусного продукту:

1) первинний точковий (пробний) вкид вірусного повідомлення в мережі для його подальшого саморозповсюдження;

2) прямий повномасштабний запуск вірусної кампанії, поширення вірусного повідомлення на відповідних веб-сайтах, спільнотах серед так званих лідерів громадської думки;

3) відстеження результатів проведення вірусної кампанії та визначення її ефективності.

При проведенні вірусної кампанії комунікатор може використовувати широкий спектр засобів та можливостей, які надає Інтернет, для максимально ефективного поширення вірусного продукту, зокрема: розважальні платформи; інтернет-ЗМІ, сайти соціальних медіа; соціальні мережі, спільноти, блоги; форуми, чати, системи миттєвого повідомлення; відеохостинги, фотохостинги; офлайн-середовище.

Практика застосування вірусного маркетингу показала його достатню ефективність в умовах інформаційного перенасичення сучасного людини. Прийоми та методи вірусного маркетингу, як безпосередньої і дуже важливої складової партизанського маркетингу, які спочатку успішно використовувалися компаніями-комунікаторами з обмеженими фінансовими можливостями, все більше набувають популярності і серед великих компаній і корпорацій.

Медвецька Юлія, Шустикевич Єлизавета

Науковий керівник: **Ніконенко У. М.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТОВАРООБОРОТУ ПІДПРИЄМСТВА

Торгівля є завершальним етапом процесу руху товарів від виробників до споживачів, що опосередковує перехід товарів зі сфери обігу в сферу споживання. Сучасний споживчий ринок є найважливішим сектором економіки, дія якого спрямована на забезпечення життєдіяльності суспільства. Він представлений розмаїттям магазинів оптової й роздрібною торгівлі, товарних ринків, підприємств побутового обслуговування, при цьому провідну роль у функціонуванні споживчого ринку відіграє саме торгівля [1, с. 60-64].

Аналіз літературних джерел довів існування багатьох підходів до групування факторів формування товарообороту, які загалом перетинаються, але водночас, різняться варіантами виокремлення типових ознак.

Так, К.А. Шарафутдінова розподіляє усі фактори формування товарообороту лише на зовнішні та внутрішні. До факторів зовнішнього середовища вона відносить: демографічні; політичні та законодавчі; технологічні; економічні; конкурентні; споживачі. Під факторами внутрішнього середовища, які постійно та безпосередньо впливають на функціонування підприємства торгівлі, вважає зокрема: матеріально-технічне забезпечення; маркетинг та продажі; служби роботи з покупцями; управління трудовими ресурсами; розвиток технологій; інфраструктуру ринку; постачання [2].

В підтримку попереднього автора, Б.В. Гринів [3] вказує на необхідність типового поділу факторів на зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні), що

дає змогу враховувати під час факторного аналізу всебічний вплив чинників різного походження.

А. Безкрєвна також пропонує основні фактори, що обумовлюють зміну обсягу, структури та перспективи зростання товарообороту, розподіляти на зовнішні та внутрішні [4, с. 136-137].

Достатньо поглибленою є класифікація зовнішніх факторів впливу на товарооборот та ефективність фінансово-економічну діяльність підприємств торгівлі, запропонована В.О. Данильченко, в якій критеріальними ознаками є: стан загальноекономічного та регіонального розвитку; законодавча база та податкова політика; політичний стан; соціальний стан; конкурентне середовище та інформаційне забезпечення [5, с. 135]. Автор враховує відмінності у рівнях регіонального розвитку на макро- та мезорівнях у порівнянні із загальноекономічними та соціальними умовами розвитку країни.

На думку В.С. Марцина, особливістю класифікації факторів, що обумовлюють обсяг та структуру товарообороту, є їх розподіл на регульовані підприємством (фактори ресурсного забезпечення; фактори, пов'язані з організацією торгівлі; фактори, що визначають умови торговельного процесу; фактори, що відображають стан комерційної роботи) та нерегульовані (фактори, що характеризують розвиток торгівлі в районі, що обслуговується; фактори, що обумовлюють споживчий попит; фактори демографічного характеру; соціально-психологічні фактори) [6].

Носач Н.М. пропонує таку класифікацію факторів формування обсягу реалізації товарів на підприємствах торгівлі, яка домінантною ознакою з поміж наявних визначає інституційну, котра в свою чергу, інтегрує чинники різних рівнів бізнес-середовища (макро-, мезо-, мікро-) та ідентифікує їх за іншими ознаками [7].

Провідні вітчизняні вчені А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова, [8] пріоритетними факторами зовнішнього впливу на товарооборот визначають соціально-демографічні й економічні фактори.

Отже, систематизація факторів впливу на формування товарообороту дала змогу узагальнити їх класифікацію, яка основною ознакою з-поміж наявних визначає інституційну (що включає політичну, загальноекономічну, соціально-демографічну, організаційно-правову та бізнес-середовище), котра в свою чергу, інтегрує чинники різних рівнів бізнес-середовища (макро-, мезо-, мікро-) та ідентифікує їх за такими ознаками: за ієрархією утворення, за тривалістю впливу, за можливістю регулювання, за передбачуваністю, за спрямованістю впливу, за належністю до ринкового механізму.

Література:

1. Ставерська Т. О., Носач Н. М. Аналіз стану та тенденції розвитку торгівлі Харківської області. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12-2. С. 60–64.

2. Шарафутдінова К. А. Стратегія устойчивого розвитку розничного торгового підприємства. URL: <http://elar.urfu.ua/bitstream/10995/605337.pdf>.

3. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності: навч. посіб. / Київ : Центр учбов. л-ри, 2011. 392 с.
4. Безкрєвна А. Організація і методика економічного аналізу продажу товарів населенню в кредит. *Економічний аналіз*. 2008. Вип. 3 (19). С. 135–137. URL: http://www.econa.at.ua/Vypusk_3/bezkrevna.pdf.
5. Данильченко В. О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*, 2012. №1 (127). С. 133–143.
6. Марцин В. С. Економіка торгівлі: підруч. Київ : Знання, 2006. 402 с.
7. Носач Н. М. Організація обліку реалізації товарів в підприємствах торгівлі. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 12. С.15–18.
8. Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова Н. М. Економіка торговельного підприємства : Підручник. Київ : Хрещатик, 1999. 800 с.

Мельник Степан, Васильєва Соломія
Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів
**ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: ІНФОРМАЦІЙНА
ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

В межах останніх тридцяти років діяльність українських товаровиробників визначалася рядом подій та процесів, починаючи від приватизаційних процесів, земельної реформи, посилення відкритості внутрішнього ринку, військовими діями тощо, які послідовно вибудували конкурентне середовище, виживання в якому вимагає приділення максимальної уваги отриманню й ефективному використанню інвестиційних ресурсів. Специфіка функціонування українських підприємств обмежує застосування іноземного досвіду, що актуалізує створення власних методичних розробок виходячи із характеру інвестиційних процесів в національній економіці. Зазначене обумовлює важливість проведення ретельного аналізу інвестиційної активності підприємств для створення інформаційного підґрунтя забезпечення їх інвестиційної безпеки.

Вважаємо за необхідне розпочати із розгляду абсолютних та відносних показників, що визначають динаміку капітальних інвестицій в Україні упродовж 2010-2021 рр. (рис. 1).

В графічному вигляді чітко прослідковуються дві низхідні хвилі. Хоча традиційно вважається, що 2014 р. став кризовим для української економіки через початок військової агресії зі сторони Російської Федерації, але статистичні дані вказують на початок першої хвилі задовго до моменту анексії Криму та захоплення окремих територій Донецької і Луганської областей. Фактично політична нестабільність, що проявлялася у дотриманні принципу багатовекторності, а реально невизначеності в орієнтирах розвитку, яка в подальшому проявилася у соціальному вибуху, пригальмувала інвестиційні процеси, коли обсяги інвестиційних ресурсів у 2014 р. були нижчими за рівень

2012 р. на 19,7%. На зменшення обсягів капітальних інвестицій також вплинуло посилення інфляційних процесів через безперервну емісію задля покриття дефіциту державного бюджету, коли темпи інфляції у 2014-му збільшилися до 24,9%, а у 2015-му сягнули 43,3%.

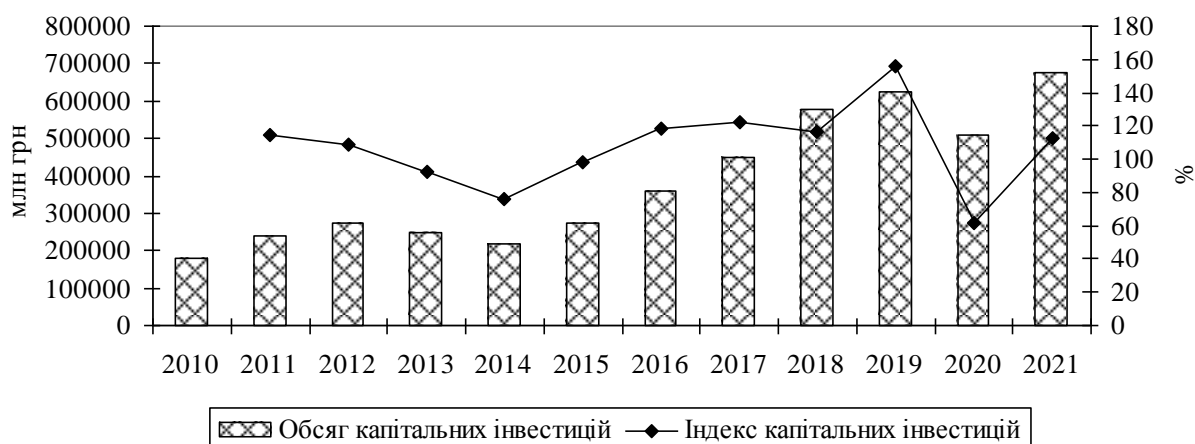

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій, сформовано на основі [2]

Друга низхідна хвиля була викликана COVID-19 через загальносвітові заходи щодо обмеження поширення смертоносного вірусу, що спровокувало часткове руйнування логістичних ланцюгів та обмеження роботи бізнесу, який передбачав фізичний контакт із споживачами. Реальною є і третя низхідна хвиля, яка тепер уже породжена широкомасштабною агресією Російської Федерації, коли кількість біженців з України в ЄС станом на 2 травня 2023 р., у відповідності до даних порталу UNHCR [3], сягнула 8,1 млн осіб, з яких 5,1 млн отримали офіційний статус. Додатково потрібно зважити, що ще 4,8 млн осіб вважаються внутрішньо переміщеними, а майже 50% підприємств повністю або частково припинили свою діяльність через перебування в зоні бойових дій та/або в наслідок атак на енергетичну інфраструктуру, суттєве зниження купівельної спроможності населення, а також обмеження зовнішньоекономічної діяльності з огляду на блокування морських портів.

Пасивність українських підприємств можна пояснити структурою капітальних інвестицій за джерелами фінансування, яка в межах 2010-2021 рр. зазнала мінімальних змін. У 2010-му найбільшу частку посідали власні кошти підприємств, тобто прибуток та амортизаційні відрахування – 61,68%, коли кредити банків та інші позики – 12,68%, а кошти державного бюджету лише 5,66%. В межах 2020-2021 рр. частка власних коштів залишалася найбільшою, відповідно 66,5% та 68,6%. Через високі позикові ставки кредити банків стали менш доступними для більшості підприємств, що реалізувалося у зменшенні частки цього джерела до 6,7% та 5,0. Участь держави є незначною, але в межах 2015-2021 рр. наявна позитивна динаміка: 2015 р. – 2,5%, 2017 р. – 3,4%, 2018 р. – 3,9%, 2019 р. – 4,9%, 2020 р. – 8,7%, 2021 р. – 9,2%, що пояснюється у 2020-2021 рр. необхідністю відновлення й забезпечення функціональності системи охорони здоров'я. COVID-19 спровокував падіння частки коштів інвесторів–нерезидентів до критичного рівня, тобто у 2020-му – 0,4% та 2021-му – 0,1%. О.

Злотенко та Є. Рудніченко пояснюють зміни в структурі джерел інвестицій «...спробою підтримати рівень капітальних інвестицій за рахунок коштів бюджету в умовах зменшення кількості іноземних інвесторів, що вказує на зменшення інвестиційної привабливості національної економіки та погіршення інвестиційного клімату всередині країни та недоотримання переваг зовнішнього фінансування» [1, с. 68].

В цілому простежується певна відмінність в інвестиційній діяльності підприємств окремих видів економічної діяльності під впливом змін попиту на їх продукцію, інтенсивності конкуренції зі сторони іноземних виробників та подальшими трансформаційними змінами в національній економіці. Ретельно розглянуті основні аспекти інвестиційної діяльності створюють необхідне інформаційне підґрунтя для подальшого розроблення методичних засад забезпечення інвестиційної безпеки підприємств, виходячи із необхідності протидії основним загрозам та більш повного використання нових ринкових можливостей для стабілізації ситуації та покращенні розвитку національної економіки.

Література:

1. Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. Аналіз динаміки та структури інвестицій промислових підприємств в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. С. 65–70.

2. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.05.2023)

3. Ukraine refugee situation. *UNHCR*. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 13.05.2023)

Митко Лілія, Ледахівський Денис, Чабан Любов

Українська академія друкарства, м. Львів

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

В Україні, сьогодні відбуваються процеси становлення інформаційного суспільства, які забезпечують розвиток інформаційної економіки, вимагають оновлення моделей менеджменту. В умовах загострення кризових явищ та світової нестабільності проблема оновлення і розвитку менеджменту потребує нових технологій вирішення кризових ситуаційних проблем.

Функціонування сучасних підприємств відбувається в умовах нестабільного бізнес-середовища, яке характеризується зростанням ступеня його невизначеності і непередбачуваності, що ускладнює як взаємодію з діловими партнерами, так і внутрішньофірмові відносини в колективі. Це вимагає від підприємств оперативного та адекватного реагування на зміни в бізнес-середовищі, пошуку способів подолання зовнішніх загроз, а також постійного підвищення професійної компетентності керівників підприємств.

Наразі український менеджмент перебуває на етапі професіоналізації, який складно порівняти з аналогічним процесом у країнах, де ринкова економіка розвивалася еволюційно [1]. Україні доводиться прискореними темпами проходити шлях пошуку відповідей на проблему як в теорії, так і в практиці в умовах становлення ринкової економіки.

Процеси професіоналізації менеджменту, що пройдені країнами розвинутого ринку як відносно послідовні етапи (становлення ринкових організацій, виникнення акціонерних товариств і поява найманих управляючих, виникнення науки менеджменту, інституалізація спеціальної освіти, становлення і розвиток інфраструктури), співіснують в Україні одночасно і паралельно в складному взаємопереплетенні.

Професія є одним з найбільш динамічних соціальних інститутів, що надає докази наявності професійної спільноти. Специфіка функціонування соціальних інститутів в сучасному суспільстві полягає в тому, що хоча всі вони знаходяться в стані постійної мобільності і невизначеності, все ж існують певні бар'єри для їх розвитку. Структура професії, як соціального інституту стає аморфною, її межі і вимоги стають нечіткими, сама сутність професійних статусів все більше змінюваною і несталою.

Професіоналізація управління визначається як процес, метою якого є вдосконалення управління (підвищення його якості та ефективності). Останнє досягається шляхом: професійної підготовки управлінців; розроблення, запровадження і модернізації інструментів управління (управлінської інфраструктури); формування світогляду (філософії управління) задля визначення орієнтирів щодо реалізації управління. Інтегральний характер професіоналізації управління виявляється в тому, що детерміновані в його структурі процеси – професійний розвиток управлінців, створення управлінської інфраструктури та формування філософії управління – є, з одного боку, взаємопов'язаними (оскільки впливають на зміст один одного) складовими одного явища. З іншого боку, ці процеси реалізуються окремо і паралельно один з одним, що означає їхню певну автономність [2].

Для успішного функціонування системи мотивації працівників до професійного розвитку особливо важливим є активно-особистісний клімат, у якому поєднана можливість професійного розвитку і самореалізації працівника з високою вимогливістю і підпорядкуванням діяльності працівника інтересам підприємства. Саме за цього мотиваційного клімату мотивація професійного розвитку працівників буде найефективнішою [3].

Сьогодні функції керівника динамічно змінюються не тільки в стратегічному, а й в тактичному контексті. Менеджер може бути керівником одного проекту, експертом іншого й одним із виконавців третього, що максимально реалізує його професійний потенціал. Ротація менеджерів усередині мережі є одним із найбільш сильних стимулів професійного розвитку, спрямованого на зростання, адже діапазон професійних ролей значно розширюється, створюються передумови транспрофесіоналізму. П. Друкер

вважає, що «професіоналізація менеджменту означає розширення змісту поняття «менеджер» за межі посадового підходу» [4, с. 188].

Таким чином, сучасні менеджери все більше сприймаються як керівники-інноватори, які повинні мати глибокі знання і компетентності в різних сферах, що потрібно постійно поповнювати та актуалізувати, демонструвати гнучкість поведінки й ухвалювати оригінальні творчі рішення щодо управління підприємствами. В умовах професіоналізації менеджменту, яка має на меті підвищення якості та ефективності управління шляхом професійної підготовки управлінців, розвиток управлінської компетентності керівників є запорукою забезпечення якісного управління підприємствами, їх ефективного функціонування.

Роль і значення поняття управлінська компетентність керівника в менеджменті пов'язана із орієнтацією сучасного українського суспільства на економіку знань, що вимагає розвитку людського потенціалу у контексті інтелектуальних здібностей. При цьому людина повинна бути не тільки носієм знань, а й творчою особистістю, яка здатна використовувати здобуті знання для забезпечення конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя.

Література:

1. David, J. Team and Personal Development. Institute of financial services, 2005. – 208 p.

2. Кузнецов Е. А. Методологія професіоналізації управлінської діяльності в Україні : дис. ... д-ра екон. Наук : 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Львів, 2015. 412 с.

3. Лапшина В. Л. Професіоналізація: сутність та структура поняття. Український соціум. 2005. № 2-3. С. 54–58. URL: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/2-3.2005/54-58.pdf>

4. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке / пер. с англ. М.; СПб; К. : ИД «Вильямс», 2000. 286 с.

Москвяк Мар'яна

Науковий керівник: **Новик І.В.**

Українська академія друкарства, м. Львів

СОЦІАЛЬНИЙ СКЛАДНИК У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Соціальна безпека припускає забезпеченість функціонування й життєдіяльності особистості, суспільства, держави у сфері демографічних процесів та явищ. Її характеристика визначає наявність загроз для вироблення заходів протидії, як сутності соціальної безпеки. Систему або її елемент можна вважати у стані відносної соціальної безпеки, якщо забезпечено належний на даний момент захист від демографічних загроз [3, с. 34].

Мета забезпечення соціальної безпеки полягає у створенні умов, достатніх для попередження й нейтралізації демографічних загроз:

- невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх впровадження визначеним соціальним пріоритетам;

- неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення;

- криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення, поширення соціальних хвороб;

- загострення демографічної кризи;

- зниження можливостей здобуття якісної освіти всіма верствами суспільства [1, с. 72].

Теорія людського розвитку розширює та доповнює концепцію економічного зростання. Концепція людського розвитку має дві принципові особливості:

- 1) метою розвитку визнається не збільшення національного багатства та ВВП, а забезпечення можливостей для тривалого життя населення, доступу до накопичених знань, гідний спосіб життя, свободи дій та вибору бажаних умов проживання і працевлаштування;

- 2) головним інструментом досягнення високого рівня суспільного добробуту визнаються інвестиції у людський капітал, які підвищують ефективність використання усіх факторів виробництва.

У свою чергу, на народжуваність негативно впливають: низький грошовий доход багатьох сімей, відсутність нормальних житлових умов, сучасна структура сім'ї (орієнтація на малодітність, збільшення числа неповних сімей), важка фізична праця значної частини жінок, що працюють, умови праці, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, низький рівень репродуктивного здоров'я, високе число переривань вагітності (абортів) [2, с. 35].

В Україні створена система державних соціальних стандартів, водночас потребують розв'язання такі завдання, як збільшення доходів від власності, підвищення частки оплати праці у структурі доходів населення, формування середнього класу, зниження соціального розшарування населення та ін.

Основними напрямками державної спрямованості на регулювання демографічних процесів є забезпечення зростання народжуваності в країні та регулювання даного процесу шляхом формування суспільних цінностей щодо народжуваності та розвитку сімей, а також створення сприятливих економічних та політичних умов; регулювання міграційних потоків, вирівнювання розривів у демографічній структурі різних територій та міст, забезпечення збалансованого демографічного розвитку різних територій, надання цільової підтримки депресивним територіям. Державне регулювання потрібно розвивати за рахунок регіональних програм, які повинні бути диференційовані виходячи з їх рівня розвитку і стану демографічного потенціалу України.

За даними статистичних досліджень народжуваність у нашій державі удвічі нижча, ніж потрібно для відтворення населення. Ймовірно, під час війни

народжуваність знизиться ще більше. Бо частина чоловіків гине, чимало жінок з дітьми виїхали за кордон. Але оцінити точно, наскільки зменшилася народжуваність, наразі не можна. Адже з початку війни Держстат не подає даних ні про народжуваність, ні про смертність. Ймовірно, що після закінчення військових дій народжуваність може зрости, але цей фактор не компенсує втрати померлих і тих, хто виїхав за межі країни.

За прогнозами Ради ЄС, внаслідок війни та залежно від її тривалості населення України може скоротитися на 24 — 34%. Тобто через російську агресію на нашу країну чекає величезний виклик — масштабна демографічна криза [4].

Таким чином, в Україні наявні ознаки демографічної кризи: зниження народжуваності, висока захворюваність та смертність, низька тривалість життя, військові втрати, міграція населення, в тому числі за межі країни тощо. Демографічна криза недооцінюється українськими політиками, будучи при цьому однією з проблем, що загрожують економічному зростанню у довгостроковій перспективі. На сучасному етапі тільки зусилля із забезпечення припинення військових дій, природний приріст чисельності населення України, а також збільшення тривалості життя здатні забезпечити демографічну безпеку країни.

Література:

1. Александрова О.Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання. *Агросвіт*. 2017. № 18. с. 69-75
2. Іванісов О.В., Агавердієва Х.Ф., Лебединська О. С. Демографічна безпека України: сучасні виклики та загрози. *Економіка і фінанси*. 2019. №1. с. 28-39.
3. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації. Київ, 2019. 304 с.
4. Ясинчук Л. Демографічні наслідки війни: населення України різко скорочується. Львів, 2023. URL: <http://expres.online>

Наконечна Н. В.

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Внутрішньогосподарський контроль являє собою систему безперервного процесу спостереження за ефективністю використання майна господарського суб'єкта, законністю і доцільністю здійснених господарських операцій, обігу і збереження грошових коштів і матеріальних цінностей, а також виступає одним із прийомів перевірки виконання прийнятих рішень.

В умовах війни, однією з багатьох актуальних проблем, є процес посилення внутрішньогосподарського контролю за ефективним і раціональним

використанням майна суб'єктів господарювання, попередженням непродуктивних витрат, що завдають великих збитків економіці підприємств. Великі суми непродуктивних витрат пов'язані з низькою якістю проведеного внутрішньогосподарського контролю, який покликаний ефективно спостерігати за проблемами збереження матеріальних цінностей, попередження нестач і розкрадань на підприємствах.

Забезпечення керованості господарських систем неможливе без запровадження якісної системи контролю, здатної попереджувати негативні тенденції, коригувати методи управління та зменшувати ризики бізнесу. В умовах посилення невизначеності економічного середовища господарських систем посилюється роль внутрішнього контролю у зв'язку з потребою формування захисного протиризикового потенціалу. Така система контролю повинна бути гнучкою та орієнтована на своєчасне виявлення резервів економічного потенціалу та прийняття управлінських рішень щодо попередження загроз ризику кризових явищ [1].

Низька якість внутрішньогосподарського контролю, недостатнє використання зворотного зв'язку не забезпечують передбачення помилок, а значить і запобігання ним у системі управління господарською діяльністю. Поряд із цим багато недоліків в організації і здійсненні внутрішньогосподарського контролю на підприємствах можна було б уникнути, за умови існування чітких розробок щодо конкретних явищ у наукових джерелах, але натомість багато авторів не розкривають питання внутрішньогосподарського контролю та його методики, а це негативно впливає на практику здійснення внутрішньогосподарського контролю.

В Україні внутрішній і зовнішній тиск мотивує керівників та управлінський персонал сучасних підприємств до продовження розвитку і підвищення якості концепцій внутрішнього контролю. Система внутрішнього контролю повинна діяти на регулярній основі, а не епізодично. Наразі власники зацікавлені в отриманні оперативної інформації про фінансовий стан організації, про відхилення в реалізації поставлених цілей і завдань і, що особливо важливо, на основі даної інформації приймати своєчасні управлінські рішення з метою мінімізації ризиків та підвищення ефективності діяльності підприємства. У зв'язку з цим більшість керівників великих українських підприємств розуміє необхідність і доцільність створення власних систем внутрішнього контролю незалежно від вимог законодавства [2].

Одним із напрямків підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств в умовах війни є подальше удосконалення внутрішнього контролю для забезпечення власників капіталу та вищого керівництва об'єктивною інформацією, яка з достатньою повнотою характеризує вплив системи внутрішнього контролю на зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства та дозволяє приймати якісні управлінські рішення, а також безпека навколишнього середовища.

Організація внутрішнього контролю передбачає три основних підфункції: організацію проведення контрольних процесів на підприємстві; організацію

праці керівників і фахівців контрольної служби підприємства; організацію управління внутрішнього контролю. Кожна з функцій проектується (для нових підприємств), або вдосконалюється (для існуючих підприємств) і функціонує на всіх об'єктах внутрішнього контролю в просторі і у часі [3].

Таким чином, внутрішньогосподарський контроль - це процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, який складається зі встановлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і проведення коректувань у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від встановлених критеріїв. Внутрішньогосподарський контроль у сфері діяльності підприємства є об'єктивною необхідністю – це засіб зворотнього зв'язку між керуючою системою та системою, яка підлягає керуванню.

Література:

1. Каменська Т. О. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. / Т. О. Каменська, О. Ю. Редько ; Наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с. URL: [file:///C:/Users/HP/Downloads/ТЕКСТ-KONTROL-AUDIT-END_%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/ТЕКСТ-KONTROL-AUDIT-END_%20(1).pdf) (дата звернення 07.05.2023).

2. Старенька О. М. Роль міжнародних вимог в організації системи внутрішнього контролю. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / За ред. : М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 1 (69). С. 129–138. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2019/69/pdf/129-138.pdf> (дата звернення 08.05.2023).

3. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7959/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D1%83%D0%BB%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 08.05.2023).

Ніконенко Уляна, Дропа Іван, Баран Мар'ян
Українська академія друкарства, м. Львів

ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ФІСКАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Військова агресія завдала величезних втрат та збитків економіці України, ліквідація яких потребує значних фінансових ресурсів для вирішення невідкладних проблем під час воєнного стану. Окрім виникнення значних соціально-економічних та гуманітарних проблем, як свідчить міжнародний досвід, до руйнівних наслідків військових конфліктів належить шкода, яку вони завдають економічним інститутам, зокрема, інститутам фіскальної сфери.

У проєкті Плану відновлення України зазначається, що задля швидкого відновлення і забезпечення економічної стабільності, а також для реалізації європейського курсу України, необхідно проводити виважену фіскальну політику, підвищити ефективність видатків та податкового й митного адміністрування [1].

Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливили здійснення фіскальної політики в традиційному форматі. З 24 лютого було здійснено ряд заходів урядом країни, зокрема і за допомогою інструментів фіскальної політики, за рахунок використання фіскальних резервів. Так, Національний банк України перерахував до державного бюджету частину своїх надходжень за 2021 рік. Значна частина представників бізнесу авансово сплатила податки. Таким чином, у березні 2022 р. доходи державного бюджету поповнились за рахунок авансової сплати податків державних підприємств, а також банківських установ. Для фіскальної політики квітень-травень 2022 р. став найтяжчим періодом із початку широкомасштабного вторгнення, оскільки фіскальні резерви себе вичерпали, а доходи становили трохи більше від половини довоєнного рівня [2].

Відчутними були втрати бюджету через зниження податкових надходжень від митниці й спостерігалось погіршення економічної ситуації в країні через надані податкові (особливо щодо оподаткування імпорту) і митні пільги. Вагомим чинником невизначеності став початок імплементації нової ліберальної податкової реформи, що передбачала право переходу для всіх суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку 2% від доходу без обмеження обсягу доходу й кількості найманих працівників.

Певне відновлення економічної активності з квітня 2022 р. підтримало надходження до бюджету. Цьому сприяли спершу стабілізація фронту, а згодом звільнення збройними силами України вже більше половини окупованих у 2022 році територій. Відтак поволі налагоджувалися виробництво та ланцюги постачання. Угода про функціонування «зернового коридору» сприяла суттєвому зростанню експорту агропродукції, підтримала транспортні та інші послуги, створила кращі умови для зберігання врожаю 2022 р. [3]. Однак починаючи із жовтня, матеріалізувався потужний ризик для економіки – значні перебої в електропостачанні через регулярні та масштабні обстріли енергетичної інфраструктури. Дефіцит електроенергії призводить до простоїв бізнесу, ускладнює логістику та продажі.

Фіскальна політика стала стимулюючою в умовах війни. Від початку воєнних дій суттєвим джерелом доходів стали грантові кошти від міжнародних партнерів, а також неподаткові надходження за рахунок добровільних перерахувань від українських та іноземних громадян, підприємств та організацій на підтримку України. Неподаткові надходження та гранти компенсували скорочення податкових надходжень і забезпечили незначне зростання доходів бюджету.

Ключовим у фіскальній політиці стало забезпечення обороноздатності та безпеки країни. Також зросли соціальні видатки за рахунок як нових ініціатив під час війни («є-Підтримка» допомога внутрішньо переміщеним особам), так і наявних програм (пільги і субсидії населенню на оплату житлово-комунальних послуг, різні види соціальної допомоги). Зросла оплата праці передусім за рахунок підвищення грошового забезпечення військових, збільшилися витрати на обслуговування боргу в річному вимірі.

Внаслідок зниження обсягу доходів і зростання потреби видатків державного бюджету дефіцит бюджету у 2022 році значно зріс. Різне розширення дефіциту бюджету є виправданим контрциклічним кроком в фіскальній політиці – в умовах війни це пом'якшило шок для економіки (та стане підґрунтям для її відновлення в наступні роки). Таке пом'якшення фіскальної політики стало можливим завдяки доволі виваженій політиці попередніх років та значній міжнародній підтримці.

Проблеми зростання державного боргу, пов'язані із зростанням державних видатків за одночасного зменшення бюджетних доходів належать до головних проблем фіскальної політики у конфліктних та кризових умовах. Збільшення тягаря державної заборгованості означатиме збільшення майбутніх бюджетних платежів з обслуговування державного боргу. Проте, кредитні кошти в межах міжнародної допомоги Україні отримані на пільгових умовах, тому витрати на обслуговування боргу зростатимуть повільно, а виплати будуть розтягнуті в часі. З урахуванням відтермінування на два роки обслуговування боргове навантаження в наступні роки буде відносно помірним.

Література:

1. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». 2022. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>.

2. Bondaruk T., Momotiuk L., Zaichko I. Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security. *Statistics in transition new series*. 2022. Vol. 23. № 5. P. 185–208.

3. Bondaruk T., Medynska T., Nikonenko U., Melnychuk I., Loboda N. Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2023. Vol. 18. № 4. P. 1097–1102.

Остапенко Станіслав

Науковий керівник: **Кифяк В. І.**

Чернівецький національний університет, м. Чернівці

**ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ
ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

Важливою складовою економічної безпеки загалом є продовольча безпека. Це зумовлено тим, що продовольча безпека має великий вплив на економіку

країни. В Україні галузь сільського господарства та харчова промисловість є одними з найбільших секторів економіки. Іншим аспектом є те, що забезпечення стійкого та безперервного доступу до продуктів харчування має великий вплив на здоров'я та добробут населення. Це може вплинути на рівень продуктивності та ефективності роботи працівників. Третім фактором є те, що надмірна залежність від імпорту продуктів харчування може призвести до погіршення торговельного балансу та падіння курсу національної валюти. Отже, продовольча безпека має важливе значення для економічної безпеки України, тому її необхідно враховувати в загальній стратегії забезпечення економічної стійкості та безпеки країни.

Традиційно вважається, що в Україні високий рівень продовольчої безпеки. Країна є потужним виробником багатьох видів сільськогосподарської продукції і не тільки покриває внутрішні потреби, але і виступає експортером продуктів харчування. Серед різновидів експорту сільгосппродукції у 2022 р. за офіційними статистичними даними домінують: зернові культури, жири та олії, готові харчові продукти, насіння олійних рослин. Частка аграрної та харчової продукції у структурі експорту зросла до 53%, тоді як у 2021 р. становила 41%. При цьому у 2022 р. впали загальні обсяги експорту, через порушення логістики та ланцюгів постачання змінилася географія партнерів. Китай та Азія перестали бути лідерами, натомість зростає частка ЄС, зокрема Польщі та Румунії. У ЄС спрямовується понад половина агропродовольчого експорту (55,5% у 2022 р.).

Експорт для України традиційно виступав внутрішнім визначальним фактором економічної безпеки, формуючи та стимулюючи внутрішнє виробництво та зайнятість, значні обсяги надходжень до бюджету, надходжень іноземної валюти та стабілізуючи курс гривні тощо.

Разом із тим, можемо бачити значний зовнішній вплив на експорт як фактор внутрішньої економічної та глобальної продовольчої безпеки. Яскравим прикладом є ситуація з експортом української сільськогосподарської продукції у 2022 р. Значна частина екпортувалася морськими шляхами, натомість навіть наявність «зернового коридору» не забезпечує повноцінного експорту. Постійно блокуються морські порти і створюються перешкоди у русі суден.

Рух через сухопутні кордони у 2023 р. також породив нові проблеми, адже дешеве українське зерно потрапляє у країни-сусіди. Прикладом є Польща, яка дійсно допомагає Україні у великих обсягах і напрямках. Проте є і нюанси, по-перше, українське зерно займає польські зернохословища, не залишаючи місць для місцевих фермерів; друге – польські фірми-посередники скористалися ціновою ситуацією та використовували дешевше зерно на території Польщі замість запланованого транзиту. Наслідок відомий: Польща, а слідом з нею Румунія, Угорщина, Словаччина та Болгарія заблокували і експорт, і транзит української агропродукції. Пізніше транзит був частково відновлений, проте проблема, а з нею і загроза економічній безпеці України залишаються.

Дієвий експорт продовжує залишатися стратегією подолання кризової ситуації, шляхом відновлення внутрішнього бізнесу та розвитку

підприємницьких ініціатив, посилення економічної безпеки загалом. Зменшити рівень залежності від ситуації та підвищити рівень економічної безпеки Україна можна, розвинувши промислову переробку сільгосппродукції та зменшивши частку сировини. Це: 1) збільшить додану вартість, яка залишається в нашій країні; 2) зменшить потребу в фізичних обсягах транспортування експортної продукції при збільшенні її вартості. Також треба підвищувати рівень розвитку інфраструктури, зокрема, транспортної. Це посилюватиме внутрішню економічну безпеку України та світову продовольчу безпеку.

Палагнюк Сергій, Зибарева Оксана

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ: ВІД ПОБУДОБИ ДО ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ

Сфера Інтернету речей (Internet of Things, IoT) стала перетворювальною технологією з величезним потенціалом у різних галузях. У роздрібній (офлайн) торгівлі застосування IoT змінило спосіб функціонування бізнесу, дозволяючи покращити взаємодію з клієнтами, оптимізувати управління запасами та підвищити ефективність операцій. Слід зазначити, що використання IoT в роздрібній торгівлі, акцентує свій вплив на залучення та утримання клієнтів, оптимізацію ланцюжка постачання та прийняття рішень, які в основі своїй базуються на використанні великих масивів даних (Big data), та систем, які дозволяють якісно і автоматизовано опрацьовувати ці дані, самовдосконалюватись (machine learning). Даному питанню присвячено низка публікацій іноземних дослідників, проте в українській науковій літературі йому приділено несправедливо мало уваги, в силу новизни технологій та відсутності ресурсної бази, якісно накопиченої та структурованої інформації про поведінку покупців та найголовніше - кадрів, які б вміли з такими інструментами працювати.

Поява IoT відкрило нову епоху в роздрібній торгівлі, де взаємопов'язані пристрої та системи дозволили збирати, аналізувати та приймати рішення на основі даних в режимі реального часу. Застосування технологій IoT, таких як розумні полиці, сигналізатори та інтерактивні дисплеї, автоматизовані CRM системи та мобільних додатків, як основного компоненту програм лояльності, дозволило розширити спектр даних про поведінку і покупки клієнтів, а також, надало інструментарій роздрібним торговцям для взаємодії з покупцями за допомогою цільових таргетованих сповіщень, пропонувати цілеспрямовані пропозиції, персоналізовані рекомендації та безперешкодний процес оформлення покупок.

Програми лояльності, бонусні, акційні, знижкові CRM системи, дозволили в автоматичному режимі збирати інформацію про те, як виглядає портрет

покупця, його товарні вподобання, фінансові можливості та інші атрибути, які стають основою для якісної цільової маркетингової діяльності.

З іншої сторони, масовий маркетинг, зовнішня реклама, яка не враховує вподобання покупців - перестала бути дієвою. За оцінками аналітичної компанії Nielsen, ефективність маркетингових активностей компаній, які працюють в сфері роздрібної торгівлі не перевищує 1%, що з впевненістю дозволяє нам сказати, що покупець вимагає персоналізованих пропозицій.

Впровадження технологій IoT для збору персоналізованої інформації про покупки клієнтів також стикається з певними викликами. Одним з основних є питання конфіденційності та захисту особистих даних. Важливо забезпечити, щоб дані були оброблені та збережені в безпечному середовищі, а доступ до них був обмежений лише необхідним сторонам. Крім того, необхідно розробляти алгоритми та інструменти для ефективного аналізу великих обсягів даних, що збираються за допомогою IoT. Це включає використання штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення закономірностей та трендів у споживацькому поведінці, що допоможе підприємствам приймати кращі рішення в сфері маркетингу та продажу та якісніше прогнозувати зміни споживчих партнерів поведінки, а як наслідок підвищити прибутковість своєї діяльності.

Вирішення цих проблем можливе шляхом впровадження надійних заходів кібербезпеки, стандартизованих протоколів та комплексних механізмів управління даними, що є надзвичайно важливим для успішного впровадження IoT. Крім того варто відмітити і практично повну відсутність законодавства в Україні по даному питанню. Україна практично ніяк не захищає покупця від несанкціонованого збору його персональних даних, не створює ніяких норм, стандартів та вимог до компаній, які збирають, зберігають та розповсюджують таку інформацію. Тому, в даному аспекті, варто звернути увагу на європейське законодавство, яке досить якісно регулює процес використання персональних даних покупців, та створює правове поле для компаній, які працюють в цій сфері.

Майбутнє використання IoT у роздрібній торгівлі є перспективним, з удосконаленням технологій та збільшенням рівня підключеності. Інтеграція IoT з емерджентними технологіями, такими як штучний інтелект та машинне навчання, дозволить проводити більш складніше профілювання клієнтів, проводити предикативний (прогнозний) аналіз та автоматизувати прийняття рішень. Крім того, розширення екосистеми IoT та інтеграція розумних пристроїв для дому з роздрібним досвідом створять нові можливості для персоналізованих та безперешкодних покупок. Тому варто продовжити дослідження технологій та інструментів, підвищувати теоретичну та практичну базу, яка являється основою для навчання спеціалістів по роботі із великим масивами даних, та популяризувати дані інструменти серед підприємницької спільноти, що дозволить українському бізнесу бути конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Інтернет речей відкрив нову епоху в роздрібній торгівлі, переосмислюючи взаємодію з клієнтами та ефективність операцій. Хоча існують виклики, стратегічний підхід до впровадження IoT, сполучений з надійними заходами забезпечення кібербезпеки та ефективними механізмами управління даними, відкриє шлях до майбутнього, в якому роздрібна торгівля, заснована на IoT, процвітатиме. При впровадженні потенціалу IoT у роздрібну торгівлю необхідно збалансувати інновації з довірою та конфіденційністю споживачів. За допомогою трансформаційної сили IoT, роздрібні торговці можуть створити зв'язаний та персоналізований клієнтський досвід, який задовольняє якісно задовольнити потреби споживачів у цифрову епоху.

Перцович Тетяна

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

МАЛИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Малий бізнес України зазнав значних збитків та руйнувань з 23 лютого 2022 року, коли росія вторглася на нашу територію. Рекордне падіння попиту в прифронтових та частково окупованих регіонах завдає руйнівної шкоди малому бізнесу. Тож, розглянемо становище малого бізнесу, його проблеми та шляхи подолання.

За даними Держстату, прифронтові та частково окуповані регіони відповідають за більш як 40% ВВП України. На їх території зареєстровані понад 45% компаній (за виключенням Києва). Важливо розуміти, що бойові дії руйнують фізичні активи підприємств. Частка підприємств, що перебувають під загрозою зникнення, у прифронтових та частково окупованих регіонах становить близько 45% для первинного сектору (сільське господарство та видобуток), 35% — для вторинного (заводи, фабрики, промислове виробництво) та 37% — для третинного сектору (послуги) [1].

Малий бізнес в Україні представлений найбільше в таких секторах економіки, як торгівля, сфера послуг, транспорт, ремонтні роботи, а далі це: промисловість, логістика, сільське господарство та будівництво. Так, малий бізнес у сфері послуг страждає найбільше, це: готельний та ресторанний бізнес, салони краси, надавачі освітніх послуг. Йде шалене скорочення пропозиції висококваліфікованих спеціалістів, а це: IT сектор, експерти в сфері фінансових, дизайнерських та консалтингових послуг. Економіка страждає через перебіг ланцюгів поставок компонентів, зростання вартості експорту та падіння попиту на кінцеву продукцію. Аграрний бізнес втрачає доходи через блокування портів, пошкодження техніки, мінування полів та в цілому окупацію значної території. Зберігають або відновлюють виробництво лише ті галузі, які забезпечують базові потреби населення — виробляють їжу, одяг.

Так, згідно з дослідженням проєкту Keep Going, 40% невеликих бізнесів наразі перебувають у зоні бойових дій, і лише 16% з них переїхали в безпечні місця. Більше 70% респондентів опитування Advanter Group станом на початок травня заявляли, що не проводили релокацію бізнесу. В основному релоковуються підприємства, що працюють у сфері послуг: ІТ, маркетинг, консалтингові та дизайнерські послуги, фінанси та логістика [1].

Серед ключових проблем на сьогодні підприємці відзначають: нестачу замовлень, проблеми з логістикою, нестачу сировини, дефіцит робочої сили, мала кількість платоспроможних клієнтів, непрогнозованість розвитку ситуації в країні та відсутність достатнього капіталу. При цьому на підприємства, що мають можливість продовжити працювати, лягає обов'язок максимально сприяти працевлаштуванню українців.

Малому бізнесу важко було б без підтримки держави. Так, влада попри негативні наслідки для дохідної частини держбюджету достатньо суттєво лібералізувала оподаткування для підприємців, щоб підтримати бізнес. Звичайно, уже діє низка пільгових програм, запропоновані Урядом (Єдиний експортний веб-портал; Платформа державної підтримки аграріїв; Платформа для координації виробників та роздрібних торговців з військово-цивільними адміністраціями та міжнародними організаціями; Платформа для допомоги роздрібним торговцям продуктів харчування), але вони не вирішують проблеми достатньою мірою. Тому, підприємці вважають, що підтримка малому бізнесу має бути підкріплена міжнародною ініціативою та власною активністю. Українське підприємництво має відчутну підтримку і різних міжнародних організацій, перш за все, це валютні надходження від МВФ, які стримують інфляційні процеси та падіння курсу гривні.

Попри всі песимістичні настрої на початку посівної у зв'язку з війною, колапсу не відбулось. І минулого року, в свій 30 рік незалежності, Україна отримала рекордний врожай зернових та олійних культур - понад 100 млн. тон. І, відтоді, український уряд, "Укрзалізниця" та аграрні компанії намагаються зробити все можливе, щоб максимально збільшити обсяги експорту збіжжя, щоб у країну йшла необхідна валюта, а вітчизняний аграрний сектор був забезпечений обіговими коштами для проведення польових робіт та виплат.

Українська фінансова система зараз перебуває у стабільному стані, банківська система теж вистояла у найважливіший і найскладніший період перших днів війни. Банки постали перед реальністю використання юридичних інструментів для захисту своїх інтересів. Для подолання викликів, що стоять перед банківською системою і бізнесом, вкрай актуальною є здійснення ефективної комунікації між державними органами та банківською системою.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі через війну. З одного боку, важливо підтримувати роботу бізнесу та економіки, а з іншого — необхідно фінансувати армію та соціальні видатки. Потрібно шукати збалансовані шляхи виходу з ситуації, які допоможуть і наповнити бюджет, зокрема шляхом вирішення проблем з логістикою та експортом, і шукати оптимальну модель

системи оподаткування. Україна справді має колосальні перспективи, шалені можливості та цінні ресурси, їй потрібні інвестиції. Але для нових інвестицій необхідно, щоб завершилась війна. І на завершення є багато прикладів, коли за допомогою грантів, власних коштів або невеликих інвестицій незламні українці зуміли створити нові підприємства навіть під час війни.

Література:

1. Нове обличчя українського підприємництва. Українська правда. веб. сайт URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/> (дата звернення 01.05.2023).

2. На який врожай зерна чекає Україна та як можна продати його за кордон веб. сайт URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/na-yakiy-vrozhay-zerna-chekaye-ukrajina-ta-yak-mozhna-prodati-yogo-za-kordon-novini-11869653.html> (дата звернення 01.05.2023).

ПОЛІЩУК Олеся

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

**ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛADOVA УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА**

Однією із суттєвих загроз підприємству щодо забезпечення реалізації власних стратегічних економічних інтересів при певних зовнішніх умовах може стати існуюча податкова система (сплата податків і державний контроль цієї сплати). Тому необхідно розробляти та застосовувати методи організації і забезпечення податкової безпеки як складової економічної безпеки підприємства [1]. За аналогією податкову безпеку підприємства можна розглядати як такий фінансово-економічний стан конкретного платника податків, що дає змогу забезпечити мінімізацію його податкових ризиків (зменшення податкових платежів в умовах дотримання вимог законодавства) та гармонізувати взаємовідносини з державою.

Прийняття Податкового кодексу України та зміни, які вносяться до нього, не сприяють стабільності підприємницької діяльності та ускладнюють процес організації податкового менеджменту на підприємстві [2, с. 137]. Ще одним фактором, який ускладнює організацію податкового менеджменту на підприємстві, є відсутність чіткої системи забезпечення платника інформацією про зміни у податковому законодавстві, а також пояснень відносно окремих аспектів нарахування, обліку та звітності за деякими податками [3, с. 41].

Податкова економія збільшує власні фінансові ресурси підприємства, тому кінцевою метою організації податкового менеджменту на підприємстві є не тільки оптимізація податків, а й підвищення фінансової стійкості діяльності суб'єкта господарювання. Основними завданнями організації податкового менеджменту на підприємстві є: збереження оборотних коштів; запобігання негативних наслідків прийнятих управлінських рішень; підвищення загальної

ефективності господарської діяльності; контроль за ефективністю схем мінімізації оподаткування [4].

Дослідження теоретичних та методологічних засад податкової безпеки підприємства зазвичай здійснюється через оцінку податкових ризиків і розгляд проблем податкової оптимізації в рамках впровадження податкового менеджменту на усіх рівнях. Впровадження елементів забезпечення податкової безпеки суб'єктів в сучасних умовах господарювання неможливе без застосування таких методик, як податкове планування (використання правових методів зниження податкової бази), управління податковими потоками, податкова оптимізація (оптимізація податкових зобов'язань, оптимізація податкового навантаження), податкова мінімізація (мінімізація податкового навантаження), оптимізація податкового портфеля, податкова безпека бізнесу, податкова політика, оптимізація економіко-організаційного процесу оподаткування підприємств, управління податковими ризиками (податковий ризик-менеджмент), податкова стратегія підприємства, перевірка належної сумлінності щодо виконання податкових зобов'язань (Tax Due Diligence) [5].

Одним із головних інструментів реалізації системи економічної безпеки є податкова стратегія підприємства щодо визначення оптимального варіанту сплати податків. У загальному випадку формування і реалізація системи податкової безпеки передбачає аналіз податкового середовища підприємства з точки зору збереження його економічної безпеки; розробку та реалізацію самої стратегії податкової оптимізації, а також контроль за досягненням поставлених цілей [6, с. 221]. На практиці цілями стратегії забезпечення податкової безпеки можуть бути:

- формування податкової облікової політики, що дозволить зменшити величину податкової бази в поточному податковому періоду з переносом навантаження на подальші періоди;

- реалізація системи заходів щодо скорочення витрат невиробничого характеру, які не можуть бути визнані для цілей обчислення податку на прибуток, і не дозволяють відшкодувати ПДВ;

- введення розподільного обліку по окремих видах товарів і видах діяльності, що підлягають оподаткуванню ПДВ по різних ставках з метою оптимізації сплати ПДВ;

- розгляд можливостей застосування спеціальних податкових режимів, пільг і положень тощо [5, с. 404-406].

Основними проблемами податкової безпеки підприємства є оцінка податкових ризиків, податкове навантаження. Податковий ризик – це ймовірність виникнення потенційної загрози для платника податків понести фінансові втрати або недоодержати доходи через несплату податків, здійснення податкових правопорушень. До основних видів податкових ризиків ставляться:

- ризик несплати податків, ведучий до негативних наслідків для платника податків у вигляді штрафів, пені, неустойок;

- ризик податкового контролю, ведучий до виникнення санкцій і втрат через невиконання платниками податків законодавчих податкових актів;

- ризик посилення податкового навантаження, диференційований по видах господарської діяльності й податкам залежно від податкових ставок, пільг, обсягу створюваної доданої вартості;

- ризик податкової мінімізації – імовірність понести фінансові втрати, пов'язані з діями платника податків по мінімізації податкових платежів;

- ризик карного переслідування податкового характеру, що веде або до істотних фінансових втрат платника податків, або до позбавлення волі платника податків за здійснення податкових правопорушень, передбачених статтями Кримінального кодексу України.

При оптимізації оподатковування варто чітко відслідковувати грань між оптимізацією й відхиленням від податків. Лише складена грамотно й з урахуванням всіх особливостей схема, дозволяє досягти поставленої мети [7].

Організація податкового менеджменту на підприємстві, яка ґрунтується на суворому дотриманні податкового законодавства, дозволяє мінімізувати всю сукупність податкових платежів і зобов'язань, суттєво знижує ризики неправильного обчислення податків і, відповідно, захищає підприємство від можливих суттєвих збитків, пов'язаних із застосуванням штрафних санкцій [8].

Література:

1. Петрушевський Р.П., Дзюрах Ю.М. Вплив податків на систему економічної безпеки підприємства управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, 24–25 квітня 2018 року. Львів: видавництво Львівської політехніки, 2018. 1 електронний оптичний диск (cd-rom).

2. Ясько І.В. Принципи оподаткування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2015. № 824. С. 135-139.

3. Воронкова О.М. Посилення протидії ухиленню від оподаткування в системі податкового адміністрування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* 2011. №2. С.41.

4. Корецький О.М. Податковий контроль як складова державного фінансового контролю. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=derzhavneupravlinnya-udoskonalennya-ta>.

5. Власова О.Є. Податкова безпека в системі заходів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Комунальне господарство міст.* №108. 2012. С. 401-407.

6. Глущенко О.О. Концептуальна модель податкової стратегії підприємства як захід збереження його економічної безпеки. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво.* № 24(1). 2012. С. 215-223.

7. Грачов О.В. Податкова безпека як невід'ємна складова економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* № 29, 2010.

8. Бортнік Н.В. Теоретичні засади організації податкового менеджменту на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. 10. 2017. С. 15-18.

Пушак Ярослав

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

Трушкіна Наталія

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

У сучасному світі гострим питанням є забезпечення стійкості та захисту критичної інфраструктури [1-3] з позицій інформаційної [4-5] та національної безпеки [6-7] у системі міжнародної безпеки. Тому уряди більшості країн світу приділяють значну увагу розробці відповідних національних безпекових стратегій, концепцій захисту і програм розвитку критично важливих об'єктів інфраструктури.

Це підтверджують і результати опитувань і обстежень міжнародних консалтингових компаній та інформаційно-аналітичних центрів. Так, у ході опитування, яке проведено у 2022 р. Центром досліджень армії, конверсії та роззброєння, встановлено, що 18% респондентів очікують у майбутньому проблеми кібератак і кіберзагроз. А 8% висловили думку, що вони взагалі не сподіваються на ефективне вирішення цієї проблеми (такої точки зору дотримуються респонденти, чия організація належить до переліку об'єктів критичної інфраструктури). Приблизно 90% опитаних вважають, що уряд їх країни має робити більше для захисту критичної інфраструктури від кібератак, які спонсоруються ворожою державою.

При цьому слід наголосити, що в Україні ситуація щодо функціонування стратегічних об'єктів критичної інфраструктури залишається вкрай складною та напруженою унаслідок бойових дій. Тому на сьогоднішній день безпекові аспекти розвитку критичної інфраструктури в Україні набувають особливої актуальності. Важливість даної проблематики підтверджується організацією й проведенням багатьох науково-практичних заходів, серед яких можна вказати Форум «Безпека критичної інфраструктури та гуманітарна протимінна діяльність» (м. Київ, 17 травня 2023 р.), на якому розглядалися проблеми підвищення безпеки критичної інфраструктури як одного з пріоритетних напрямів, що безпосередньо впливає на національну безпеку України.

У зв'язку з цим доцільним є розроблення безпекової стратегії, під якою пропонується розуміти процес формування генерального перспективного плану розвитку критично важливої інфраструктури на основі визначення якісно нових цілей, завдань, принципів, підходів, механізмів, узгодження внутрішніх

можливостей об'єктів з умовами зовнішнього середовища та визначення комплексу заходів, які забезпечують їх досягнення. Тобто це концептуальний документ, який містить бачення майбутнього, напрями розвитку критичної інфраструктури і цільовий блок з низки стратегічних та оперативних цілей досягнення належного рівня національної безпеки.

Реалізація безпекової стратегії має ґрунтуватися на принципах і підходах, а саме: ризик-орієнтовані підходи як основа усіх управлінських рішень; визначення можливостей і засобів захисту фізичних і кібернетичних активів (захист у глибину); об'єкти інфраструктури та підприємства мають здійснювати перехід на методи превентивного та предиктивного обслуговування; технічна політика містить визначення чіткої схеми «регулюючі вимоги – методи перевірки – організаційна схема (яка визначає розподіл відповідальності, акторів і процеси)» [8].

Для розроблення безпекової стратегії розвитку критичної інфраструктури в Україні пропонується, у першу чергу, приділити увагу таким моментам:

1) удосконаленню державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури шляхом визначення та забезпечення впровадження чіткої схеми регулювання безпеки (вимоги – методи перевірки – організаційна схема);

2) виробленню комплексу коротко- і середньострокових заходів протидії кризовим явищам (організація і проведення онлайн-вебінарів та воркшопів з обміном кращим досвідом; впровадження сучасних стандартів (ISO 5500, ISO 31000, IEC 61508/511); підготовка фахівців з управління інформаційною, економічною, енергетичною, національною безпекою);

3) формуванню відповідної безпекової екосистеми (створення центрів навчання персоналу сучасним стандартам безпеки і методикам обслуговування об'єктів критичної інфраструктури);

4) активізації міжнародної співпраці (допомога ключовим операторам критично важливих об'єктів інфраструктури у переході на сучасні методи та стандарти в обслуговуванні виробничих активів шляхом міжнародної технічної, інформаційної, організаційної та фінансової підтримки).

Перспективи подальших досліджень полягають в узагальненні й систематизації існуючих наукових підходів до визначення змісту поняття «механізм забезпечення управління розвитком критичної інфраструктури» з позицій національної безпеки України.

Література:

1. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Сутність поняття «критична інфраструктура» з позицій національної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 58-78. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-58-78>.

2. Khaustova V., Tirlea M. R., Dandara L., Trushkina N., Birca I. Development of Critical Infrastructure from the Point of View of Information Security. *UNIVERS STRATEGIC – Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate*. 2023. Anul XIV. Nr. 1(53). P. 170-188.

3. Bezpartochnyi M., Trushkina N., Birca I. Critical infrastructure development management mechanism: theoretical aspects. *Current issues of the management of*

socio-economic systems in terms of globalization challenges: scientific monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach, 2023. P. 612-628. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7799542>.

4. Bezpartochna O., Pushak Ya., Trushkina N. Current issues of information security management during the state of martial. *Current issues of security management during martial law: scientific monograph.* Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach, 2022. P. 8-19.

5. Бойко О. В., Пушак Я. Я., Трушкіна Н. В. Формування сучасної парадигми інформаційної безпеки національної економіки: теоретичні засади. *Вісник післядипломної освіти. Сер.: Соціальні та поведінкові науки.* 2022. Вип. 22 (51). С. 139-160. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-139-160](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-139-160).

6. Kwilinski A., Pajak K., Halachenko O., Vasylichak S., Pushak Y., Kuzior P. Marketing tools for improving enterprise performance in the context of social and economic security of the state: innovative approaches to assessment. *Marketing and Management of Innovations.* 2019. Iss. 4. P. 172-181.

7. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія / М.Ф. Криштанович, Я.Я. Пушак, М.І. Флейчук, В.І. Франчук. Львів: Сполом, 2020. 418 с.

8. Юрчак О., Харченко В., Гуменний А., Щербатенко О. Безпекова стратегія критичної інфраструктури та критичних індустрій – проєктні ініціативи АППАУ. *АППАУ.* 2022. 10 грудня. URL: <https://appau.org.ua/initiatives/bezpekova-strategiya-krytychnoyi-infrastruktury-ta-krytychnyh-industrij-proyektni-initsiatyvy-appau/> (дата звернення: 13.05.2023).

Пшенична Катерина

Українська академія друкарства, м. Львів

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Сучасна економічна система характеризується широким поширенням тіньової економіки, інтенсивний розвиток якої обумовлює необхідність її концептуального і практичного аналізу.

Економічна безпека - головна складова національної безпеки, яка формує принципи та особливості існування самого суспільства у міжнародному просторі. Спроможність будь-якої країни нейтралізувати дестабілізуючі внутрішні та зовнішні фактори щодо збереження високого рівня економічної безпеки та стабільного розвитку економіки стає все більш актуальним питанням в умовах сучасних світових процесів.

Роль державного сектору економіки у тіньовому фінансуванні неоднозначна, що обумовлено широким трактуванням сутності поняття «тіньова економіка». Тіньова економіка має різні трактування, які об'єднують головна характеристика, як економічної діяльності, що не врахована

офіційною статистикою. При цьому науковці вбачають існування цього явища в країнах з будь-яким рівнем розвитку.

Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства та держави [1, с. 1].

Тіньова економіка – незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якого є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови і безпека праці тощо) [2, с. 2].

Згідно Господарському Кодексу України підприємство як вид господарської діяльності – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3, гл. 4, ст. 42].

Подальша використана термінологія визначена у вказаних джерелах.

Вплив тіньових процесів на рівень економічної безпеки держави можна подати наступним рисунком (рис. 1). Тіньова економіка впливає на економічну безпеку підприємницької діяльності в державі через форми та елементи управління, які представлені двома блоками.

Як впливає з рис. 1 механізм впливу тіньової економіки на економічну безпеку України передбачає можливість цілеспрямованого управління впливом. В управлінні пропонується використовувати такі форми як: забезпечення ефективної взаємодії держави і бізнесу в регулюванні економічних процесів і зміцненні економічної безпеки; підвищення якості управління підприємствами; всебічна підтримка малого підприємництва; інноваційна діяльність різних типів підприємств; розробка і втілення в життя структурної політики; активізація науково-технічної політики; запобігання витоку капіталів з України та їх повернення в національну економіку; реалізація антикорупційної політики.

До елементів системи управління впливом тіньової економіки на економічну безпеку підприємницької діяльності в Україні пропонуємо віднести: Президента України; Верховну Раду України; Раду національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; міністерства та відомства; Конституційний суд України, суди загальної юрисдикції; органи прокуратури; органи місцевої державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, організації; громадяни та об'єднання громадян.

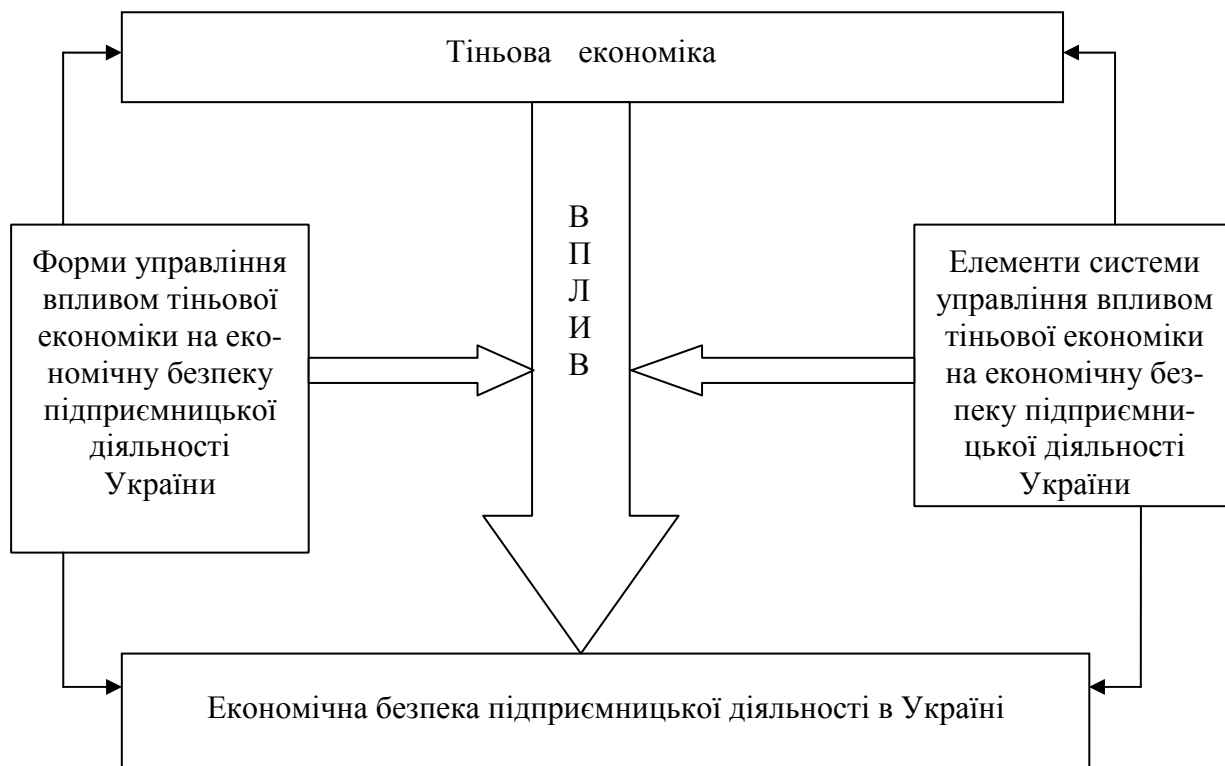

Рис. 1. Механізм управління впливом тіньової економіки на економічну безпеку України

Дію механізму управління впливом тіньової економіки на економічну безпеку підприємницької діяльності в Україні на кількісному рівні пропонується подати у вигляді рекурентного співвідношення в наступній формі.

$$I_t = I_{t-1} + F_t(X_t, U_t) + \varepsilon_t, \quad (1)$$

де I_t – значення інтегрального індикатора економічної безпеки України в момент часу t ;

F_t – функціонал, що відображає закон формування змін рівня економічної безпеки за рахунок дії відповідних індикаторів, що відповідають за такі сфери економіки як: макроекономічна, виробнича, фінансова, інвестиційна, зовнішньоекономічна, науково-технологічна, соціальна, демографічна, енергетична, продовольча (це – вектор X_t);

U_t – інтегральний показник рівня тінізації економіки, який може бути отриманий з використанням чотирьох методів оцінки рівня тіньової економіки: метод оцінки збитковості підприємств; електричний метод; фінансовий метод; метод «витрати населення – роздрібний товарооборот», ε_t – похибка виміру.

Сучасний рівень наукових досягнень у напрямку досліджень економічної безпеки підприємницької діяльності і тіньової економіки дозволяє аналізувати на якісному і кількісному рівнях вплив різних чинників на рівень економічної безпеки України.

Подальші розвідки передбачають формування аналітичного вигляду функціоналу F_t і виконання варіантних розрахунків можливих сценаріїв

розвитку підприємницької діяльності країни в умовах детінізації економіки і забезпечення необхідного рівня економічної безпеки України.

Література:

1. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
2. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.02.2009 № 123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravoteka24.com/kodeksi/29-hozyaustvennyu_kodeks_ukrainy.html

Пшоно Сергій, Кратовський Юрій

Українська академія друкарства, м. Львів

**ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ
ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

Управління фінансово-економічною безпекою є невід’ємною складовою системи управління підприємством й передбачає, що управлінські рішення, які приймаються в будь-якій сфері діяльності підприємства, повинні обов’язково розглядатися й отримувати оцінку з точки зору їх впливу на фінансово-економічну безпеку бізнес-процесів підприємства.

Діяльність підприємства є мережею взаємозалежних та взаємопов’язаних бізнес-процесів, які включають в себе всі види діяльності, що здійснюються на підприємстві. Таким чином, підприємство виступає бізнес-системою, що охоплює інформаційні, людські, організаційні та техніко-технологічні ресурси, які й створюють умови для реалізації бізнес-процесів.

Традиційно дослідники виділяють такі види бізнес-процесів: основні (операційні), що представляють основну діяльність – виробництво, маркетинг, постачання, продажі; забезпечувальні (допоміжні) – обслуговують основний бізнес-процес – бухгалтерський облік, підбір персоналу, технічна підтримка, правове забезпечення; управління, що забезпечують функціонування системи (корпоративне управління, менеджмент); розвитку – забезпечують виживання та отримання прибутку в майбутньому. В результаті здійснення бізнес-процесів на виході створюється продукція/послуга для задоволення споживачів [1].

Класифікація бізнес-процесів за базовими категоріями та ступенем деталізації стала основою для моделей складу бізнес-процесів. Відомо кілька еталонних моделей, що відображають склад бізнес-процесів організацій. Найрозповсюдженішою вважається «13-процесна модель», основою якої є трьохрівнева модель бізнес-процесів Американської бенчмаркетингової палати

(IBC) у Хьюстоні та Європейського фонду управління якістю (EFQM). На її основі свою класифікацію бізнес-процесів запропонували В.Г. Єліфьоров та В.В. Рєпін. В основу концептуальної моделі Г.В. Козаченко покладено «ланцюжок нарощування цінності» М. Портера, де автор розглядає типові процеси для виробничого та невиробничого секторів економіки [2]. Наукову цінність має погляд на склад бізнес-процесів Х.Ф. Біннера, де він виокремлює три групи типових бізнес-процесів: основні процеси, допоміжні (забезпечувальні) процеси та процеси розвитку. Вони можуть виступати основою для визначення складу бізнес-процесів будь-якої організації [3]. Однак неможливо розробити уніфіковану модель через те, що кожне підприємство має унікальний набір бізнес-процесів і самостійно визначає для себе, які процеси слід виділяти і на які класифікаційні ознаки при цьому спиратися, враховуючи специфіку своєї діяльності.

Таблиця 1. Основні принципи організації бізнес-процесів підприємства

Основні принципи організації бізнес-процесів	Труднощі та протиріччя, що виникають при реалізації принципів
Спеціалізація	Розвиток диверсифікації
Стандартизація	Вимоги новизни, впровадження інновацій
Пропорційність	Вплив індивідуальної продуктивності
Паралельність	Ускладнення завдань координації
Прямоточність	Необхідність підвищення завантаження обладнання
Безперервність	Скорочення заділів
Ритмічність	Зниження продуктивності
Автоматичність	Ускладнення обслуговування та ремонту
Гнучкість	Подорожчання обладнання та оснащення
Системність та комплексність	Значне підвищення вимог до керівництва; потреба у розвитку програмно-цільового планування
Прискорення оновлення	Зростання витрат. Можлива поява псевдоновини
Плановість	Жорстке планування призводить до збоїв роботи
Зростання випуску продукції	Відставання забезпечення, недостатність ресурсів
Ремонтпридатність, продовження життєвого циклу виробу	Підвищення вимог до випуску запасних частин, комплектації, збереження, сервісного обслуговування
Розвиток наукових досліджень	Необхідність удосконалення інформації (створення інформаційно-пошукових систем для уникнення повторів, методів розмноження, оповіщення, розсилки)

Для визначення сутності поняття «бізнес-процес» дослідники Л.І. Чернобай та О.І. Дума наводять та розкривають ключові характеристики бізнес-процесів: формують додану вартість (споживчу цінність); взаємозалежність та взаємопов'язаність; зосереджені навколо однієї цілі; мають певну вимірність результатів реалізації; мають дискретність – наявність початку («вхід») та закінчення («вихід»); існує мета здійснення; «заздалегідь спроектовані та представляють систему бізнес-процедур»; використовують ресурси; потребують керівництва; застосовують гнучку технологію; виконання

пов'язано з ефектом синергії; рівень ефективності знаходиться у прямій залежності від ступеня інтеграції бізнес-процесу та бізнес-моделі [4].

Слід зазначити, що доволі часто для кожного типу бізнес-процесу визначаються певні принципи їх організації. Ці принципи відображають вплив міждисциплінарних зв'язків та змін, продиктованих аналізом досвіду діяльності підприємств, економічними тенденціями розвитку та базуються на певних протиріччях організації виробництва (табл. 1) [1].

Система зазначених принципів дає змогу зробити висновок, що науково-технічний прогрес створює певні умови та визначає необхідність застосування гармонійного підходу, який забезпечуватиме гнучкість в прийнятті управлінських рішень та формуванні фінансово-економічної безпеки всіх бізнес-процесів підприємства.

Література:

1. Шкробень Р. П. Теоретичні підходи до формування економічної безпеки підприємства. *Моделювання регіональної економіки*. 2019. № 4. С. 178–184.

2. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.

3. Binner H. F. *Prozessorientierte Organisationsentwicklung und Prozessgestaltung mit dem MITO Methoden Tool*, 2014.

4. Чорнобай Л.І., Дума О.І. Бізнес-процеси підприємства: загальна характеристика та економічна суть. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/VNULPM_2013_769_20.pdf.

Равлінко Зоряна

ПП «Троянда–Захід»

МАКРОЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Торгівля, як один із найпоширеніших видів діяльності, інтерес до якої був започаткований в далекому минулому через намагання більш якісного задоволення існуючих потреб за рахунок обміну наявними продуктами праці, відіграє важливу роль і в сучасних умовах шляхом виконання функцій посередника між споживачем та товаровиробником, формування, вивчення й задоволення попиту і супроводу реалізації інтересів зацікавлених сторін, створення робочих місць тощо. Інтенсивність торгівлі є одним із важливих індикаторів, що характеризують соціально-економічні процеси в країні та відповідність світовим тенденціям розвитку. Разом з тим, діяльність торгових підприємств визначається як високою конкуренцією, через порівняно низький бар'єр входження нових учасників ринку, залежністю від динамічності політичних, соціальних та економічних процесів, результативністю роботи національних товаровиробників та купівельною спроможністю населення, так і

необхідністю завжди бути інноваційно активними, зокрема в частині покращення зв'язків із виробниками та споживачами. Загалом актуальною є безпекова діяльність в межах кожного торговельного підприємства для провадження бізнесу й досягнення поставлених цілей попри суттєвість впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, параметри якої є відмінними у порівнянні із промисловістю та іншими секторами національної економіки.

У відповідності до даних Державної служби статистики України, кінцеві споживчі витрати в структурі ВВП характеризуються зростанням упродовж останніх тридцяти років: 1990 р. – 73,6%, 1995 р. – 76,4%, 2000 р. – 75,2%, 2005 р. – 76,5%, 2010 р. – 84,4%, 2015 р. – 86,7%, 2016 р. – 85,2%, 2017 р. – 87,2%, 2018 р. – 90,2%, 2019 р. – 93,2%, 2020 р. – 92,6% [2, с. 184]. У структурі кінцевих споживчих витрат найбільшу частку посідають домашні господарства: 2000 р. – 72,2%, 2005 р. – 74,8%, 2010 р. – 75,0%, 2015 р. – 67,0%, 2020 р. – 72,3%, 2021 р. – 68,2%. Домінування домашніх господарств в структурі кінцевих споживацьких витрат послуговує основою для характеристики національної економіки як такої, що розвивається на основі споживацької моделі. У цьому контексті І. Крючкова доводить, що «...надмірна концентрація наявних доходів у секторі домашніх господарств у країнах із низьким рівнем добробуту населення стає чинником переходу до споживацької моделі розвитку, оскільки темп зростання споживчого попиту починає випереджати темп підвищення інвестиційного попиту» [3, с. 122.]. А. Мазаракі із одностумцями вказує на причину такої ситуації, що «...обумовлена порушенням об'єктивних закономірностей відтворення, незбалансованістю між споживанням, заощадженням і нагромадженням за категоріями кінцевого використання ВВП та диспропорціями у його структурі» [1, с. 58].

Підтвердженням деструктивних змін в національній економіці послуговують дані щодо структури ВВП за видами економічної діяльності, коли у 2020 р. частка оптової та роздрібною торгівлі складала 13,9%, а переробної промисловості – 10,1%. Таку трансформацію потрібно розглядати не лише як позитивний результат для оптової й роздрібною торгівлі, а в поєднанні із змінами в національній економіці загалом. А. Мазаракі [1, с. 145], констатує той факт, що частка торгівлі в Україні перебуває орієнтовно на тому ж рівні, що і в економічно розвинутих країнах, зокрема США (12,0%) й ЄС (11-12,0%), наголошує, що така відповідність досягнута різними шляхами. В нашій країні зазначене відбулося через зменшення частки реального сектору, яке уже сьогодні несе характер деіндустріалізації із поглибленням технологічного відставання та неможливістю формування постіндустріального суспільства. Відтак уже в середньостроковій перспективі такі деструктивні зміни в економіці будуть гальмувати розвиток оптової й роздрібною торгівлі через обмеженість конкурентоспроможною пропозиції від національних виробників. В межах останніх п'ятнадцяти років частка українських товарів реалізованих через роздрібну мережу скоротилася із 70,5% у 2005 р. до 53,1% у 2021-му, тобто на 17,4 пункти, зокрема таке скорочення відбулося стосовно продовольчої групи на 13,3 пункти, а непродовольчої на 23,1 пункти.

Причинами негативних тенденцій можна вважати як недостатню конкурентоспроможність українських товарів через технологічне відставання існуючого промислового комплексу, так й поточну орієнтацію значної частини населення на задоволення потреб за рахунок більш дешевших, хоч і менш якісних, продуктів іноземного походження.

Викладені факти вказують на погіршення умов діяльності торговельних підприємств, що актуалізує важливість покращення в їх умовах безпекової діяльності. У нашому розумінні безпекова діяльність підприємства являє собою активність суб'єктів безпеки, зокрема і шляхом взаємодії із зовнішніми суб'єктами безпеки, в досягненні й підтриманні економічної безпеки підприємства на необхідному для розвитку й реалізації економічних інтересів рівні завдяки недопущенню виникнення, протидії/адаптації й ліквідації дестабілізуючих факторів та сприянню повному використанню ринкових можливостей.

Література:

1. Внутрішня торгівля України : монографія / А.А. Мазаракі, В.Д. Лагутін, А.Г. Герасименко [та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 864 с.
2. Статистичний щорічник України. 2021 / за ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2012. 447 с.
3. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання ; за ред. І.В. Крючкової. Київ : «Експрес», 2007. 390 с.

Рибак Родіон

Науковий керівник: **Попадинець І.Р.**

Університет короля Данила, м. Івано-Франківськ

СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ЧАС ВІЙНИ

Незважаючи на тривале функціонування фондового ринку в Україні, він досі перебуває на початковому етапі свого розвитку. Дану ситуацію можна описати як суб'єктивними: відсутність довіри до біржової торгівлі, не розуміння технології біржової торгівлі, відсутність цифрових компетенцій учасників фондової біржі, так і об'єктивними факторами: низькій рівень нормативно-правової бази, відсутність конкурентної боротьби, низькі доходи населення і т.д.

Стан фондового ринку України за останні 5 років демонструє, що значно скоротилась кількість фондових бірж на ринку України і станом на кінець 2019 року функціонувало 10 фондових біржі, які мали ліцензію на провадження діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів. Виокремлено діяльність провідних фондових бірж України: АТ «Українська біржа»; АТ «Фондова біржа «ПФТС»; ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»; ПрАТ «Українська фондова біржа». Проведений детальний аналіз індексів провідних

фондових бірж та виявлено не однорідність коливань в період світової пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну.

На початку 2019 року індекс ПФТС демонстрував найбільше своє зростання аж до настання світової пандемії COVID-19. Цей період характеризувався коливальним рухом: поступово знижуючи своє зростання, але зберігаючи стабільний розвиток та репутацію фондової біржі. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило спочатку не значне зниження індексу ПФТС, але завдяки підтримці партнерів стабілізувала своє становище на фондовому ринку. Щодо індексу UX Української біржі, то пік розвитку припадає на січень 2021 року. Таке зростання тривало до початку повномасштабне вторгнення росії в Україну. Ці трагічні події спричинили спад індексу UX до січня 2023 року і сьогодні індекс UX динамічно зростає. Не менш цікава ситуація спостерігається фондовій біржі «Перспектива». 24 лютого 2022 року привело до повної зупинки діяльності фондової біржі «Перспектива». У березні та липні 2022 року фондова біржа «Перспектива» не здійснювала торгові операції, хоча тривалий час була лідером фондового ринку України. Починаючи з серпня 2022 року фондова біржа «Перспектива» намагалася відновити свою діяльність, але це не було і 2/3 попередніх обсягів торгів. Станом на сьогодні прослідковується пошвавлення торгів на фондовій біржі «Перспектива» і на сьогодні біржа відновила половину потужності обсягів своїх торгів.

Важливим кроком у розвитку фондового ринку стала адаптація українського законодавства до положень ЄС. Говорячи про реформування фондового ринку країни, варто враховувати досвід Польщі, адже, показники його ефективного функціонування на сучасному етапі розвитку свідчать про дієвість упроваджених реформ. Адаптація успішно впроваджених реформ наших сусідів дозволить вдосконалити та покращити ситуації на українському фондовому ринку. Також слід зазначити, що на сьогоднішній день невелика кількість українських компаній вивели свої акції на міжнародний фондовий ринок, тому потрібно збільшувати ІРО, оскільки це один із найефективніших способів залучення інвестицій в українську економіку. Формами інтеграції українського фондового ринку можуть бути альянси, асоціації, повне членство тощо.

Література:

1. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/pfts/> (дата звернення 09.04.2023)
2. Офіційний сайт Фондової біржі «Перспектива». URL: <http://fbp.com.ua/Turnover.aspx?period=2023> (дата звернення 09.04.2023).
3. Попадинець І.Р. Перспективи розвитку біржового ринку України в післявоєнний період. / І.Попадинець, Н. Гавадзин, М.Марків, Н. Григорська// «Актуальні питання у сучасній науці ((Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2023. No 4(10) 2023. С. 44-56.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розв'язана росією війна стала безпрецедентним випробуванням на стійкість та організаційне функціонування всієї адміністративної системи.

Незважаючи на значні втрати в бюджетах громад, Головному уряду вдалося зберегти більшість під контролем протягом перших місяців вторгнення.

Минуло сім років з початку децентралізації та адміністративно-фінансової (формування єдиних органів місцевого самоврядування). Основний висновок полягає в тому, що зі збільшенням ресурсів на місцях зростає і автономія прийняття управлінських рішень. Ця реформа надала органам місцевого самоврядування більше фінансових ресурсів і самостійності у прийнятті рішень щодо їх використання, а також надала їм більшу відповідальність.

У 2021 році на місцеві бюджети припадала чверть доходів зведеного бюджету. Об'єднаній територіальній громаді (ОТГ) вдалося зібрати близько 400 млрд грн.

Вторгнення російської федерації принесло громаді великі виклики. На місцевому рівні є гуманітарні, комунальні, матеріально-технічні та міграційні питання, які потрібно вирішити, щоб відновити зруйноване, а це потребує фінансування.

Вторгнення, спричинивши масову міграцію та зупинку бізнесу, завдало значного удару по бюджетах.

Кожна четверта громада, що знаходилася у зоні вторгнення РФ, збрала щонайменше на 50% менше доходів від довоєнних планів. Серед ОТГ, які знаходились поза зоною бойових дій, дві третини відзначили падіння доходів.

Надходження з податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), акцизів та земельного податку – статті бюджетів, які постраждали найбільше.

Як результат, громади стикнулися із потребою продовжувати фінансувати освіту, медицину та ЖКГ при падінні надходжень до 70%. Це внесло значний дисбаланс у їхні фінанси.

Місцева влада, на відміну від уряду, має значно менший доступ до позикового ресурсу. Облігації місцевого займу можуть випускати здебільшого великі міста, а міжнародні позики та гранти залучаються в основному на інфраструктурні чи громадські проєкти – та й дозвіл на їхнє залучення законодавчо відсутній для сільських громад.

Тому, місцеві громади мали вдатись до інших механізмів. Перший – скорочення видатків. Другий – запит громади до центральної чи регіональної влади про пряму фінансову допомогу.

Так, серед наших громад-респондентів, 51% довелося ухвалювати скорочення бюджету. Найчастіше це стосувалося видатків на освіту та ЖКГ. Багатьом з них також довелося зменшити видатки на оплату праці.

Навіть якщо такі рішення були оптимальними на момент їх запровадження, їх чинність у довгостроковому періоді може принести значні негативні наслідки. У випадку робочої сили це може означати відтік кадрів з громади у пошуках заробітків.

Щодо більшості сфер (освіти, медицини, ЖКГ, культури) недофінансування означатиме погіршення якостей публічних послуг, до яких ми звикли та які, навпаки, прагнемо покращувати.

До запиту про пряму фінансову підтримку вдалося значно менше ОТГ – лише 20%. Із них тільки половина отримала кошти. Дефіцит державного бюджету у \$3,5 млрд на місяць та пріоритетність оборонних видатків не дозволяє наростити фінансування місцевих потреб [2].

Беззаперечно, збереження фінансової спроможності громади покладене на місцеве врядування. Якщо громада обрала (або у випадку військової адміністрації призначено) ефективного та активного управлінця – будуть випробувані всі можливі варіанти мобілізації ресурсів. Втім, є декілька інструментів, що варті уваги.

По-перше, навички фінансового менеджменту для місцевого самоврядування стають важливішими, ним варто навчати.

Наприклад маємо такий факт з опитування: 16% громад, що заявили про понад 30% бюджетного дефіциту, не проводили ані скорочення бюджету, ані зверталися до інших органів влади за фінансовою допомогою.

З іншого боку, варто розширювати зовнішнє фінансування. Саме про гранти та кредити від міжнародних партнерів центральна влада говорить як основне джерело покриття дефіциту державного бюджету. У цьому напрямку варто працювати і на місцевому рівні.

Громади мають практику співпраці із закордонними громадами під час війни – 51% громад звернулися та отримали гуманітарну допомогу від них.

Горизонтальні зв'язки на місцевому рівні важливі – їх варто перетворювати також у плідну співпрацю і між громадами, і з вищими рівнями іноземних урядів та організацій.

Для цього потрібне кооперування та сприяння з боку української обласної та центральної влади, так само навчання для членів місцевого самоуправління.

Література:

1. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.

2. Як змінилися бюджети громад під час війни? <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/>

3. Місцеві бюджети 2023: пріоритети громад та механізми підтримки від держави <https://gurt.org.ua/news/informator/84315/>

Савіцька Анна, Хімка Михайло

Науковий керівник: Халіна О.В.

Українська академія друкарства, м. Львів

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасні реалії ведення бізнесу формують нагальну потребу в оптимізації всіх господарських процесів з метою підвищення їх ефективності в швидкозмінному ринковому середовищі. Оптимізація господарського процесу передбачає цілий комплекс заходів як організаційного так і структурного характеру, які здатні призвести до більш ефективного використання наявних ресурсів, в тому числі через ефективну реалізацію управлінського потенціалу.

Висвітлюючи роль управлінського потенціалу в системі менеджменту, слід коротко окреслити суть кожного з цих понять.

Система менеджменту – це сукупність усіх служб підприємства, всіх підсистем та комунікацій між ними, а також процесів, що забезпечують функціонування підприємства. [1]

Управлінський потенціал - це потенційна здатність управлінського персоналу на засадах професіоналізму оптимально застосувати професійно-кваліфікаційний, творчий потенціали та організаційну спроможність з метою прийняття управлінських рішень для досягнення сталого та ефективного функціонування підприємства.

Управлінське рішення – це результат вибору суб'єктом управління найкращої альтернативи, спрямованої на розв'язання певної управлінської проблеми. Основна мета управлінського рішення – забезпечити координуючий вплив на об'єкт управління для досягнення цілей організації. [3]

Оскільки управлінське рішення – це результат реалізації управлінського потенціалу в процесі функціонування системи менеджменту, то, відповідно, саме управлінський потенціал є джерелом формування ефективних рішень, які призводять, до підвищення ефективності всього підприємства.

Важливість управлінського потенціалу полягає в тому, що по своїй суті – це нереалізовані можливості, реалізація яких залежить від ряду чинників. Основними факторами, що впливають на ефективність реалізації управлінського потенціалу є:

- кваліфікаційний рівень персоналу, в тому числі управлінського
- ресурсне забезпечення (кадрове, фінансове, інформаційне, матеріально-технічне, технологічне)
- особистісні якості менеджерів
- політика підприємства
- рівень викликів ринкового середовища (соціальні, фінансові та виробничі ризики)

Роль управлінського потенціалу в системі менеджменту підприємства відображає потенційну здатність управлінців використовувати власний

професіоналізм і досвід в умовах викликів сучасності та жорсткої конкуренції з метою досягнення поставленої мети.

Важливо відмітити, що здатність управлінців бачити систему господарювання підприємства в цілому і розуміти її справжні можливості – це особлива якість ефективного менеджера, який здатний мислити стратегічно. Саме стратегічне мислення і управлінський хист здатні забезпечити прибутковість підприємства і саме в тих розмірах, на які здатні його ресурси.

Управлінський потенціал у великій мірі залежить від політики підприємства на якому він реалізовується. Політика підприємства – це система поглядів, що формують регламент функціонування підприємства, який, в свою чергу, відображає порядок функціонування підприємства. Політика підприємства є базою для формування організаційної культури та типу управління, які в тій чи іншій мірі впливають на ефективність реалізації управлінського потенціалу. За умови адміністративно-командного типу управління, потенціал управлінця реалізовується менш творчо і більш директивно, що не завжди є ефективним для самого підприємства. Водночас демократичний тип управління передбачає творчий підхід до прийняття управлінських рішень середньою ланкою менеджменту, однак має тенденції до виникнення більшої кількості ризикових проектів.

В будь-якому випадку оптимальне управлінське рішення припускає вибір найбільш раціонального варіанта розвитку організації, виробництва, суспільства, використання ресурсів, задоволення потреб, плану дій для рішення проблеми. Це передбачає тісний зв'язок рішення з аналізом конкретної ситуації, об'єктивною оцінкою труднощів і реальних можливостей керованого об'єкта. [2]

Підсумовуючи, слід зазначити, що роль управлінського потенціалу в системі менеджменту підприємства досить визначна, оскільки від ступеня його реалізації залежить ефективність функціонування всього підприємства. Відтак, необхідно розробити дієві інструменти розкриття потенційних можливостей управлінців, що потребує додаткових наукових досліджень.

Література :

1. Монастирський Г.Л. Теорія організації: Навч. посіб. Київ.: Знання, 2008. 319 с.
2. Найдюк С.В. Сутність процесу прийняття управлінських рішень у державному управлінні. Аспекти публічного управління Теорія та історія публічного управління Вип.9 (23), 2015 С. 23-28
3. Орлів М.С., Бондаренко Г.І. Підготовка і прийняття управлінських рішень : навч.-метод. матеріали Київ : НАДУ, 2013. 40 с.
4. Филипенко О.М., Колесник Т.С. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності. ХДУХТ URL: <https://conf.ztu.edu.ua> (дата звернення 15.05.2023.)

Стахів Григорій, Тимоць Мирослава

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Завдання пріоритетного розвитку енергетики завжди було в числі головних економічних завдань кожної країни.

Енергоефективність як критерій якості функціонування національної економічної моделі має сприяти підвищенню рівня енергоефективності виробництва, оскільки від цього безпосередньо залежить їх рентабельність, а отже, і прибуток. Вирішення проблеми стимулювання енергозбереження потребує комплексного вирішення. Необхідними є економічні, політичні та соціальні механізми стимулювання енергозбереження на регіональному рівні.

На державному рівні розроблений та впроваджується проект «Оновлення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» [1].

Одним з основних напрямів в енергетиці є диверсифікація: розширення географії поставок енергетичних ресурсів, збільшення кількості постачальників, підвищення енергетичної безпеки країни, а також перехід до більш сталих моделей розвитку, які б враховували вже не тільки потреби суспільства в енергоресурсах, а й необхідність збереження природи та біорозмаїття.

Використання відновлюваних джерел енергії сприяє зниженню викидів шкідливих речовин, зменшенню залежності від імпорту традиційних палив та створенню "зелених" робочих місць. Також ведуться дослідження в сфері використання водню як енергетичного ресурсу. Водень є потужним носієм енергії, який може бути вироблений за допомогою відновлюваних джерел, і його згоряння не викидає шкідливих речовин.

Основна перевага відновлюваних джерел енергії – невичерпність ресурсної бази та екологічна чистота.

Енергетика в умовах війни є критично важливим аспектом, оскільки вона має безпосередній вплив на функціонування суспільства, економіки та життєдіяльності людей. Тому необхідна розробка резервних планів та альтернативних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідроенергія та біомаса, що забезпечать стійкість постачання. Це пов'язано з необхідністю зменшення залежності від традиційних джерел енергії, таких як вугілля, нафта і природний газ.

В часі війни особливою є проблема енергетичної безпеки. Енергію погрожують використати як засіб вбивства та знищення – мінуванням дамби Каховської ГЕС або розміщенням воєнної техніки в машинних залах Запорізької АЕС, обстрілюванням її, відключення високовольтних ліній, переведення на живлення від акумуляторів, мінуванням територій навколо станції. Енергію прагнуть використати як чинник терору через кібератаки.

Такий стан енергетичної інфраструктури привів до ряду наслідків:

- руйнування критичної інфраструктури - відсутність електроенергії, води і тепла в лікарнях;

- екологічна ситуація – руйнування трансформаторів призвело до неконтрольного витікання масел, потрапляння його до водойм.

На мою думку, передумовою для забезпечення енергетичної безпеки та енергоефективності України є зміна ставлення до енергетики:

- створення децентралізованої енергетики та енергосамодостатніх регіонів;

- будівництво підземних та мобільних підстанцій;

- активізація населення та суб'єктів підприємницької діяльності щодо запровадження енергозберігаючих технологій;

- впровадження нового енергозберігаючого та енергоефективного обладнання;

- вдосконалення технологій видобутку, переробки та споживання традиційних енергоресурсів;

- оптимізація систем передачі енергії;

- розробка нових відновлюваних видів палива та адаптація існуючих видів палива.

Отже, розвиток енергозберігаючих технологій, альтернативних та відновлювальних джерел енергії в регіоні є важливим кроком у напрямку сталого розвитку. Це сприяє забезпеченню енергетичної безпеки, зменшенню негативного впливу на довкілля та створенню нових економічних можливостей.

Література:

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145. Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

2. Закон України «Про енергозбереження» № 74/94 ВР від 1 липня 1994 року (зі змінами та доповненнями від 16.10.2012). Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94>.

3. Геєць В.М. Розвиток та взаємодія економічної та енергетичної політики в Україні. Вісник НАН України. 2016. № 2. С. 46–53

4. Тащєєв Ю.В. Енергоефективність: відновлювальні та невідновлювальні джерела енергії/ Ю.В. Тащєєв/ Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. - №2(57). – С.169-177.

5. Лєсюк В. С. Напрями забезпечення енергетичної безпеки України. Енергоефективність та енергозбереження: економічний, технікотехнологічний та екологічний аспекти: колективна монографія / Кол. авторів; за заг. ред. П. М. Макаренка, О. В. Калініченка, В. І. Аранчій. Полтава : ПП “Астрія”, 2019. С. 80 – 84.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

В умовах воєнного стану питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки оборона країни, армія, функціонування органів оборони та захисту, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так із залученням міжнародної допомоги.

Основними видами доходів Державного бюджету України завжди були надходження від експорту агропродукції, розвитку металургійної галузі та ІТ-технологій. Доходи від приватних підприємств суттєво зменшились, як і від інших суб'єктів, платників податків. За даними Міністерства фінансів України у 2022 році планували зібрати 405 млрд. грн ПДВ, 76 млрд. грн. акцизу (алкоголь, сигарети, енергоносії), 37,5 млрд. грн. мита. Загалом лише непрямі податки з імпортних товарів повинні були становити майже 520 млрд. грн. – 40% від усіх доходів бюджету. Проте, замість очікуваних 39 млрд. грн. за березень до бюджету надійшли 7 млрд. грн. [1]. Для отримання надходжень уряд зобов'язав Національний банк України та державні підприємства достроково переказати прибутки, що призвело до виконання плану доходів бюджету за березень 2022 року на 93%.

На фінансову безпеку країни впливає зовнішнє і внутрішнє середовище, що обумовлює необхідність виявлення факторів, що впливають на зміни стану її підсистем. Таким чином, стабільність функціонування фінансової системи країни безпосередньо залежить від характеру кредитно-фінансової політики.

Зовнішні загрози, як правило, визначаються обсягом фінансової допомоги міжнародних фінансових організацій, що впливають на фінансовий суверенітет країни, станом політичної ситуації, що визначається характером відносин держави з іншими країнами, а також політичними інтересами, що реалізуються всередині суспільств.

З огляду на різко підвищений рівень зовнішніх загроз, які спровокували загострення проблем, характерних для фінансової системи країни, необхідно постійно контролювати рівень фінансової безпеки і своєчасно розробляти рекомендації щодо усунення негативних впливів на окремі її підсистеми.

Показники, що характеризують рівень фінансової безпеки в банківському секторі, свідчать про досить сприятливе середовище в цій сфері, з урахуванням проблем, з якими зіткнулася банківська система в період гострої пандемії та в умовах воєнного стану, активи банків демонструють стійке зростання. Що стосується участі іноземного капіталу в загальному капіталі кредитних організацій, то за досліджуваний період вона знизилася на 2, 21%, що слугує непрямим підтвердженням проблеми відтоку капіталу з країни.

Традиційно в структурі державного боргу переважає внутрішній борг. Його частка за досліджуваний період становить від 74 до 78%. У 2020 році загальний обсяг державного боргу збільшився на 30% в порівнянні з

попереднім роком, що було викликано необхідністю запозичень у зв'язку із загостренням епідеміологічної ситуації в країні. В цілому боргову політику України можна охарактеризувати як дуже помірну. Порогове значення 20% ВВП, встановлене з метою забезпечення боргового забезпечення, не було перевищено протягом усього періоду дослідження, включаючи кризовий 2022 рік, що характеризується рекордним обсягом запозичень.

Показники співвідношення внутрішнього боргу до податкових надходжень та зовнішнього боргу до експорту також свідчать про наслідки значного зростання внутрішнього боргу, що призвело до зростання показника на 20% у 2019 році та на 16% у 2022 році та досить спокійної ситуації з точки зору аналізу зовнішнього боргу України [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що до початку 2022 року рівень фінансової безпеки країни, що характеризується показниками стану кредитно-банківського сектора і боргового ринку, знаходився в межах допустимих значень. Однак це не означає відсутність системних проблем, які впливають на зниження рівня фінансової безпеки в цілому.

З огляду на повномасштабну війну, фінансова система країни була обтяжена серйозними загрозами, які значно погіршили її нинішній стан, зокрема:

1. Високий рівень технологічної залежності в інформаційній сфері, що призвело до проблем з оновленням програмного забезпечення, заміною обладнання, яке обслуговує фінансові процеси.

2. Проблема пов'язана з виведенням капіталу за кордон, що зумовило необхідність деофшоризації української економіки.

3. Показники грошової маси, що утримуються НБУ, на такому низькому рівні, що фінансово-кредитна система відчувала труднощі в забезпеченні грошовими коштами для простого відтворення основного капіталу.

4. Відсутність заходів щодо забезпечення стабільності валютного ринку з точки зору захисту його від спекулятивних операцій.

5. Ключова ставка підтримується на досить високому рівні, що тягне за собою скорочення обсягів кредитних ресурсів і, як наслідок, обмеження розвитку виробництва, зниження інвестиційної активності та ін.

6. Відсутність єдиної системи планування, що дозволяє визначити стратегічні цілі розвитку фінансової системи і забезпечити їх досягнення за допомогою наукових методів, спрямованих на раціональне формування і розподіл фінансових ресурсів.

Таким чином, можна зробити висновок, що існуючі невирішені проблеми негативно позначилися на фінансовій безпеці країни, економіка якої потрапила під вплив війни. В даний час необхідно не тільки реагувати на нові виклики національній безпеці України, а й вирішувати проблеми у фінансовій сфері, які накопичилися за останні роки в результаті неуваги до фінансової безпеки, половинчасті рішення, прийняті для їх усунення, і відсутність системи стратегічного планування. Для того щоб зміцнити національну економіку, зміцнити фінансову незалежність держави, необхідний комплекс заходів,

взаємопов'язаних за цілями і завданнями, спрямованих на розвиток всіх підсистем фінансового забезпечення і виведення їх на якісно новий рівень розвитку.

Література:

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
2. Романів В. В., Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4(90). С. 230–235. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-4\(90\)-230-235](https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-230-235)

Федько Андрій

Українська академія друкарства, м. Львів

Krzywonos Marek

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie

ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ

Сучасне підприємство – це єдиний організм, створений для досягнення певних цілей, що здійснює деяку роботу. Персонал – це його стрижень, а не просто продуктивний ресурс, споживання якого в процесі виробництва є змушеною необхідністю.

На сучасному етапі розвитку управлінської думки більшість учених підкреслюють зростаючу роль особистості працівників, затверджують новий погляд на людей як на найбільш важливий ресурс підприємства. Таким чином, цінність людини впливає на економічний розвиток більше, ніж всі інші фактори виробництва в цілому.

Кадрова служба є основним структурним підрозділом підприємства з управління кадрами, на який покладено функції прийому й звільнення працівників, а також організації їхнього навчання, підвищення кваліфікації й перепідготовки [1].

Кадрова служба – це сукупність спеціалізованих структур, підрозділів разом із зайнятими на них посадовими особами, покликаними управляти персоналом у рамках вибраної кадрової політики.

Авторитет служби управління персоналом залежить від рівня спеціальних знань співробітників, корисності служби за ступенем її впливу на кадрові процеси, тобто від кадрового забезпечення системи управління персоналом.

Організаційний статус кадрової служби повинен підтверджуватися набором повноважень і відповідальності. Їхній обсяг та ієрархічний ранг багато в чому визначається позицією генерального директора підприємства стосовно кадрової служби

Ефективність управління персоналом залежить від служби управління персоналом, тобто від працівників, які повинні мати: відповідну освіту й відмінні знання, гнучкий розум і практичну кмітливість, достатній стаж роботи

на відповідній посаді, знати передовий вітчизняний і закордонний досвід підприємництва й комерційної діяльності фірми й технології виробництва» [2].

Кадрова політика є похідною від загальної стратегії розвитку підприємства. План кадрової політики повинен корегуватися відповідно до перетворень, які відбуваються на підприємстві.

Аналізуючи кадрову політику підприємства, насамперед, треба дати відповіді на такі питання:

- 1) чи є чітко вироблена кадрова політика на підприємстві;
- 2) чи відповідає кадрова політика стратегії підприємства на даному етапі життєвого циклу, зокрема у період реструктуризації;
- 3) який тип кадрової політики (закритий або відкритий) склався на підприємстві.

Щоб кадрова політика була ефективною, вона повинна відображати інтереси власників, керівників, персоналу підприємства. Ефективне управління людськими ресурсами висувається в число критичних факторів економічного успіху. Тому максимальна мобілізація всього потенціалу в напрямку підвищення кількості кваліфікованих кадрів, збереження та відновлення їхнього складу, збільшення кадрового потенціалу – необхідна передумова ефективного функціонування й розвитку сучасного суспільства [3].

При визначенні кола завдань щодо управління персоналом умовно виділяють основні та додаткові завдання. У числі основних завдань можна виділити такі, як аналіз і регулювання групових і міжособистісних взаємин, відносини керівника й підлеглих; соціально-психологічна діагностика; інформаційне забезпечення кадрового управління; управління зайнятістю; оцінка й підбір кандидатів на вакантні посади; управління виробничими й соціальними конфліктами й стресами; аналіз кадрового потенціалу й потреби в персоналі; маркетинг кадрів; планування й контроль ділової кар'єри; професійна й соціально-психологічна адаптація працівників; управління трудовою мотивацією; регулювання правових питань трудових відносин; дотримання вимог психофізіології, ергономіки й естетики праці. До додаткових варто віднести завдання, які можуть виконуватися разом з основними, але, як правило, управлінське розпорядження щодо них здійснюють зовнішні (стосовно служби персоналу) підрозділи (охорона праці й техніки безпеки, розрахунок і виплата заробітної плати і т. ін.) [4].

На етапі реструктуризації питання підбору, розміщення й використання кадрів набувають особливої актуальності, тому що проблеми виходу підприємства із кризи пов'язані з активною кадровою політикою.

Оцінка кадрової реструктуризації спрямована на визначення рівня ефективності виконання роботи. Оцінити економічну ефективність кадрової реструктуризації можна через ефективність управлінської діяльності. Розвиток кадрового потенціалу підприємства (так само, як й окремого працівника) служить передумовою одержання додаткового результату від виробничої діяльності. Цей результат і є джерелом ефекту, що може виражатися в різній формі, наприклад, у збільшенні випуску продукції (як результат – підвищення

продуктивності і якості праці), у підвищенні безпосередньо рівня продуктивності праці (як результат росту задоволеності працею), у зменшенні збитку від плинності кадрів у зв'язку зі стабілізацією колективу й ін.

Отже, складовими успішної кадрової реструктуризації є: високий авторитет кадрової служби; кадрова політика, що відповідає стратегії розвитку підприємства на даному етапі; організаційна структура, орієнтована на персонал; оцінка кадрового потенціалу підприємства; адекватна система навчання й розвитку персоналу.

Література:

1. Щекин Г.В. Основы кадрового менеджмента: Учебник. – 4-е изд., испр. – К.: МАУП, 2002. – 280 с.
2. Рак Н.Г. Методика комплексной оценки кадров управления // Управление персоналом. – 1997. – №10. – С.14.
3. Шляхетко В.В. Мотиваційний механізм розвитку підприємництва // Наукові записки. Вип. 4. – Львів: Українська академія друкарства. – 2001. – С.20-23.
4. Рабынина Ю.Б. Экспертно-матричная модель оценки управленческого персонала // Економіка розвитку. – Х., ХДЕУ, 2003. – №2 (26) – С. 57-60.

Фіалка Святослав

Науковий керівник: **Новик І.В.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СТАН ЗАХИЩЕНОСТІ ДЕРЖАВИ, СУСПІЛЬСТВА ТА РИНКУ ПРАЦІ ВІД ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗАГРОЗ

Демографічний чинник є одним з визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку країни, а питання демографічного розвитку слід розглядати як фактор і, водночас, як результат функціонування держави. Українське суспільство ніколи не буде процвітаючим чи навіть стабільним, якщо його населення не матиме відповідних умов життя і не відчуватиме повної безпеки для реалізації нормальної демовідтворювальної поведінки, не буде бачити перспектив для існування й розвитку кожна сім'я та особа. Тому в Україні проблема демографічної безпеки країни набуває особливої актуальності.

Демографічні процеси, що відбуваються у суспільстві, мають соціально-економічний характер, тому демографічна безпека зіштовхується практично з усіма сегментами й секторами життєдіяльності людини. У той же час, її забезпечення залежить від стану економічної, екологічної, продовольчої, соціальної й культурологічної сфер суспільства. У широкому розумінні «демографічна безпека» визначається як «захищеність процесу життя й безперервного природного відновлення поколінь людей» [2, с. 13].

У свою чергу, під демографічною безпекою ми розуміємо таку демографічну ситуацію, за якої відбувається якісний та кількісний розвиток населення в цілому та кожної особистості окремо відповідно до пріоритетів національного розвитку та безпеки, а також завдяки якій посилюється національна та економічна безпека держави, що в свою чергу, сприяє збалансованому та безпечному демографічному розвитку держави.

Демографічна безпека є важливим компонентом системи більш високого рівня – національної безпеки та характеризується усіма властивостями системи: структурність, взаємозв'язок, взаємозалежність елементів, цілісність, ізольованість, прагнення до збереження стійкості [3, с. 34].

Основними завданнями забезпечення демографічної безпеки є:

- виявлення факторів, що формують демографічні загрози;
- характеристика реальних і потенційних демографічних загроз;
- розробка індикаторів демографічних загроз і визначення граничних критичних значень стану окремих складових демографічного середовища;
- покращення соціально-економічних умов життєдіяльності населення;
- забезпечення державних соціальних стандартів;
- оптимізація зовнішніх і внутрішніх міграційних потоків; протидія нелегальній міграції;
- підвищення престижу сім'ї в суспільстві;
- розробка механізму забезпечення демографічної безпеки [1, с. 72].

На жаль, в останні роки демографічна ситуація в Україні у край несприятлива, і демографічні загрози знайшли своє відображення у таких явищах, як:

1. Довгострокова динаміка зменшення чисельності населення країни. За останні три десятиліття населення скоротилось на 10,7 млн. осіб.

2. Скорочення природного приросту населення через перевищення смертності над народжуваністю, результатом чого стала відсутність розширеного відтворення населення (стійка депопуляція).

3. Збільшення демографічного навантаження, тобто, збільшення числа осіб молодших працездатного віку і старших працездатного віку, які припадають на 1000 осіб працездатного віку.

4. Стійке перевищення чисельності жінок над чисельністю чоловіків (особливо для віку від 25 до 50 років) і скорочення чисельності населення (чоловіків і жінок), визнаного придатним за станом здоров'я й іншими показниками (освітній рівень, професійна підготовка тощо) для ефективного демовідтворювального процесу.

Отже, демографічна ситуація в Україні в останні десятиліття є несприятливою і свідчить про посилення цілого ряду факторів, які впливають на неї. До цих факторів, насамперед, відносять скорочення тривалості життя населення, високий показник смертності й невисокий рівень народжуваності.

Основною причиною низької тривалості життя населення у нашій країні є висока смертність громадян працездатного віку. Рівень смертності обумовлений також високим рівнем захворюваності населення, поширеністю

вживання алкоголю, наркотиків, паління. Не створено умови, що спонукають людей дбайливо ставитися до власного здоров'я і здоров'я своїх дітей. Недостатньо розвинені форми дозвілля, які сприяють веденню здорового способу життя (фізична культура, спорт, туризм, активний відпочинок тощо).

У таких умовах держава повинна розробити програму подолання демографічної кризи в Україні. При цьому така програма повинна включати до себе три складові: економічну, правову та інформаційно-ситуаційну. Державне демографічне регулювання необхідно розвивати за рахунок регіональних програм, які повинні бути диференційовані виходячи з їх рівня розвитку і стану демографічного потенціалу України.

Література:

1. Александрова О.Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання. *Агросвіт*. 2017. № 18. с. 69-75

2. Лібанова Е.М. Демографічні зрушення в контексті соціального розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2014. № 1 (21). с. 9-23

3. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи. URL: <https://idss.org.ua>.

Халіна Олена

Українська академія друкарства, м. Львів

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах інтеграційної політики України щодо ведення бізнесу та імплементації норм ЄС до законодавства в частині управління підприємствами, особливої актуальності набирає вивчення зарубіжного досвіду забезпечення економічної безпеки підприємств.

У розвинених країнах розробляються цільові стратегічні планові документи щодо зміцнення економічної безпеки підприємств, регіонів, галузей. У таких умовах суб'єкти підприємницької діяльності, виконуючи свою вагому соціальну та економічну місії у суспільстві, опиняються у ситуації належного рівня захищеності свого майна та інтересів від впливу чинників зовнішнього середо-вища. Тому цей досвід становить значний інтерес як для розвитку системи безпеки вітчизняних суб'єктів господарської діяльності, такі для безпеки національної економіки [3].

Рівень економічної безпеки підприємств залежить від багатьох факторів, однак основною передумовою формування ефективної системи забезпечення безпеки підприємства є законодавча база, що регулює економічну діяльність і рівень розвитку економіки країни. Основним показником рівня економічної розвитку країни є розмір внутрішнього валового продукту. Так, у 2021 році, за даними та оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ), лише в

номінальному вираженні лідерами з валового внутрішнього продукту стали чотири країни - США, Китай, Японія та Німеччина.

Дослідивши передовий світовий досвід розвинутих країн світу відносно організації економічної безпеки підприємств, можна стверджувати, що найефективнішими інструментами забезпечення економічної безпеки підприємств є удосконалення законодавчої бази, здійснення постійних заходів з профілактики загроз, проведення політики ефективного використання персоналу, використання інновацій у всіх напрямках економічної діяльності підприємства [1].

Основними аспектами, які відображають особливості формування системи економічної безпеки підприємств таких країн як США, Німеччина, Японія та Китай є заходи, які спрямовані на збереження і примноження капіталу, оптимізацію структури законодавства, що регулює економічну діяльність, державна підтримка бізнесу, формування стратегії управління фінансовими ризиками та ін. (таб.1.) [2]

Таблиця 1. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємств в країнах з розвинутою економікою

Країна	Основні заходи по забезпеченню економічної безпеки підприємства
США	- система державної підтримки безпеки бізнесу; - захист секретної інформації на базі жорстких стандартів, вимог і процедур по захисту цінної науково-технічної, технологічної та комерційної інформації приватного сектора; - мікроекономічна розвідка державними службами в інтересах корпорацій;
Німеччина	- створення на рівні Уряду спеціальних служб для контролю за ситуацією на економічно важливих об'єктах країни; - прийняття низки законів щодо збереження та нерозголошення комерційної таємниці - населення своїм громадянським обов'язком вважає поінформувати відповідні органи про правопорушення і отримують за це належну грошову винагороду
Японія	- об'єднання Торгово-промислової палати та асоціації корпоративних керівників у формуванні економічної безпеки бізнесу; - економічна розвідка заснована на ефективному розподілі ролей між великим числом організацій орієнтованих на експорт; - підтримка державними органами узгоджених дій між усіма суб'єктами ринку, що дозволяє зберігати високий рівень економічної безпеки.
Китай	- активне державне фінансування підприємств; - створення дослідницьких центрів при навчальних закладах; - налагодження взаємодії між науковими центрами та промисловістю; - створення спеціальних економічних зон з метою залучення прямих іноземних інвестицій, новітньої техніки та технологій, управлінського досвіду, підготовки кваліфікованих кадрів; - функціонування різних адміністративно-економічних структур з пільговими режимами. - планування (програмування) економічного розвитку країни

Підсумовуючи, слід зазначити, що країни з розвинутою економікою задля забезпечення економічної безпеки підприємств реалізують різноманітні заходи, але більшість з них відображає державну підтримку бізнесу, як в частині його розвитку так і в частині його захисту, що є основною передумовою безпечного і ефективного функціонування кожного окремого підприємства і економіки загалом.

Література :

1. Гбур З.В. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємств в розвинених країнах. Науковий вісник Міжнар.гуман.універ. URL http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/21.pdf
2. Марченко В.М., Бігун А.В. Світовий досвід забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 1(16). С. 18–21
3. Сисоліна Н.П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник Кіровоград: КНТУ, 2014 226с.

Хома Олег, Скарбарчук Тарас
Науковий керівник: **Базилюк В.Б.**

Українська академія друкарства, м. Львів

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН У
ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ВНАСЛІДОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Важливим для сучасного етапу розвитку економіки України є формування нових інституційних засад розвитку. Так, В. Геєць та Б. Кваснюк вважають, що визначальну роль в економічних перетвореннях відіграють інститути, які через механізми трансакційних витрат і специфікації прав власності визначають цілі та стимули для продуктивної поведінки індивідів і організацій [1, с. 63].

А. Олейник зростання трансакційних витрат (які забезпечують розвиток економіки) пов'язує з руйнацією інститутів старої економічної системи і відсутністю або гальмуванням процесів формування інститутів нової системи [2, с. 59].

На думку Р. Пустовійта та М. Овчарука: «Ефективне використання факторів виробництва залежить від формальних і неформальних інститутів, які заохочують чи унеможливають опортуністичну поведінку та потенціальні варіанти порушення прав власності. Саме стабільність і прозорість суспільних та юридичних норм, миттєвість реакції влади на незаконні дії щодо специфікації прав власності впливають на ефективність ринкового обміну, залучення і використання активів, нагромадження капіталу та запровадження інновацій» [3, с. 17].

Сьогодні структурне вдосконалення інституційних основ розвитку стає визначальним фактором підвищення конкурентоспроможності видавничо-поліграфічної діяльності. Перетворення, які були здійснені за попередні 30

років функціонування видавничо-поліграфічної діяльності, ще більше посилили залежність підприємств галузі від експорту сировини та обладнання і відставання в розвитку новітніх технологій.

Отож структурні зміни в видавничо-поліграфічній діяльності потрібно здійснювати в таких напрямках:

– стимулювати розвиток дотичних до видавничо-поліграфічної діяльності галузей, виробничий потенціал яких було втрачено за роки незалежності. Так, у світі інтеграційних процесів у Європейське співтовариство доцільно було б налагодити спільне виробництво й обслуговування поліграфічного устаткування провідних фірм світу. Перспективним напрямом є, також, виробництво поліграфічних матеріалів, які переважно експортуються з закордону, особливо це стосується фарб, пластин, лаків та інших матеріалів. Це мало б позитивний вплив на вітчизняних видавничо-поліграфічних виробників та, використовуючи порівняльні переваги національного господарства в короткотерміновій перспективі, спричинило посилення позиції на світових ринках;

– запровадити економічні стимули для наукових і науково-дослідних установ, які займаються фундаментальними і прикладними дослідженнями та підприємств, що впроваджують у виробництво інноваційні, природоохоронні, енерго- та матеріалозберігаючі технології. Негативним у функціонуванні видавничо-поліграфічної діяльності останніми роками є відсутність державного фінансування для науково-дослідних інститутів — ПАТ «Український науково-дослідний інститут спеціальних видів друку» (УкрНДІСВД), ПАТ «Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості ім. Т. Г. Шевченка», ПАТ «Проектний і науково-виробничий центр «Поліком». Спільні зусилля приватного бізнесу та держави у цьому напрямі дали б змогу відродити науково-дослідний потенціал видавничо-поліграфічної діяльності на вже наявній до цього науковій базі, що дозволило значно скоротити фінансові витрати на ці заходи;

– посилити інвестиційну привабливість підприємств де виробляється високотехнологічна поліграфічна продукція. Необхідним є розроблення з боку держави плану приватизації державних видавничо-поліграфічних підприємств, які не є стратегічними, із зазначенням обов'язкового збереження їх профілю.

Література:

1. Геєць В. Інституційні засади економічних перетворень. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. / В. Геєць, Б. Кваснюк — К. : Ін-т екон. прогнозування, «Фенікс», 2003. — С. 63–65.

2. Олейник А. В поисках институциональной теории переходного общества / А. Олейник // Вопросы экономики. — 1997. — № 10. — С. 58–68.

3. Пустовійт Р. Теоретичний аналіз процесу інституціоналізації в постсоціалістичних економіках / Р. Пустовійт, М. Овчарук // Економіка України — 2008. — № 6. — С. 14–26.

Хомич Дмитро, Пушак Галина
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

**СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ**

Енергетика є основою економіки будь якої країни, від її стану залежать успішний розвиток усіх галузей народного господарства, рівень і якість життя населення. Електроенергетика в сучасних умовах воєнного стану - це життя України.

Відповідно до Енергетичної стратегії України до 2050 року, енергетичний сектор має бути максимально наближений до кліматичної нейтральності. Це означатиме наявність чистої енергії, подолання енергетичної бідності, розвиток інноваційної та децентралізованої енергосистеми, повноцінне функціонування національних енергетичних ринків і їх інтеграцію в міжнародні [1].

Розвиток конкуренції на ринку енергопродуктів, запобігання її усуненню та обмеженню є одним з головних зобов'язань, які взяла на себе Україна відповідно до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [2].

З 1 липня 2019 року почав працювати Закон України «Про ринок електричної енергії» - введено нову модель роботи енергоринку України: від моделі єдиного покупця і продавця, яким виступав ДП «Енергоринок», до впровадження конкурентних механізмів. Відбувся офіційний перехід на енергетичну модель країн Європейського Союзу. Модель, на якій заснований новий ринок, довела свою ефективність в Угорщині, Польщі, Словаччині, Чехії, Німеччині, Франції, а також в країнах Балтії та Скандинавії.

На новому ринку діють зовсім інші правила. По-перше, була ліквідована монополія ДП «Енергоринок». Її місце зайняли два суб'єкти. Перший – оператор ринку, який забезпечує функціонування та організацію угод купівлі-продажу електроенергії на ринку «на добу вперед» і на внутрішньоденному ринку. Другий – ДП «гарантований покупець», що займається закупівлею виробленої «зеленої» енергії.

По-друге, обленерго були перетворені в операторів розподільних систем. Крім того, з колишніх обленерго сформувалися нові постачальники електроенергії. В результаті невелике коло гравців, які діяли на ринку електроенергії до реформи, тепер має конкурентні умови для ведення бізнесу.

По-третє, сформувався оптовий ринок, що складається з чотирьох сегментів, кожен з яких виконує певні функції:

- на ринку двосторонніх договорів електроенергія купується за довгостроковими і двосторонніми угодами, що укладаються безпосередньо між виробниками (генеруючими компаніями) і споживачами електроенергії;

- ринок «на добу вперед» – це ринок купівлі-продажу електроенергії з періодом дії на наступний день, на ньому всі угоди затверджуються оператором;

- внутрішньодобовий ринок охоплює торгівлю електроенергією протягом дня після укладення всіх угод і контрактів на ринку «на добу вперед»;

- балансує ринок – це ринок, на якому постачальник електроенергії додатково закуповує відсутні обсяги електроенергії, щоб збалансувати рівень виробництва та імпорту з рівнем споживання. На цьому ринку також передбачено застосування механізму регулювання дисбалансів.

По-четверте, вийти на ринок стало простіше, адже будь-яка компанія може стати постачальником електроенергії, так як отримати ліцензію нескладно [3].

На ринку електроенергії представлені як державні компанії, так і приватні. Приватні можна розділити на ті, які були створені основними електрогенеруючими компаніями, ті, які є дочірніми підприємствами міжнародних компаній, або ж ті, які раніше здійснювали торгівлю іншими енергетичними ресурсами.

З 1996 року ринок електроенергії України був по суті монополією, а після запровадження нової моделі ринку рівень конкуренції посилювався, проте незначно. Незважаючи на декларовані принципи функціонування нового ринку, які спрямовані на розвиток конкурентних відносин, на ринку наявні певні упущення щодо його ефективного функціонування.

Підсумовуючи проведений аналіз конкуренції на ринку електроенергії в Україні, доцільно відзначити наступне:

- український ринок електроенергії високо концентрований та нагадує олігополістичну структуру: чотири найбільші виробники (ДП НАЕК "Енергоатом", ПрАТ "Укргідроенерго", ДТЕК і ПАТ «Центренерго») покривають близько 85% виробництва електроенергії в країні;

- законодавство регулює ринкову владу нерівномірно, впливаючи лише на державні підприємства;

- розкриття інформації через законодавчі норми дозволяє іншим учасникам ринку адаптувати свої стратегії;

- відновлювальні джерела енергії (ВДЕ) не підвищують конкуренцію, оскільки ВДЕ ексклюзивно продається єдиним державним покупцем;

- вертикально інтегрований ДТЕК має змогу використовувати ринкову владу на різних сегментах з можливістю впливати на попит та пропозицію;

- в Бурштинському енергетичному острові ринкова влада не контролюється законодавством.

Отже, основними проблемами, які гальмують розвиток ринку електроенергії в Україні є: дизайн покладення спеціальних обов'язків для побутових споживачів; обмежена конкуренція; ринкова влада окремих гравців; неефективність цінових обмежень; борги, що зростають; прогалини у нормативній базі. До цього додалося ще й руйнування інфраструктури внаслідок ведення бойових дій.

Література:

1. Енергетична стратегія. URL: <https://mev.gov.ua/reforma/enerhetychna-stratehiya>

2. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства : Закон України від 15.12.2010 № 2787ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2787-17#Text>

3. Ткач Д. К. Напрями реформування ринку електроенергії. URL: <https://energyline.com.ua/uk/energorinok/nove-zhittya-rinku-elektroenergi%d1%97-ukra%d1%97ni/> DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-194-200>

Цюцяк Ігор, Цюцяк Андрій

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

ПОРЯДОК ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ, ЗУМОВЛЕНИХ ФОРМУВАННЯМ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

При формуванні статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями виникають зобов'язання засновників-нерезидентів, зумовлені внесенням іноземних засновницьких інвестицій в обмін на корпоративні права. Такі зобов'язання, за певних умов, підлягають переоцінюванню, що обумовлює необхідність дослідження сутності й порядку обліку як позитивних, так і негативних курсових різниць з метою розроблення пропозицій з удосконалення облікового відображення зазначених різниць з метою реального відображення проведених міжнародних операцій.

Відображення, в системі рахунків бухгалтерського обліку, операцій зумовлених формуванням статутного капіталу розпочинається із дати включення підприємств з іноземними інвестиціями до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. Для обліку й узагальнення інформації про стан та рух статутного капіталу підприємств призначений субрахунок 401 «Статутний капітал». За кредитом даного субрахунку відображається збільшення розміру статутного капіталу, а за дебетом – зменшення (вилучення) статутного капіталу. Залишок субрахунку 401 «Статутний капітал» має відповідати розміру статутного капіталу, зафіксованого в установчих документах підприємств з іноземними інвестиціями. Зміни розміру статутного капіталу здійснюються після внесення відповідних змін до установчих документів суб'єктів господарювання, що є підставою для відображення інформації на субрахунку 401 «Статутний капітал».

При формуванні статутного капіталу, відображеного у зареєстрованих установчих документах підприємств з іноземними інвестиціями, необхідно відобразити заборгованість учасників товариства за внесками до статутного капіталу. Для обліку й узагальнення інформації про таку заборгованість призначений рахунок 46 «Неоплачений капітал». За інформацією про розмір статутного капіталу, відображеного у зареєстрованих установчих документах, в бухгалтерському обліку необхідно відобразити:

1) за кредитом субрахунку 401 «Статутний капітал» – формування статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями;

2) за дебетом рахунка 46 «Неоплачений капітал» – утворення зобов'язань засновників (як резидентів, так і нерезидентів) з внесків до статутного капіталу.

Перелік активів, що вносяться засновниками-нерезидентами у вигляді засновницьких інвестицій, має бути зафіксований у протоколі установчих зборів. Відповідно до Господарського кодексу України оцінка іноземних інвестицій, включаючи внески до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями «...здійснюється в іноземній конвертованій валюті та у гривнях, за згодою сторін, на основі цін міжнародних ринків або ринку України. При цьому перерахунок сум в іноземній валюті у гривні провадиться за курсом, встановленим Національним банком України» [1].

Частки засновників у статутному капіталі підприємств з іноземними інвестиціями, виражені в іноземній валюті, відображаються в обліково-звітній системі суб'єктів господарювання в національній валюті за курсом НБУ на дату підписання установчих документів та в подальшому не підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною валютного курсу. Водночас, визнанні зобов'язання засновників-нерезидентів з внесків до статутного капіталу в іноземній валюті є:

1) монетарною статтею балансу – за умови погашення засновниками-нерезидентами заборгованості грошовими вкладками. Така заборгованість підлягає перерахунку як на дату здійснення господарської операції, так і на дату балансу;

2) немонетарною статтею балансу – за умови погашення іноземними засновниками зобов'язань з внесків до статутного капіталу шляхом внесення нефінансових активів в обмін на корпоративні права. Така заборгованість не підлягає перерахунку.

Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2] для обліку курсових різниць, визнаних під час переоцінювання зобов'язань засновників-нерезидентів з внесків до статутного капіталу призначено рахунок 42 «Додатковий капітал». Листом Департаменту податкової, митної політики та методології бухгалтерського обліку від 19.11.2013 року № 31-08410-07-16/33606 визначено, «...що курсові різниці за зобов'язаннями засновників з внесків до статутного капіталу обліковуються на субрахунку 425 «Інший додатковий капітал»» [3]. При цьому, в системі рахунків бухгалтерського обліку:

1) позитивна курсова різниця відноситься на збільшення залишку іншого додаткового капіталу, а тому відображається за кредитом субрахунку 425 «Інший додатковий капітал» у кореспонденції із дебетом рахунку 46 «Неоплачений капітал»;

2) негативна курсова різниця зменшує розмір іншого додаткового капіталу, а тому відноситься у дебет субрахунку 425 «Інший додатковий капітал» у кореспонденції із кредитом рахунку 46 «Неоплачений капітал». У випадку недостатності сформованих джерел для покриття негативної курсової різниці (якщо відсутнє кредитове сальдо за субрахунком 425 «Інший додатковий капітал») – таку курсову різницю слід віднести:

2.1) у дебет субрахунку 441 «Прибуток нерозподілений» – на зменшення суми нерозподіленого прибутку;

2.2) у дебет субрахунку 442 «Непокриті збитки» – на збільшення суми непокритого збитку.

Вбачаємо за доцільне інформацію про курсові різниці, визнанні за зобов'язаннями засновників з внесків до статутного капіталу в іноземній валюті, відображати на окремому аналітичному рахунку, який доцільно відкрити до субрахунку 423 «Накопичені курсові різниці». Водночас, з метою забезпечення достовірного розкриття інформації про такі курсові різниці в Робочому плані рахунків підприємств з іноземними інвестиціями слід передбачити відкриття до субрахунку 423 «Накопичені курсові різниці» наступних аналітичних рахунків: 4231 «Курсові різниці, визнанні за розрахунками із господарською одиницею за межами України» та 4232 «Курсові різниці, визнанні за зобов'язаннями засновників з внесків до статутного капіталу».

Звідси, Інструкцію № 291 в частині субрахунку 423 «Накопичені курсові різниці» пропонуємо доповнити текстом такого змісту: «На субрахунку 423 «Накопичені курсові різниці» узагальнюється інформація про курсові різниці, визнанні внаслідок перерахунку зобов'язань засновників-нерезидентів з внесків до статутного капіталу та переоцінки дебіторської заборгованості або зобов'язань за розрахунками із господарською одиницею за межами України».

Таким чином, запропонована методика облікового відображення курсових різниць, визнаних під час переоцінювання зобов'язань засновників-нерезидентів з внесків до статутного капіталу забезпечить вдосконалення аналітичного обліку досліджуваного процесу.

Література:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 19.12.2021 р. № 436-IV зі змінами і доповненнями: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 р. зі змінами і доповненнями: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

3. Щодо відображення в бухгалтерському обліку курсових різниць за зобов'язаннями засновників з внесків до статутного капіталу: Лист департаменту податкової, митної політики та методології бухгалтерського обліку від 19.11.2013 року № 31-08410-07-16/33606: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3606201-13#Text>

Чорненька Олена, Лукашук Віктор, Козира Марта

Українська академія друкарства, м. Львів

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування та розвиток сучасного економічного середовища здійснюється в умовах систематичної та перманентно зростаючої невизначеності ситуації. Це супроводжується ускладненням причинонаслідкових та функціональних зв'язків між елементами ринкового механізму, ускладненням економічної реальності та виникненням загроз і негативних подій у діяльності суб'єктів господарювання. Існування таких тенденцій підтверджує, що проблема дослідження ризиків як феномену ринкової економіки набуває дедалі більшого суспільного значення. Саме тому одним з ключових напрямків сучасної економічної науки є вивчення питань, пов'язаних з управлінням ризиками.

Ризик - це економічна категорія, що характеризується ймовірністю виникнення непередбачуваних ситуацій під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів та передбачає необхідність вибору існуючих альтернативних варіантів рішень економічними суб'єктами для отримання позитивних або негативних результатів діяльності [1].

Узагальнюючи представлені точки зору провідних науковців щодо управління ризиками, а також враховуючи основні положення теорії управління та концептуальні положення даного дослідження, управління ризиком можна визначити як процес інтегрованого впливу на функціональні підсистеми, при якому забезпечується охоплення максимально широкого діапазону можливих ризиків і використання всіх методів впливу на них в процесі прийняття управлінських рішень щодо оптимізації потенційних ризиків для підвищення рівня економічної безпеки підприємства та забезпечення його стійкого функціонування в умовах невизначеного бізнес-середовища.

Процес управління ризиками є послідовністю дій, що складається з певних етапів. Можна виокремити ці етапи в контексті забезпечення економічної безпеки.

Етап 1. Формування бази даних про стан підприємства та визначення ризиків. Сформована інформаційна база даних має містити вичерпну інформацію про стан суб'єкта господарювання, що дозволить досліднику виявити основні джерела походження ризику, якими є очевидні та потенційні загрози діяльності підприємства.

Етап 2. Детальний аналіз ризиків. Цей етап присвячується дослідженню існуючих ризиків та визначенню можливості їх реалізації в процесі підприємницької діяльності суб'єкту ринку, що сприятиме зниженню його економічної безпеки. Найпоширенішими в теорії управління ризиком є статистичний метод, метод використання аналогій, експертні методи, метод «дерева рішень», метод аналізу доречності витрат, рейтинговий метод тощо [2]. Двома найважливішими характеристиками, що використовуються для

кількісної оцінки ризику, виступають величина можливих втрат в разі настання небажаної події та імовірність настання такої події. Перемноживши величину втрат на імовірність настання небажаної події, отримуємо математичне сподівання втрат; доцільно при розгляді впорядковувати ризики за зменшенням цієї величини.

Етап 3. Вибір методів управління ризиками. Методи управління ризиками зазвичай поділяють на дві групи: профілактика та страхування. Заходами профілактики виступають: відмова від ризику; мінімізація ризику, тобто зменшення розміру або імовірності можливих втрат; диверсифікація; лімітування; трансферт або передача ризику іншим особам чи організаціям. В свою чергу страхування ризиків може бути внутрішнім (за рахунок встановлення штрафних санкцій, вибору обґрунтованої «премії за ризик», формування спеціальних страхових фондів) та зовнішнім (за допомогою страхових компаній). Варто зазначити, що метод впливу на ризик підбирають з урахуванням ступеня його небезпеки: ризики з незначними сподіваними втратами доцільно просто приймати, а з середніми – використовувати заходи профілактики або страхування. Найбільш небезпечних ризиків найкраще взагалі уникати, якщо це можливо. Основна мета реалізації заходів з управління ризиками – знизити рівень впливу прояву загрозливого для підприємства фактора.

Етап 4. Оцінка та контроль процесу управління ризиками, їх переосмислення. Ключовим аспектом даного етапу є дослідження доцільності сформованих та реалізованих керівництвом підприємства заходів, спрямованих на зниження рівня прояву ризиків. Процес забезпечення економічною безпекою ґрунтується на формуванні комплексної програми управління ризиком, що є документом, який відображає процес розробки або корегування визначених процедур управління ризиком суб'єкту господарювання. Вона має включати інформацію про можливі втрати та вірогідність їх настання, дані щодо механізму зниження ризику, очікувану ефективність визначених заходів, практичну можливість їх реалізації протягом встановлених часових меж [3].

Таким чином, реалізація процесу управління ризиками дозволить ідентифікувати наявні ризики, визначити рівень їх впливу на функціональні підсистеми економічної безпеки та оптимізувати їх негативний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства та інформатизації. При цьому, врахування особливостей управління ризиками на етапах їх зовнішнього та внутрішнього аналізу, кількісної та якісної оцінки, вибору методів управління, контролю та корегування отриманих результатів буде сприяти підвищенню ефективності даного процесу та створенню умов для економічно безпечного та стійкого функціонування підприємства.

Література:

1. Сосновська О.О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 440 с.

2. Олійник Т.І. Ризик-менеджмент – чинник забезпечення економічної безпеки підприємств і стабільного розвитку України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 115-118.

3. Стеценко І.В. Управління ризиком з метою забезпечення економічної безпеки підприємства. URL: http://confcontact.com/2015_04_25/10/10_stecenko.htm

Чорненька Олена, Трембецька Юлія, Пришляк Галина

Українська академія друкарства, м. Львів

МЕХАНІЗМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НЕВІД’ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з найважливіших складових забезпечення економічної безпеки в умовах сьогодення виступає інформаційне забезпечення. Центральне місце у складі інформаційного забезпечення відводиться обліково-аналітичному забезпеченню.

З одного боку, обліково-аналітичне забезпечення є інформаційною основою для моніторингу стану та рівня економічної безпеки підприємства, а з іншого – специфічним видом професійної діяльності в галузі безпеки, який безпосередньо впливає на її забезпечення.

Механізм обліково-аналітичного забезпечення визначається галузевими особливостями діяльності підприємства, його організаційно-правовою формою, завданнями, що ставляться перед службою економічної безпеки, стратегією розвитку підприємства та низкою інших умов. Він передбачає методи збирання інформації, способи її узагальнення та аналізу, а також технології надання безпосереднім користувачам з метою визначення рівня та стану економічної безпеки власного підприємства чи його потенційних партнерів і конкурентів, діяльність яких може вплинути на стан безпеки підприємства.

Розглядаючи механізм обліково-аналітичного забезпечення як невід’ємний компонент функціонування системи економічної безпеки суб’єктів господарської діяльності, можна визначити його функціональні складові: інформаційну, правову, методичну, технологічну.

Інформаційна складова забезпечення передбачає збирання, оброблення, накопичення інформації про чинники зовнішнього і внутрішнього середовища з метою оцінювання рівня та стану економічної безпеки власного підприємства, його потенційних партнерів і конкурентів, а також формування стратегії, тактики протидії загрозам діяльності підприємства та його сталому розвитку.

Правова складова передбачає формування організаційно-правового механізму здійснення обліково-аналітичної діяльності в системі економічної безпеки, який включає: чинне законодавство України, що регламентує здійснення господарської та підприємницької діяльності, збирання та

отримання інформації, ведення бухгалтерського обліку, забезпечення безпеки тощо; постанови Кабінету Міністрів України, які стосуються визначення порядку отримання та надання інформації, її віднесення до комерційної таємниці тощо; статут підприємства та інші нормативні документи суб'єкта господарської діяльності (інструкції, положення, розпорядження тощо), які стосуються організації і здійснення діяльності суб'єктів забезпечення безпеки.

Технологічна складова обліково-аналітичного забезпечення включає в себе набір технологій (процедур), якими володіють аналітики з фінансово-економічної безпеки для отримання, оброблення та надання необхідної інформації безпосереднім користувачам. Це передбачає впровадження на підприємствах автоматизованих інформаційних систем, застосування яких спонукає до використання різноманітного програмного забезпечення, сучасних засобів обчислювальної техніки та зв'язку.

В основу технології оброблення та надання обліково-аналітичної інформації покладено певну методику її перетворення. При цьому під методом забезпечення обліково-аналітичною інформацією в системі економічної безпеки розуміють систематизовану сукупність дій, які необхідно здійснити, щоб вирішити певне завдання або досягнути поставленої мети. Методи, що використовуються у процесі обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки, досить різноманітні. Вони включають: способи здійснення оперативного обліку (первинне спостереження та документація); способи здійснення бухгалтерського обліку (оцінювання та калькуляція, інвентаризація, узагальнення інформації в звітності); способи здійснення фінансового та управлінського аналізу (порівняльний, факторний, коефіцієнтний аналіз, аналіз беззбитковості); спеціальні способи отримання інформації, необхідної для забезпечення економічної безпеки підприємства; способи забезпечення економічної безпеки на підприємстві [1].

Організація обліково-аналітичного процесу – це специфічний вид професійної діяльності в галузі безпеки, який безпосередньо впливає на її забезпечення і характеризується суб'єктами діяльності, формами та принципами її реалізації [2].

Головною метою здійснення обліково-аналітичної діяльності в системі економічної безпеки є максимально повне забезпечення своєчасною та достовірною інформацією керівників підприємства для прийняття ними управлінських рішень щодо недопущення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на фінансовий стан підприємства.

Суб'єктами реалізації обліково-аналітичної діяльності є фахівці з економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, які повинні володіти знаннями з фінансового та управлінського обліку, фінансового менеджменту, аналізу та безпеки.

Формами здійснення обліково-аналітичної діяльності є організаційно-правові форми, які дозволяють реалізовувати завдання обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства. Керівником підприємства самостійно встановлюється, у якій формі буде здійснюватись

обліково-аналітична діяльність при забезпеченні функціонування системи економічної безпеки. Для цього створюються організаційні структури, визначаються права та обов'язки осіб, які безпосередньо здійснюють обліково-аналітичне забезпечення, розробляються механізми отримання необхідної для здійснення цього забезпечення інформації [2,3].

Результатом здійснення обліково-аналітичної діяльності є розроблення методики здійснення обліково-аналітичного забезпечення, діагностування фінансово-господарського стану підприємства, визначення рівня та стану його економічної безпеки та безпеки потенційних партнерів і конкурентів, розроблення важелів сприяння гармонізації інтересів підприємства, його співробітників з метою уникнення (послаблення) внутрішніх загроз, а також впровадження заходів боротьби з негативним впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Отже, використання обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства дозволяє послабити вплив внутрішніх загроз та небезпек (наприклад, виробничих, фінансових, комерційних, кадрових) за рахунок зменшення невизначеності його внутрішнього середовища, що дає можливість покращити результат функціонування підприємства.

Література:

1. Баланюк І.Ф. Обліково-аналітичне забезпечення господарської діяльності: монографія. Івано-Франківськ: Друкарня Фоліант. 2014. 292 с.
2. Іващенко Г.А. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки. *Молодий вчений. Економічні науки*. 2018. № 2 (54). С.719-722
3. Живко З.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: монографія. Львів: ЛігаПрес. 2012. 256 с.

Шира Тарас, Стоколос Богдан, Шморгун Анастасія
Української академії друкарства, м. Львів

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Більшість українських промислових підприємств сьогодні орієнтовані на досягнення короткострокових цілей, що передбачають виживання. Зазначене спричинено сумарним впливом значної кількості факторів, серед яких основна частина пов'язана із продовженням трансформаційних процесів та відкритістю національної економіки, політичною, економічною й соціальною нестабільністю, посиленням трудової міграції, моральним й фізичним зносом основних засобів при мінімальній інноваційній активності та дефіциті інвестиційних ресурсів. У 2022 р. ситуація суттєво погіршилася через нову фазу військової агресії зі сторони Російської Федерації, що спровокувало енергетичну кризу, значну кількість біженців й внутрішньо переміщених осіб, втрату майна, руйнування господарських зв'язків та загалом припинення або

суттєве гальмування діяльності підприємств через фактичні військові дії чи періодичні ракетні атаки. Успіхи українських військових та ініціативи органів влади, виходячи з того, що економічний фронт формує надійний тил, створили передумови для стабілізації ситуації, зокрема відновлення діяльності більшої частини підприємств, для яких стає актуальним функціонування із врахуванням тих процесів, які відбуваються поза межами нашої країни, зокрема в ракурсі реалізації концепції Індустрія 4.0.

Експерти вважають, що 2010 р. став початком четвертої промислової революції, але масовості процесам, що її супроводжують, надав COVID-19, коли конкурентоспроможність підприємств першочергово визначалася здатністю провадити господарську діяльність за рахунок широкого використання цифрових технологій при незначному втручанні найманих працівників або ж їх участь на основі організації віддаленого робочого місця. Попередньо можна стверджувати, що четверта промислова революція суттєво впливає на діяльність підприємства в двох площинах: систематичне технологічне оновлення та зміна параметрів взаємодії із найманими працівниками. Для чіткості розуміння суті цих процесів, які в різній мірі були актуальними для українських промислових підприємств, доцільно розглянути параметри та наслідки попередніх промислових революцій.

В межах першої промислової революції відбулося: створення парового двигуна, що уможливило перехід від ручної праці до машинної; розвиток металургії, зокрема в частині розроблення технології виплавки чавуну, що забезпечило масове виробництво засобів праці; створення текстильних фабрик, що спиралося на механізацію основних процесів через експлуатацію текстильних станків й уможливило перехід до масового виробництва; перехід робочої сили з аграрного сектору у промисловість; зростання продуктивності праці та встановлення вищих вимог до якості робочої сили. Друга промислова революція характеризувалася: винайденням двигуна внутрішнього згоряння; застосуванням електроенергії для розширення масштабів промислового виробництва; організацією поточних ліній для створення технічно складних виробів; удосконалення технології виплавки сталі; масовим застосування радіо й телефону; збільшенням вимог до кваліфікації працівників та зростанням рівня оплати праці. В основі третьої промислової революції лежали процеси, що пов'язані із комп'ютеризацією, автоматизацією й роботизацією із одночасним зменшенням потреби у простій фізичній праці. Четверта промислова революція стала продовженням попередньої, але на більш високому рівні використання цифрових технологій, зокрема через об'єднання окремих машин за допомогою чіпів та промислового Інтернету в єдині системи із мінімальним втручанням людини у процес їх функціонування. Специфікою актуальної на сьогодні революції є фактична ліквідація меж між фізичними, технологічними й цифровими середовищами, що сприяє створенню кіберфізичних систем, які уможливають укладання єдиного ланцюга від споживача до виробника із задоволенням індивідуальних потреб в мінімальні терміни з автоматичним

коригуванням усіх процесів від замовлення сировини й матеріалів, виробництва й адресного відвантаження готової продукції.

Узагальнюючи можна стверджувати, що кожна із промислових революцій характеризується суттєвими змінами в технології виробництва й використання робочої сили. У свою чергу, конкурентоспроможність підприємства визначається здатністю здійснити технічне оновлення й відкоригувати взаємодію з найманими працівниками. В межах четвертої революції технічні оновлення передбачають розширення сфер застосування цифрових технологій, що не завжди можливе через відсутність або ж не належну якість відповідної інфраструктури. Попит на суспільний продукт визначається не лише платоспроможністю населення, але й рівнем цифрової грамотності. Необхідність в робочій силі зменшується, але суттєво зростає потреба у висококваліфікованих працівниках, що здатні самоудосконалюватися, інвестувати у розвиток власного людського капіталу, бути інноваційно активними та креативно підходити до вирішення будь-якої нетипової проблеми. Безпекові засади також чітко прослідковуються у можливості організації віддаленого робочого місця та активного використання аутсорсингу не лише стосовно окремих операцій. Отримання переваг у збільшенні продуктивності праці супроводжується складністю забезпечення безпеки через посилення інформаційного обміну та збереження підконтрольності в діях виконавців. Такі базові умови значно ускладнюють підтримання належного рівня конкурентоспроможності в умовах певного промислового підприємства.

Четверта промислова революція утруднює процес забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств також через поглиблення технологічного розриву. В економічно відсталих країнах, через обтяжливість переходу до широкого застосування цифрових технологій, розвивається низько- та середньотехнологічне виробництво, видобування корисних копалин та сільське господарство із активним використанням фізичної праці. Країни-лідери спроможні виробляти високотехнологічну продукцію із більш раціональною експлуатацією природних ресурсів та ефективним застосуванням робочої сили. Поглиблення глобалізаційних процесів забезпечує промисловим підприємствам, що функціонують в країнах-лідерах, конкурентну переваги через уже існуючу інфраструктуру, яка пройшла модернізацію в ході реалізації четвертої промислової революції.

Шляхетко Віталій, Глушак Андрій

Українська академія друкарства, м. Львів

ПЕРЕВТОМА І ВИГОРАННЯ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

В умовах зростаючого тиску, підвищених очікувань та конкуренції, надзвичайно важливою, як для працівників, так і для керівників стає

продуктивність. На жаль, занадто багато керівників і менеджерів дотримуються застарілих уявлень про те, що означає бути продуктивним.

Більша кількість відпрацьованих годин не обов'язково означає високу (або кращу) продуктивність. Насправді, найпростіший спосіб допомогти перевантаженій команді бути більш продуктивною – допомогти їй працювати менше. Надмірна робота може бути небезпечною для психічного та фізичного здоров'я. Перевтома пов'язана з багатьма проблемами: від поганих комунікативних навичок і зниження продуктивності, до погіршення сну і депресії. Результат надмірної роботи для працівників завжди однаковий: стрес, розчарування і, врешті-решт, вигорання. Але, незважаючи на це, працівники працюють все більше і довше. Згідно з останніми дослідженнями, сучасні працівники працюють довше, ніж будь-коли за весь час ведення статистики.

Згідно з опитуванням Гарвардської бізнес-школи, 94% спеціалістів працюють понад 50 годин на тиждень [1]. І хоча дехто стверджує, що довгий робочий день необхідний, десятки досліджень показують, що коли ми втрачаємо баланс між роботою та особистим життям, від наслідків цього страждають усі.

Команда аналітиків RescueTime проаналізувала 185 мільйонів годин робочого часу у 2018 році працівників, які мали встановлене програмне забезпечення даної компанії у США, і виявили, що 21% робочого часу проведеного за комп'ютером витрачається на розваги, новини та соціальні мережі; перевірка електронної пошти та месенджерів відбувається в середньому кожні 6 хвилин; 40,1% робочого дня витрачається на багатозадачність за допомогою комунікаційних інструментів; 28% працівників починають свій день до 8:30 ранку (а 5% - до 7 ранку); і в той же час більшість працівників в середньому мають лише 2 години 48 хвилин продуктивного часу на день, а далеко не 8 годин, як ми звикли очікувати. І оскільки працівники мають менше часу для продуктивної роботи, протягом робочого дня, багато хто змушений брати роботу додому. Насправді, RescueTime виявили, що 40% людей використовують свої комп'ютери після 22:00 і 26% усієї роботи виконується поза робочим часом [2].

Щоб визначити вплив перевтоми, спочатку потрібно зрозуміти, чому люди працюють більше. Існують дві можливі причини, чому працівники працюють понадурочно:

- 1) керівництво змушує їх до цього;
- 2) вони відчують, що повинні це робити.

Щодо першої причини, примус працівників до понадурочної роботи – це проблема менеджменту, ознака токсичних робочих місць, де працівники не мають іншого вибору, окрім як перепрацьовувати. Вони бояться, що їхні робочі місця зникнуть, якщо вони не працюватимуть довше і старанніше за інших. Типовий приклад - компанія «Amazon», де працівники "працюють довго і допізна (електронні листи приходять після опівночі, а потім приходять смс-повідомлення з питанням, чому на них не відповіли), і дотримуються стандартів, якими компанія пишається, але які є невиправдано високими" [3].

Щодо другої причини – це поєднання нерозподіленого робочого часу, почуття провини, амбіцій, невизначеності та бажання проявити себе на конкурентному ринку.

Незалежно від того, чи винен у цьому стиль управління організації, чи культура поспіху, якщо ваші співробітники перепрацьовують, вони вигорають. Вони відчують стрес, розфокусованість та часто відволікаються, а це означає, що вони працюватимуть довше, і в той самий час встигатимуть зробити менше за цей період.

Дослідження показали, що продуктивність на годину значно знижується, коли працівники працюють більше, ніж 50 годин на тиждень. У багатьох людей вона падає настільки сильно після 55 годин, що додаткові години роботи після цього практично не мають сенсу. Не дивно, що зайнятість і перевантаження є фактично бар'єрами на шляху до успіху. Вони призводять до виснаження і стресу, через що працівники частіше припускаються помилок і страждають від психічних розладів, таких як депресія і тривога [4].

В той же час, хоча це може здатися нелогічним, але працювати меншу кількість часу – може бути продуктивніше і економічно вигідніше. Обмеження робочого часу в організації заохочує працівників працювати розумніше, а не важче чи довше; це призводить до більшої задоволеності роботою та нижчого рівня стресу. Не кажучи вже про те, що менша кількість робочого часу залишає більше часу на фізичні вправи та заняття, які сприяють розвитку уважності, креативності та підвищують життєстійкість. Цей вільний час може допомогти знизити рівень захворюваності ваших співробітників, покращити їхнє загальне самопочуття та підвищити рівень щастя, налаштувавши їх на найкращу роботу день у день.

Література:

1. Making Time Off Predictable—and Required. Leslie A. Perlow and Jessica L. Porter. - <https://hbr.org/2009/10/making-time-off-predictable-and-required>
2. <https://blog.rescuetime.com/work-life-balance-study-2019/>
3. Inside Amazon: Wrestling Big Ideas in a Bruising Workplace. <https://www.nytimes.com/2015/08/16/technology/inside-amazon-wrestling-big-ideas-in-a-bruising-workplace.html>
4. Why Working Less May Make You More Productive. Jory MacKay. <https://www.bamboohr.com/blog/working-less-more-productive>

Шевчук Дмитро, Шот Юлія

Науковий керівник: **Базиліук В.Б.**

Українська академія друкарства, м. Львів

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КЕРОВАНOSTІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління витратами підприємства передбачає певну зміну параметрів

внутрішніх чинників, які впливають на розмір витрат підприємства. При цьому залежності, які описують такий вплив, можуть бути поділені на два види:

- функціональні, які в основному базуються на аналітичних тотожностях. Наприклад, розмір сукупних витрат підприємства на виробництво певної продукції може бути поданий як сума постійних витрат та добутку змінних витрат у розрахунку на одиницю продукції на натуральний обсяг її виготовлення;

- статистичні, які, зокрема, будуються за допомогою кореляційно – регресійного аналізу або методів експертного опитування. Прикладом залежності цього типу є рівняння взаємозв'язку рівня оплати праці робітника, на яку він погодиться за певного ступеня інтенсивності виробничого процесу, та розміру його виробітку за певний проміжок часу [1].

Слід відзначити, що не тільки статистичні, але й функціональні залежності з точки зору їх прикладного застосування мають лише наближений характер.

Складність процесу управління витратами підприємства зумовлена серед іншого тим, що на розмір витрат впливає значна кількість різноманітних чинників, спрогнозувати міру впливу деяких з них, особливо у довгостроковому періоді, досить важко [2].

При здійсненні управління витратами підприємства слід враховувати той факт, що різні групи витрат характеризуються різним ступенем керованості. Інакше кажучи, різні види витрат підприємства у різній мірі піддаються впливу заходів щодо їх зменшення. Очевидно, що розробляючи заходи щодо скорочення витрат підприємства, потрібно приділити увагу, перш за все, тим групам витрат, які найбільш піддаються впливу таких заходів.

Для оцінки рівня керованості певної групи витрат підприємства у першому наближенні можна використати такий коефіцієнт:

$$k_{li} = \Delta B_i / B_i,$$

де k_{li} — показник рівня керованості i - тої групи витрат підприємства;

ΔB_i - максимально можлива величина зменшення розміру i - тої групи витрат внаслідок проведення організаційно — технічних заходів; B_i — фактична величина i - тої групи витрат у звітному періоді.

Як випливає з формули 1, коефіцієнт K_{li} загалом може приймати значення в інтервалі від 0 до 1. При цьому, чим більшою є величина цього коефіцієнта, тим більшим є рівень керованості даною групою витрат. За цим рівнем витрати можна умовно поділити на три групи: з низьким рівнем керованості ($k < 0,05$); із середнім рівнем керованості ($k < 0,25$); із високим рівнем керованості ($k > 0,25$).

Однак, при цьому слід враховувати той факт, що запропоноване групування є дуже умовним. Це пов'язане з тим, що у принципі, будь-які види витрат піддаються суттєвим змінам, якщо відповідні заходи щодо їх зниження є достатньо потужними та великомасштабними. Тому при обчисленні коефіцієнта потрібно заздалегідь обмежуватись переліком або загальною характеристикою тих заходів, можлива реалізація яких розглядається. З цією метою можна запропонувати таку класифікацію заходів щодо зниження витрат підприємства:

1) залежно від поставленої мети — заходи щодо зниження абсолютної величини витрат, заходи щодо зниження відносної величини витрат;

2) залежно від одночасного впливу на різні групи витрат — заходи, що викликають одночасне зниження декількох груп витрат; заходи, що викликають зниження одних видів витрат із збільшенням інших видів витрат;

3) залежно від виду витрат, які передбачається скоротити — заходи щодо зниження виробничих витрат, заходи щодо зниження логістичних витрат, заходи щодо зниження фінансових витрат;

4) залежно від змісту заходів — заходи щодо організації виробництва і праці, заходи щодо удосконалення техніки та технології виробництва;

5) залежно від потреби в інвестиціях для реалізації заходів — заходи, реалізація яких не потребує вкладання інвестицій; заходи, реалізація яких потребує вкладання інвестицій.

Очевидно, що запропонована класифікація заходів щодо зниження витрат підприємства не є вичерпною. Однак, вона дозволяє зробити висновок про надзвичайну їх різноманітність та бути відправною базою для ще одної класифікаційної ознаки, а саме — рівня складності реалізації відповідних заходів щодо скорочення витрат.

Література:

1. Хрущ Н.А., Доценко В. В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства / Н. А. Хрущ, В. В. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — Хмельницький. — 2015. — № 3, Т. 3. — С. 274-277.

2. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2002. - 656с.

Штангрет Андрій, Михайлова Діана, Ковальов Андрій

Українська академія друкарства, м. Львів

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТРАКТУВАННЯ

В основі поняття «конкурентоспроможність» лежить латинське слово «concurrentia», що в перекладі окреслює суперечку, протистояння у досягненні певної цілі, змагання за щось, які в сукупності близькі до сучасного терміну «конкуренція». В умовах ринкової економіки саме конкуренція виконує функцію рушійної сили, яка забезпечує задоволення суспільних потреб за рахунок ефективного використання наявних ресурсів. Конкуренція полягає у змаганні двох та більше виробників за можливість задовольнити потребу споживачів за рахунок виробленого товару (послуги) із отриманням переможцем прибутку.

Першість у застосуванні терміну «конкурентоспроможність» належить М. Портеру [7, с. 23], але основою сформованої ним теорії конкурентних переваг

послужили досягнення попередників, серед яких: А. Сміт, який в теорії абсолютних переваг обґрунтовував засади оптимального використання ресурсів за рахунок посилення боротьби між товаровиробниками; Д. Рікардо й Дж. С. Міль, які в теорії порівняльних витрат визначили засади співставлення цін окремих товарів; П. Самуельсона, Е. Хекшер та Б. Олін, які в межах теорії порівняльних переваг розглядали умови формування конкурентних переваг при виробництві однакової продукції в різних країнах. Цінним в теорії М. Портера, з позиції подальшого акценту на пріоритетності створення сприятливих умов для високотехнологічного промислового виробництва, є його позиція стосовно ключового значення інновацій у формуванні конкурентних переваг.

Актуальність забезпечення конкурентоспроможності для українських промислових підприємств наростала поступово в межах останніх тридцяти років і сьогоднішня ситуація вказує скоріше на подальший пошук, в межах якого має місце синтез кращих іноземних практик, набутого досвіду функціонування в умовах трансформаційної економіки та теоретичних напрацювань, в які закладені параметри стратегічних орієнтирів розвитку країни, тобто цифрової економіки, четвертої промислової революції, Індустрії 4.0 тощо. Здійснене узагальнення дозволило виділити і критично охарактеризувати три ключові підходи у розумінні поняття «конкурентоспроможність», в межах яких наявні відмінні аспекти. Найбільшу кількість прихильників має перший підхід, в основі якого лежить порівняння, тобто співставлення певних параметрів функціонування підприємства та його конкурентів, зокрема і через виявлення конкурентних переваг. Зазначені моменти доволі чітко прослідковуються у визначенні, яке сформульовано В. Іванютою, згідно якого конкурентоспроможність являє собою «...наявність відмінностей даного підприємства від підприємств конкурентів за рівнем ефективності господарської діяльності, формами вияву яких є спроможність пристосуватися до умов економічної кон'юнктури й задовольнити своїми товарами та послугами потреби» [3, с. 98]. Більш чітко ці аспекти сформовані у публікації О. Кузьміна й Н. Горбаль як «...здатність досягати конкурентних переваг над іншими підприємствами на конкурентному ринку» [4, с. 34]. Можна стверджувати, що в основі такого розуміння досліджуваного поняття є наслідування класичного сприйняття конкуренції в межах класичного ринку без будь-який обмежень, але і без врахування впливу факторів, що трансформують сам ринок, зокрема шляхом посилення державного регулювання.

Другий підхід нами позначено як «ресурсний», виходячи з акценту на ефективності використання ресурсів задля досягнення поставлених цілей. Такої позиції дотримується І. Вінніченко, подаючи конкурентоспроможність як «...можливість ефективної господарської діяльності підприємства й її практичної реалізації в умовах конкурентного ринку» [2, с. 4]. Необхідне уточнення окремих моментів присутнє у міркуваннях Д. Черваньова та Л. Названова, які схиляються до розуміння конкурентоспроможності як «...можливості ефективної господарської діяльності і її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку, що забезпечується усім комплексом

наявних у підприємства засобів» [6, с. 24]. Досліджуване поняття згідно цього підходу тяжіє до розуміння ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства і лише частково торкається проблематики конкуренції між товаровиробниками.

Третій підхід було визначено як «адаптаційний», виходячи із усвідомлення бізнесом необхідності слідування за зміною на ринку задля уникнення втрат й максимально ефективного використання нових можливостей. П. Беленький доводить актуальність розуміння конкурентоспроможності як «...динамічної характеристики здібностей підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища і забезпечувати при цьому визначений рівень конкурентних переваг» [1, с. 11]. В науковій публікації Л. Яремченко більш суттєво деталізується аспект адаптації через наголос на необхідності пристосування до «...змін ринкової кон'юнктури, нового законодавства, змін податкової системи, необхідності прогнозування цінової політики, здійснення пошуку нових джерел фінансування, оптимізування використання сировинних ресурсів, забезпечення наявності висококваліфікованого персоналу та інші аспекти, що забезпечують необхідний успіх компанії» [5, с. 59].

Сутність усіх трьох підходів взаємодоповнюються та формують загальне сучасне розуміння конкурентоспроможності як своєчасного реагування на зміну ситуації на ринку та набуття конкурентних переваг за рахунок інноваційної активності для створення продукту, якість і ціна якого є більш прийнятними для споживача у порівнянні із пропозицією конкурентів.

Література:

1. Беленький П. Дослідження проблем конкурентоспроможності. *Вісник НАН України*. 2007. № 5. С. 9–18.
2. Вініченко І.І. Еволюція підходів у дослідженні конкурентоспроможності. *Агросвіт*. 2012. Вип. 8. С. 3–6.
3. Іванюта В.Ф. Теоретико-методологічні підходи формування конкурентоспроможності. *Агроінком*. 2008. № 1–2. С. 97–101.
4. Кузьмін О.Є., Горбаль Н.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Львів: Компакт-ЛВ, 2005. 304 с.
5. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2017. 220 с.
6. Черваньов Д., Названова Л. Конкурентоздатність та менеджмент підприємств. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2007. Вип. 12. С. 20–28.
7. Porter M. *Competitive Strategy*. New York : Free Press, 1980. 225 p.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ВАРІАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ

Якщо COVID-19 та військові дії актуальні в межах обмеженого періоду часу, то цифрова трансформація економіки, виходячи із змін в межах третьої й четвертої промислових революцій та орієнтацію усіх економічно розвинутих країн на збільшення частки цифрової економіки задля збереження й покращення конкурентних позицій у світовому економічному просторі, має ознаки процесу, який впливатиме найсуттєвіше на діяльність суб'єктів господарювання і в довгостроковій перспективі. Відтак підтримання життєздатності такої соціально-економічної системи як підприємство за таких умов неможливо без розвитку системи економічної безпеки як фундаменту його існування. Ця теза спирається на розуміння змісту розвитку системи економічної безпеки підприємства як контрольованого і економічно обґрунтованого здійснення кількісно-якісних змін, які повинні бути реалізовані через попереднє створення й застосування відповідного механізму, адже йдеться про постійний процес.

Поглиблене ознайомлення із напрацюваннями безпекознавців виявило, що ними актуалізується проблематика забезпечення економічної безпеки підприємства, але розроблення теоретико-методологічного забезпечення перебуває на стадії активного формування, де є ще ряд секторів, що потребують посилення наукових розвідок. Один із таких секторів представлений механізмом управління розвитком економічної безпеки підприємства.

В сьогоденній умовах набутий досвід забезпечення економічної безпеки актуальний лише для окремого підприємства і не може бути використаний іншими хоча б через слабку комунікацію й намагання зберегти отримані позитивні результати як конкурентну перевагу. Стандартні схеми ліквідації дестабілізуючих факторів дають змогу вирішувати типові завдання, але нові, спричинені високими темпами цифрової трансформації, залишаються без відповіді, тим самим негативно впливаючи на рівень економічної безпеки підприємства. Зазначене аргументує необхідність постійного внесення змін в систему економічної безпеки підприємства шляхом здійснення цілеспрямованих дій, в основі чого повинен лежати відповідний механізм розвитку. Попри усі неведені аргументи, проведений огляд доробку безпекознавців засвідчив той факт, що методичні засади формування й застосування механізму управління розвитком системи економічної безпеки підприємства на сьогодні фактично не сформовані. Науковці зосереджують увагу на проблематиці розвитку, розгляді аспектів управління розвитком, розробленні механізму управління розвитком підприємства загалом.

У нашому розумінні механізм управління розвитком системи економічної безпеки підприємства повинен: містити перелік методів та інструментів здійснення керуючого впливу; характеризувати процес через виділені

основних етапів; конкретизувати спрямування реалізації управлінських рішень. Зазначені базові засади були покладені в основу авторського варіанту механізму управління розвитком системи економічної безпеки підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Механізм управління розвитком системи економічної безпеки підприємства, сформовано автором

Відмінністю запропонованого варіанту можна вважати комплексність підходу, коли чітко виділені структурні елементи, етапи реалізації та цільове спрямування. Останнє сформовано виходячи із змін, які мають місце під час цифрової трансформації економіки та покликані удосконалити систему економічної безпеки підприємства задля уможливлення формування нею безпечних умов розвитку підприємства загалом.

Цифрова трансформація національної економіки, попри відносно нижчі темпи у порівнянні із економічно розвинутими країнами, поруч із COVID-19 та військовими діями, визначає не лише стратегічні, але й тактичні орієнтири в безпековій діяльності стосовно кожного підприємства. За таких умов недостатнім є розгляд процесу забезпечення економічної безпеки з позиції ліквідації наслідків негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Потреба виникає у цілісному розумінні усіх процесів, що відбуваються в межах підприємства і у його зовнішньому середовищі задля підтримання необхідного рівня безпеки для стабільного функціонування й досягнення поставлених цілей. Необхідність побудови механізму управління розвитком системи економічної безпеки підприємства обумовлюється потребою випереджувальних змін в безпековій діяльності задля подальшої цифрової трансформації підприємства у відповідності до тенденцій в збільшенні частки цифрового сектору національної економіки. Подальші дослідження доцільно здійснювати стосовно моделювання розвитку системи економічної безпеки підприємства, зокрема на основі застосування методу IDEF0.

Наукове видання

**«Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в
Україні: проблеми та шляхи їх вирішення»**
Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної
конференції

Свідоцтво про внесення до державного реєстру
ДК № 3050 від 11.12.2007 р.

Підписано до друку 29.05.2023 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Тираж. 100 прим. Зам. № __17-19__.

Українська академія друкарства.
79020, м. Львів, вул. Підголоско, 19